3 1761 07885488 2

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/memorieoverdente00hoge

MEMORIE

OVER DEN

TEGENWOORDIGEN STAAT

VAN DEN

HANDEL EN DE CULTURE

IN DE

OOST-INDISCHE

BEZITTINGEN

VAN DEN STAAT.

DOOR

GYSBERT KAREL VAN HOGENDORP.

Oud-Raad en Pensionaris der Stad Rotterdam.

Te AMSTERDAM, by

DE WED. J. DÓLL,

1804.

(Dit Stuk is niet te koop.)

HF
3804
H68
1804

LIBRARY
SEP 28 1967
TORONTO

INLEIDING.

Deeze Memorie is geschreeven met een gelyk oogmerk, als myne voorige geschriften over de Oost-Indische Zaaken, namelyk, om het myne toe te brengen tot het gewenscht herstel derzelven, en om een goed Stelsel van Bestuur over die onschatbaare Bezittingen aan te pryzen. Ik had gemeend de pen te kunnen nederleggen, dog heb in den loop van dit stuk de omstandigheden opgegeeven, die my genoodzaakt hebben om dezelve wederom op te vatten. Nu sluit deeze Memorie op myne vroegere Verhandelingen, en inzonderheid op myne *Brieven aan eenen Participant.* In dezelve was ik vry verre gevorderd met eene Vergelyking tusschen drie Stelselen van Bestuur, namelyk, 1°. het geen

 on-

onlangs door eenige Participanten van de Oude Compagnie was opgegeven, en zynde als het ware eene gebeterde of gezuiverde Compagnie, 2°. het geen door de Engelschen in hunne Bezittingen is aangenomen, by Octroy van 1794, en door my in aanmerkingen op dit Octroy, en by andere gelegenheeden is uitgelegd, 3o. hetgeen door mynen Broeder het eerst is aangepreezen en naderhand gewyzigd, bepaald en uitgewerkt is geworden, zo door hem als anderen, tot dat het eindelyk door eene Commisfie aangenomen en voorgedraagen, en by het Gouvernement gearresteerd geworden is. Als myne Vergelyking tusfchen deeze drie Stelfelen was afgewerkt geweest, zoude ik zyn overgegaan tot een Befluit, welk van de drie de voorkeur verdiende, en dit Befluit zoude des te korter gevallen zyn, om dat de gronden zouden zyn ontwikkeld geweest in de Vergelyking. Thans ben ik door den loop der tyden en zaaken van een gedeelte van mynen taak ontheven geworden, in zo verre de beginfelen, die ik voorftond, aangenomen zyn geworden; dog het verdere vleide ik my in deeze Memorie te hebben gebragt, zo dat ik mynen taak nu afgefponnen en een famenhangend Geheel geleverd heb.

Dan

Dan vermits niet alleen door my, maar ook door veele anderen, zo uitvoerig geſchreeven is over de Oost-Indiſche zaaken, dat ik niemand de moeite zou durven vergen, om alles te leezen, heb ik deeze Memorie teffens zo ingericht, dat dezelve een geheel op zig zelve uitmaakt, en het Onderwerp in zyne voornaamſte deelen bevat. De Natie is thans bekend met de Oost-Indiſche zaaken, men kan veel kennis van dezelven by zyne Leezers onderſtellen, en op veele ſtukken zyn de onderſcheiden Partyën het zelfs ééns geworden, zo als onder anderen gebleeken is by het eenſtemmig vastſtellen van het Ontwerp van Charter door de jongſte Commisſie.

Om deeze reden was het niet noodig, dat ik iets meer gewaagde van de affcheiding van de Politie en de Commercie, daar in dit opzigt geen ſchyn meer overgebleeven is van het oude ſtelſel, en niemand denkt om het Polityk Beſtuur in de handen van eene Mercantiele Compagnie te ſtellen, of den Staat en de Regeering te laaten koophandel dryven.

Ik heb my ſlechts behoeven op te houden met den Handel, als het groote oogmerk van het aanhouden der Bezittingen, en met de Culture, als den bes-

ten en duurzaamſten grondſlag van den Handel en van de Koloniaale Inkomſten. Uit de voordeelen, welken de Staat van beide deezen trekt, kan men vervolgens afleiden, wat kosten dezelve beſteeden wil aan de Regeering en Defenſie. De Handel en de Culture zyn derhalve de Grondſlagen van het Gebouw, en aan deezen heb ik getragt de behoorlyke Ontwikkeling te geeven.

OVER

DEN HANDEL.

De Handel rust gedeeltelyk op Contracten met de Vorsten, welken ons zekere Producten leveren tot bepaalde pryzen. Voor een ander gedeelte wordt dezelve gedreeven met Vrye Vorsten en Volken, by welken wy met alle anderen gelyk staan. Voor een derde gedeelte, eindelyk, heeft dezelve plaats met Producten gegroeid op onzen eigen Grond en Bodem.

Wy zullen deeze drie hoofdtakken onder drie byzondere hoofden verhandelen, ten einde niets te verwarren, en wy zullen ons teffens zo veel mogelyk van byzonderheden onthouden, om nooit de aandagt van het Geheel en van de groote *Zaak* te veel af te trekken.

I°.

OVER DEN HANDEL VOLGENS CONTRACTEN MET INLANDSCHE VORSTEN.

De Leezer gelieve nu eene Kaart van Indie, al was het eene Kaart van geheel Asie, voor zig te leggen, het welk hem onder het leezen vermaak en nut aanbrengen zal.

Wy hebben Contracten met onderscheiden Vor-

ſten over Peper, Tin en Speceryen. Op het Eiland Java is de Koning van Bantam genoodzaakt ons al de Peper te leveren, die in zyne landen groeit. Zyn gebied ſtrekt zig uit tot over Straat Sunda, op Sumatras Wal, daar zelfs de meeste Peper valt. Wy houden eene Vesting met Garnizoen in zyne Hoofdſtad, hy woont in deeze Vesting onder ons toezigt, en om hem de eer eener lyfwacht te laaten, vergunt men 'er hem eene van Vrouwen. Op deeze wyze wordt altyd de hand gehouden aan zyn Contract.

Noordlyker op het Eiland Sumatra, op deszelfs Oostkust, en tegen over het Eiland Banca, waar de Tinmynen zyn, regeert de Vorst van Palembang, die by zyne Hoofdſtad eene Vesting en een Reſident van onzentwegen toelaaten moet. Hy is verbonden om al het Tin en de Peper van zyn gebied te leveren. Dan in den oorlog, en zelfs vóór den oorlog, heeft hy maar al te veel Tin aan de Engelſchen verkogt, die hem vry wat hooger pryzen bieden.

Van daar overſpringende op het groot eiland Borneo, vinden wy aan de Zuidzyde den Vorst van Banjermasſing, die al zyn Peper levert. Deeze Vorst ſchynt iets minder afhanglyk te zyn, vermits de Heer Nederburgh ons verhaalt, dat toen de Compagnie zig met het inwendige van zyn ryksbeſtuur begon te bemoeien, de peperteelt ſterk afnam, dog dat dezelve zig op den ouden voet herſtelde, toen men hem niet meer alzo lastig viel.

Ver-

Verder oostlyk komen wy aan het groot Eiland Celebes, bewoond door veele en talryke volken, die wy tragten in evenwigt en in toom te houden, niet om aldaar veel voordeel te behaalen, maar om de Speccry-eilanden te beſchermen, en den ſmokkelhandel op dezelven voor te komen.

Op dit eiland volgt eene menigte eilandjes, waar onder ook die van Ambon en Banda, met de Speceryen, tot dat men noordelyk opvaarende aan Ternate komt, welk de tweede ſleutel van de Molukken is, zo als Macasſar op Celebes de eerſte, en zo als Timor en andere eilandjes ten zuiden ook nog zouden kunnen zyn.

De Archipel, dien wy nu onder het oog hebben, en daar wy gevestigd zyn om der Speceryen wil, is opgevuld met onze posten, het zy militair en ter verdediging, of om te waaken op de Contracten tot Extirpatie van alle de Nooten en Nagelboomen, of om te zorgen voor de aanplanting van dezelven op Ambon en Banda, of om den ſmokkelhandel te beletten, of om de Speceryen te ontvangen en in te ſcheepen, en dergelyken meer.

De Vórſten der landen zyn min of meer magtig, en vereiſchen min of meer vertooning van magt om te worden in bedwang gehouden. Op Celebes is hunne magt veel aanzienlyker dan de onze, en men heeft 'er het ſtelſel van balans moeten invoeren, met de aanzienlykſten te fnuiken en de min vermogenden te verheffen, het welk niet zon-

der bloedige oorlogen tot ſtand is gebragt, noch zelfs op den duur heeft kunnen gehandhaafd worden.

De vrugt van onze verſchillende poogingen is nogthans het uitſluitend bezit der Speceryen geweest.

En nu wederom Zuidwestwaards terugkeerende op Java, komen wy tot de Vorſten van den Mattaram of den Keizer en Sultan, die verbonden zyn, om al de producten die zy uitvoeren aan ons te leveren. Dan wy weeten, en leeren onder anderen van den Heer Nederburgh, dat deeze producten nul waren, tot dat onlangs eene aanplanting van Peper in hunne landen geſchied is, om ook iets van hun gebied te trekken. Daar deeze aanplanting onder het toezigt van onze Reſidenten by die Vorſten ſtaat, zo is het te wenſchen, dat die Vorſten het zelve niet als eene bemoeiing met hun inwendig beſtuur aanzien, en het even kwalyk opneemen zullen, als de Vorst van Banjermasſing.

En nu zyn wy van de andere zyde teruggekomen tot het punt van waar wy uitgegaan waren, Batavia, het middenpunt van het geheel Bedryf en den Handel op Contracten gevestigd. Hier moet alles thuis komen uit die onderſcheiden landen, en van hier wordt het meest verzonden naar het Vaderland.

Vestigen wy nog ééns het oog op alle deeze onderſcheiden Eilanden, groot en klein, op alle die Ryken en Volken, op die uitgeſtrekte Zee, die gezamentlyk het hart uitmaaken van hetgeen men

ge-

gemeenlyk de Oost van Indie noemt. Om die Oost in haar geheel waar te neemen, die men ook wel de groote Oost noemt, voege men flegts Malakka, Kanton in China, Nangafaki in Japan, en de Manilla daarby, en dan heeft men onder zyn oog eene van de twee groote afdeelingen van Indie. Al wat daartegen van Sumatra af westelyk gelegen is, tot de roode Zee of tot de Kaap toe, draagt by ons den naam van de West van Indie.

Wy zyn door de gemelde Contracten meester van een groot gedeelte van de Oost van Indie, als wy maar de krygsmagt, vooral te water, bezitten, om met de fterke hand te doen uitvoeren, het geen door onze voorouderen met de fterke hand verkreegen is.

Maar in vrede en in oorlog hebben wy twee vyanden te beftryden, die geduurig afbreuk doen aan onze Contracten, de Zeerovers en de Engelfchen. Hoe voordeeliger de Contracten voor ons zyn, des te grooter is de verleiding tot fmokkelen en tot buiten, hetwelk wy midden in den vrede ondervinden. In den oorlog vlammen de Engelfchen niet alleen op onze Speceryen, van welken wy de waarde zo hoog gedreeven hebben, maar veelmeer op het bezit van die ryke Eilanden zelven, gelyk zy 'er in den voorgaanden oorlog meester van geweest zyn.

Na zulk een ongelukkigen oorlog, die onze zwakheid in Indie, voor de Indifche Vorften, heeft bloot gelegd, is het moeilyker dan ooit, om de

oude orde van zaaken, uit de Contracten voortvloeiende, wederom aan den gang te brengen en te onderhouden. De Vorsten hebben te veel geleerd, hooger pryzen te maaken voor hetgeen zy ons zo goedkoop moeten leveren. De Engelschen, al hebben zy ons de Bezittingen overgegeven, blyven altyd by de hand, om die hooge pryzen te besteeden. Zy saldeeren gaarne hunne rekening in China met Tin, Peper, en voor al Speceryen; en waren zy reeds te vooren in deeze gewesten ter sluik door gedrongen, nu hebben zy 'er geduurende eene veeljaarige heerschappy de banden vast gelegd.

De Zeeroovers hebben zig insgelyks tegen ons versterkt, en hebben niet meer die vrees voor onze wapenen, als voor deezen. Er zal geduurig op hen gekruist moeten worden, om de Zee eeniger maate te beveiligen.

Zonder nog ééns te spreeken van den op nieuw uitgebarsten oorlog, die in den eersten opslag alle de gevaaren terug brengt, dog welke, indien de Engelschen de handen vol houden in hunne eigen Bezittingen, veelmeer strekken kan, om onze Magt in de groote Oost meerder luister by te zetten. Een goed of kwaad gevolg hangt hier af van twee omstandigheeden, de ééne buiten onzen invloed gesteld, en de andere geheel in onze handen gelaaten. De eerste is de meergemelde oorlog in de Engelsche Bezittingen, die ons, zo lang hy duurt, van allen aanval vry waart, en de tweede is het goed Beleid

dat

dat wy zullen houden met de vry aanzienlyke Magt, die wy in Indie hebben.

Zien wy nu éèns, waarop men de voordeelen van deezen Handel, uit Contracten voortvloeiende, zoüde kunnen begrooten, ten einde te weeten, wat wy 'er aan hebben, en wat het behoud van denzelven ons waard is.

Peper, Tin, Speceryen, zie daar de Producten die wy geleverd krygen, en die wy zo in Europa, als in Indie, verhandelen, met een meer of mindere winst, die het oogmerk van de Contracten by het fluiten derzelven was, en die nu het voordeel uitmaakt, dat wy gaan uitrekenen.

Om de menigte van aanhaalingen te vermeiden, zal ik tot een grondflag aanneemen, in de 1e plaats, de begrootingen van de Heeren Bewindhebberen van het 5de Departement, Falck, Craaivanger en Scholten, in 1791, in hunne alom bekende Memorie, die hoe *Secreet* ook, by Allart in druk is uitgekomen, en in de 2de plaats de begrootingen in 1802. publiek geworden, en te vinden gedeeltelyk in het bekend Adres van Participanten, waarvan de calculative ftaaten aan den Heer Craaivanger worden toegefchreeven, en gedeeltelyk in de even bekende Verhandeling van den Heer Nederburgh, tot antwoord dienende op zekere vraagen aan hem voorgefteld.

Ik neem de begrootingen van de gemelde Heeren tot een grondflag, omdat de Contracten, en de

Han-

Handel uit dezelven voortvloeiende, door dezelven op den hoogſten prys geſteld worden, en dat zy de voordeelen van dezelven gevolglyk niet zullen verminderd hebben.

Peper. De drie H H. Bewindhebberen ſtellen hier de grootſte hoeveelheid, namelyk vyf millioenen ponden voor Europa, en zes maal honderd duizend voor China. (Bylaagen bl. 165. Litt. K.) Participanten ſtellen ſlegts vier millioenen voor Europa. (bl. 26. Litt. A. 1. en 2.) De Heer Nederburgh ſtelt voor Europa drie millioen zeven maal honderd en vyf en zestig duizend ponden uit Java alleen, dog welken nooit geen millioen bedraagen hebben. (bl. 122.) Wy zullen best doen met te beſluiten, dat deeze telkens verminderende getallen aantoonen, dat 'er altoos geen verwagting is van eene vermeerdering van dit product, en dat eene hoeveelheid van vyf millioenen, voor Europa en Indie ſaamgenomen, alles is wat men zig belooven kan.

Wil men de winst daarop by gisſing in cyfferletters uitdrukken, zo dient men den inkoopsprys, de kosten van overvoer, en den verkoopsprys te kennen. De inkoopsprys wordt door de Participanten, op de gemelde plaats begroot op twee ſtuivers vyf duiten het pond, de vragt op twee ſtuivers, en de verdere onkosten op een ſtuiver en drie duiten het pond, te zamen zes ſtuivers. Daar tegen is de Verkoopsprys op twaalf ſtuivers gebragt, hetwelk

te

te veel is, en tien ſtuivers zyn moest. Dan zou de winst een millioen guldens bedraagen.

Tin. Indien men het Tin tot den bedongen prys van 30 gls. de Picol van den Vorst van Palembang krygen kan, en indien men de geheele hoeveelheid van 30,000 Picols krygen kan, het welk ſcherpe middelen vereischt; zo kan men op de negen ton, die men al zo beſteed, op de markt van Kanton eenige tonnen gouds winnen. De drie HH. Bewindhebberen begrooten deeze winst zelfs op zeven en een halve ton, (Bylaagen bl. 164.) Het Tin dat in Europa komt werpt geen noemenswaardige winst af, volgens den meergemelden ſtaat van Participanten (bl. 26.)

Speceryen. Het onderſcheid tusſchen den Inkoops en Verkoopsprys is hier overgroot. Op den Staat van Participanten (bl. 26.) wordt de Inkoop op naauwlyks anderhalve ton geſteld, terwyl de drie HH. Bewindhebberen twee ton opgeeven. (Bylaagen 163. Litt. K.) Dog deeze laatſten rekenden 'er mogelyk de Kaneel onder. Nog grooter onderſcheid bemerkt men in de Verkoopspryzen en in de Hoeveelheeden, die te koop aangebooden kunnen worden. Zo geeven, by voorbeeld, de drie HH. Bewindhebberen tweehonderd vyftig duizend ponden Nooten op, en de Participanten maar honderd vyf en twintig duizend, of de helft. Nagelen, daartegen, geeven de laatſten veel meer op dan de eerſten. Met de pryzen zyn de verſchillen even groot. Dit alleen maakt eene begrooting moeilyk, en naar maate men

in

in den oorſprong van deeze verſchillende gevoelens indringt, vat men de moeilykheid nog beter. De lange Bezitting der Specery Eilanden door de Engelſchen, die geen zulke Exirpateurs ſchynen te zyn als wy, heeft de natuurlyke Vrugtbaarheid haaren loop gelaaten, en 'er is ontzaglyk veel meer ingeöogst en uitgevoerd geworden, zo dat de pryzen ongemeen gedaald zyn. Nu de Engelſchen de Eilanden wederom hebben teruggegeven, blyſt egter de weg veel wyder open dan ooit te vooren, om Speceryen te ſmokkelen. Het is bekend dat de Engelſchen veele plantjes van Boomen vervoerd hebben, om die elders aan te kweeken, gelyk de Franſchen al te vooren gedaan hadden. Men weet dat de Nagelboom in de West-Indien zeer vermenigvuldigd is, en dat zyne vrugt onder den naam van *Alſpice*, op Jamaika onder anderen, een Artikel van Koophandel geworden is, wel van minder waarde dan de Oosterſche Nagel, dog om de beter koop ook meer getrokken, en reeds lang doorgedrongen tot in onze Hollandſche Kaazen. Eindelyk zyn de Specery Eilanden aan verſchriklyke aardbevingen onderhevig, en naar maate wy alle de Boomen rondom uitroeien en op kleine ſtreeken lands by uitſluiting bepaalen, zo is zulk een natuurverſchynzel des te gedugter, en de verwoestingen zyn eerst na veele jaaren, door nieuwe aanplantingen, herſteld. Uit alle deeze omſtandigheeden vloeit eene onzekerheid aangaande de pryzen voort, die niet weg te neemen is.

Gaan

Gaan wy egter midden door de uiterſten heen, en ſtellen wy voor de Nooten, de Foely en de Nagelen, zo in Europa als in Indie, gezamentlyk, eenen Verkoopsprys van twee en een half millioen guldens, het welk niet veel verſchilt van de twee meermaalen aangehaalde ſtaaten, die ſlegts voor Europa uitgerekend zyn, en daar ik de ſleet van Indie naar gisſing bygevoegd heb. Van deeze ſom trekke men af anderhalve ton Inkoopsprys, een halve ton vragt ten minſten, en tien p. c. ten minſten ook voor Riſico van de Zee en Minwigten en Spillagien; zo zal 'er eén paar millioen zuivere winst op dit artikel overſchieten.

Tellen wy nu alles op:

Peper een millioen.

Tin zeven ton.

Speceryen twee millioenen.

te ſaamen drie millioenen en zeven ton, of zeven en dertig ton, voor den Handel uit Contracten.

Om deeze winst te verkrygen heeft men Lasten, dat is, noodzaaklyke onkosten, zonder welken di: ſtelſel van Handel aanſtonds in duigen vallen zoude, en deeze Lasten gaan van de winſten af.

Wy leeren deeze lasten kennen uit twee opgaven in de meergemelde Bylaagen van het Rapport van 1791. Het Tafreel Litt. J. agter bl. 162. leert ons, dat de Comptoiren van Ambon, Banda, Ternaaten, Macasſar, Banjermasſing, Palembang, Bantam, enz., allen tot deezen Handel uit Contracten aangelegd en by aanhoudenheid vereischt, tusſchen de

zes en zéven ton 's jaars tot bezwaar zyn, na aftrek der winſten en inkomſten, ja, dat zy, niettegenſtaande de voorgedraagen bezuiniging, door het overlaaten van den Handel om de West van Indie aan Particulieren, dit omme en by zullen blyven kosten. Deeze afſtand van den Handel om de West aan Particulieren brengt voor Batavia dit aanmerklyk onderſcheid te wege, dat men in de plaats van byna agttien ton ten agteren te geraaken, byna twee en een halve ton zal voor uit gaan; maar voor alle de andere hier boven genoemde Comptoiren blyft het genoegſaam op den ouden voet. De tweede opgave, die ons hier kan voorlichten, is het Tafreel, te vinden onder Litt Q. 1. en 2., agter bl. 80. van hetzelfde ſtuk, alwaar de meergemelde Lastposten omtrent negen ton bedraagen. Wy hebben dus de keus tusſchen drie begrootingen, twee genomen uit de boeken van onderſcheiden jaaren, en eene by gisſing voor het vervolg. De voorzigtigheid leert ons, om ons vooreerst aan de twee eerſten te houden. Maar welke nu van deeze twee te kiezen? De eene is van 1770 tot 1780, tien jaaren door één genomen, de andere is van de jaaren 1787 en 1788. De laatſte loopt het hoogst, en op omtrent negen ton. Geen wonder, daar alle de kosten van jaar tot jaar in Oost Indie vermeerderd zyn.

Op deeze zwaare lasten volgt 'er een andere, beſtaande in de noodzaaklykheid, om een groot kapitaal jaarlyks en vooraf in deezen Handel te ſteeken,

om

om de Inkoopen te doen; en de Regeering en Defensie te bekostigen, hetwelk bekend is onder den naam van de Comptoiren van penningen te voorzien. Op deezen grondslag hebben zo veele verzoeken van de Compagnie gerust, by de Staaten Generaal en by de Staaten van Holland en Zeeland, om Leeningen, om Garantien van Leeningen, enz. Op deeze grondslag hebben Participanten, by het meergemelde adres, verzogt om twaalf millioenen, ten einde hunnen Handel wederom te beginnen, in de hoop dat dit voor de eerste jaaren genoeg zoude zyn. Dit laatste verzoek geeft ons aanleiding om te bepaalen, welk een Kapitaal vereischt word voor den Handel uit Contracten inzonderheid. Participanten willen niet alleen den Handel op de West van Indie, maar ook dien op China, aan Particulieren overgeeven. Zy willen dus boven den Handel uit Contracten, slegts dien met Producten van onzen eigen grond op Java en dien op Japan, benevens den Amphioen en Salpeter, behouden. Wy mogen daaruit besluiten, dat 'er niet weinig van deeze twaalf millioenen zoude benodigd zyn geweest voor den Handel uit Contracten, middelyk of onmiddelyk. Het zy dat wy den Inkoop der Producten beschouwen, die Participanten (op meergemelde staaten) op vyf of zes en dertig ton over het algemeen begrooten, en waarvan wy gezien hebben, dat voor deezen Handel uit Contracten de helft der zelve som noodig is, namelyk, omtrent zeven ton

voor Peper, negen ton voor Tin, en anderhalve ton voor Speceryen; het zy dat wy den ſtaat van Regeering en Defenſie beſchouwen, die hier over zo groote, zo veele, zo ver van elkanderen afgeleegen Landen, met een zo moeilyke gemeenſchap ter zee, omringd van ſmokkelaars en van zeeroovers, wyd en zyd verſpreid is, en dus omſlagtig en ongemeen kostbaar, ja moeilyk om na te gaan; zo zullen wy dit Beheer, in vergelyking van dat op onzen eigen grond op Java, met een enkel ſchip naar Japan, en met den gemaklyken afhaal van Amphioen en Salpeter uit Bengaalen, altoos niet het onkostbaarſt van beiden bevinden, en wy zullen vryelyk mogen de helft altoos van de gevraagde twaalf millioenen voor deezen Handel uit Contracten ſtellen.

Dit Kapitaal moet er in geſtoken worden door elk, die den Handel uit Contracten voor zyne rekening neemt, en derhalven nu door den Staat, hetwelk denzelven nogthans in de tegenwoordige omſtandigheeden niet gemaklyk vallen kan. Het zy dat de penningen gevonden worden uit den verkoop van Producten te Batavia aan Onzydigen, zo als nu in den Oorlog het geval is, het zy dat dezelven van hier worden overgemaakt uit den verkoop van herwaards aangebragte Producten; zo wordt de ſom altyd gemist voor een ander gebruik, het welk dan om voorziening roept. Het Kapitaal moet in alle

ge-

gevallen door den Staat gefchooten worden en een jaar ledig liggen. Deeze laatfte omftandigheid duidt aan, dat de interest van dit Kapitaal onder de verliezen, of lasten, moet geteld worden, en van de winften afgaat. Naar den tegenwoordigen interest gerekend, mogen wy hier voor drie ton uittrekken, die wy te voegen hebben by de bovengeftelde negen ton tot last van alle de onderfcheiden Comptoiren.

Wy verlaaten nu deeze Comptoiren voor Batavia, daar alle de producten, volgens de Contracten ingehandeld, byéén vloeien en in pakhuizen verzameld blyven, in afwagting van de Schepen, om ze naar het Vaderland te verzenden. Dit Beheer is wederom niet onkostbaar, om meer dan ééne reden, helaas! maar al te wel bekend. Dan by dit byzonder Beheer over de producten, komt nog het algemeen Beftuur, het algemeen Defenfiewezen. Een gedeelte der kosten van beiden moet zekerlyk gefteld worden op rekening van den Handel uit Contracten, ter inftandhouding van denwelken deeze kosten gedeeltelyk worden gemaakt. Maar hoe veel tonnen in dit opzigt zouden behooren in rekening gebragt te worden, zoude een opzetlyk onderzoek vereifchen om de juiste fom te bepaalen.

Van Batavia zullen voortaan deeze producten in Commisfie herwaards overgevoerd worden, het welk dus Provifien van eenige procentos vereïfchen zal, boven en behalven de vragt enz., die wy on-

der de pryzen berekend hebben. Deeze Provisien, gerekend over de Verkoopspryzen hier te Lande, zullen wederom iets bedraagen.

Brengen wy nu alle deeze Lasten by één, om ze met eenen opslag te overzien.

Lasten van alle de genoemde Comptoiren of Gouvernementen.

Noodzaaklykheid om een groot Kapitaal, van omtrent zes Milliocnen, daar in te steeken.

Jaarlyksche Interesten van dit Kapitaal.

Pakhuizen te Batavia, met den geheelen omslag daar aan verknogt.

Evenredig aandeel in de kosten van de algemeene Regeering en het algemeen Defensiewezen over Indie.

Provisie aan de op te rigten Compagnie, of aan Particulieren, voor den overvoer der producten herwaards en den verkoop hier te Lande.

Zie daar de Lasten, welken tegen over de Winsten staan, dog die niet, zo als de Winsten, hebben kunnen tot een juiste som gebragt worden. Wy hebben maar twee van deeze Lasten in geld kunnen opgeeven, en deeze twee bedraagen twaalf ton; de anderen moeten aan de gissing van den Leezer overgelaaten worden. Trekken wy egter twaalf ton lasten van zeven-en dertig ton winsten af, zo blyft 'er eene somma van vyf-en-twintig ton over; en dan moeten van deeze vyf-en-twintig ton alle de lasten verder afgetrokken worden, die wy niet juist hebben

ben kunnen begrooten, maar die naar gedagten nog meer bedraagen, dan de anderen.

Het is niet te verwonderen, als men de zaak zo naauwkeurig onderzoekt, dat een zo kundig Bewindhebber, als de Heer van der Oudermeulen was, geöordeeld heeft, dat de Speceryen (het voordeeligst artikel van den Handel uit Contracten) niet zo veel winst afwierpen, als men gemeenlyk dagt, en als ik zelf langen tyd nog gemeend heb.

Alzo heeft de Schout by Nagt Stavorinus de zaak ook beöordeeld, midden in den Archipel der Speceryen zynde, en alles van naby ziende, waar omtrent inzonderheid by zyne tweede reis (Ie Deel bl. 314 (*)—) de volgende uitdrukkingen hoogst merkwaardig zyn. „ In den eersten opslag, wan-„ neer men hoort dat ieder pond Nagelen de Com-„ pagnie maar op vier en drie vierde stuivers 't pond „ komt te staan, de Foelie op negen en een halve „ stuiver, en de Nooten nog op de helft minder „ dan de Nagelen, schynt het dat de Specery-Ei-„ landen eene onuitputtelyke bron van rykdommen „ opwellen, nadien de verkoopsprys zo buitenge-„ meen met den inkoop verschilt; maar wanneer „ men in aanmerking neemt, dat deeze drie soor-„ ten van Speceryen den geheelen Last der vier „ Oosterfche Gouvernementen moeten draagen, „ waar by de onkosten van zeven of agt Schepen „ nog moeten gevoegd worden, dan kosten deeze „ Producten indedaad zeer veel. — Zie de *Secrete*

 „ *Be-*

„ *Bedenkingen over den waaren ſtaat der Nederland-* „ *ſche Compagnie*, door J. Mosſel, § 53 en 54." Zo ver de Heer Stavorinus, die zyn gevoelen ten overvloede ſtaaft met dat van den vermaarden Gouverneur Generaal Mosſel, welke ten minſten vyf-en-twintig jaaren te vooren zyne Bedenkingen geſchreeven hadt.

Het is derhalven geen zo gemaklyke zaak, deezen Handel uit Contracten op te vatten, gelyk als de Staat nu doet, en de voordeelen en de winſten zyn vooral niet zo groot, noch zo klaar, als men ſchynt die te willen doen voorkomen. Neen. Daar is veel moeite aan vast, de winſten zyn lang niet zo groot, en de geheele Handel blyft omringd van groote gevaaren, in vrede en oorlog.

Wy hebben de uitwendige gevaaren van de Mededinging der Engelſchen, van het plunderen der Zeeroovers, van de onophoudelyke Smokkelaryen, hier boven aangeſtipt. Er zyn 'er ook inwendigen, die geen minder opmerkſaamheid verdienen.

In alle Landen van de waereld hebben 'er fraudes in de Finantien plaats, en dus kan men niet anders verwagten, dan dat zy ook zullen aanwezig zyn in Oost-Indien, ja, dat zy op zulk eenen afſtand grooter zyn zullen. Tegen dezelven te waaken, is de pligt van een goed Beſtuur; dezelven geheel te willen uitroeien zoude een dwaas en onmenschkundig voorneemen zyn. Maar ten einde het mogelyke, het waarſchynlyke, in deezen te bereiken, dient

men

men altoos de gelegenheid tot fraudeeren niet meerder te maaken, dan noodig is. En dit is juist het ongeluk van den Handel uit Contracten, dat dezelve uit zynen aart de gelegenheid tot fraudes by de Comptablen tien dubbeld, ja honderd voud, vermenigvuldigt. De geheele Masfa van Producten van zo veele Landen, uitmaakende den geheelen Uitvoer naar buiten, valt eerst in de handen van elk byzonder Gouverneur, of Refident, en wordt vervolgens verzonden naar Batavia, waar alles zig vereenigt, en wederom onder een nieuw Beheer komt, tot dat het kan afgezonden worden naar het Vaderland, daar het nogmaals onder bewaaring gefteld wordt tot den Verkoop toe. De Masfa van Producten, uit den Handel van Contracten, is derhalven driemaal onder de bewaaring van onderfcheiden hooge en laage Amptenaaren, en tweemaal toevertrouwd aan Scheepshoofden; en, of fchoon deeze vyf beheeringen telkens gefteld zyn onder verantwoording aan den Staat, zo vallen nogthans de fraudes altyd uit tot nadeel van den Staat. In alle andere Landen van de waereld daar tegen, worden 'er regten geheeven op den in- en uitvoer van deeze Masfa van Goederen, naar maate dezelven in partyen gelaaden zyn, en aan veele byzondere eigenaars toekomen. Deeze regten bedraagen flegts eenige percenten van de waarde der Goederen, zynde derhalven geringe fommen, die in de handen van Amptenaaren vallen, welken 'er comptabel voor zyn aan den Staat.

De Goederen zelven blyven altyd in den omloop des handels, buiten eenig gevaar voor den Staat, die 'er geen eigendom aan heeft, en gaan van den éénen particulier tot den ander over. Welk een onderſcheid, derhalven, tusſchen het Finantieel Beſtuur in alle andere Landen en ons Beſtuur in Oost-Indie voor zo verre dit uit de Contracten voortvloeit! welk een onderſcheid met opzigt tot het onderwerp der comptabiliteit, en wat de mogelyke ſchade voor den Staat, en de verleiding voor den comptablen Amptenaar betreft! De nieuwe orde van zaaken zal niet ééns in het wezen van deeze omſtandigheid eenige verandering brengen; alzo de Amptenaar in Indie de zelfde betrekkingen onderhouden zal met den Staat, als te vooren met de Compagnie, en de verre afſtand van het Vaderland, en de geleegenheeden tot fraudes dezelfden blyven zullen. Wie maar iets weet van Oost-Indie, en van den loop der zaaken aldaar, die gevoelt aanſtonds het groot gevaar, welk in deeze enkele omſtandigheid gelegen is, en teffens is dezelve onafſcheidelyk vast gehegt aan den aart van den Handel uit Contracten.

Een tweede gevaar voor deezen Handel, mede in zynen boezem opgeſlooten, en onäfſcheidelyk van denzelven, is eerst ſedert weinige jaaren in zyne geheele uitgeſtrektheid bekend geworden. De Auteuren, die zo ſterk geyverd hebben tegen de onderdrukking der Indiſche Vorſten door de Engelſchen, hebben ons even ſterk gewaarſchuwd, om tog voorzig-

zigtig te zyn met de geenen die onder onze bescherming of voogdy ſtaan. Er zyn geen kleuren ſterk genoeg geweest, om het gevaar af te ſchilderen, dat wy zouden loopen, als wy die Vorſten onderdrukten, of ons zelfs in het minst bemoeiden met hun inwendig beſtuur. Nu herinnere men zig het geen hier boven als een ſtaaltje bygebragt is van de behandeling van den Koning van Bantam, het geen even bekend is van den ſtaat waarin wy de Sultans van Cheribon houden, van onze aanſtellingen van Vorſten en Troonsopvolgers aan de Hoven van Soere Carta en Djokje Carta, van de uitroeiengen van duizenden van Nagel en Nootenboomen, van het verbod aan zo veele Vorſten om met een eenige Natie buiten ons te handelen, van den dwang om ons te voorzien tot laage pryzen, en wat dies al meer is. Is dit alles ook een bemoeiing met hun inwendig beſtuur, is dit ook onderdrukking? Een grein van gezond oordeel is genoeg om hier op naar waarheid te antwoorden, en het gevaar dat wy ook in deezen loopen, is middagklaar.

Weleer, en in de eerſte halve eeuw van het Ryk der Compagnie, ſtonden de zaaken geheel anders met opzigt tot deezen Handel uit Contracten, gevestigd op de overwinning en op de kragt van wapenen. Toen waren wy de ſterkſten, en wy kwamen op tegen de Portugeeſen, die zig alomme hadden gehaat gemaakt. Het viel ons gemaklyk, deezen te verjaagen, en andere mededingers waren 'er

niet,

niet, of ons op den duur niet gewasſen. Alleen meester gebleeven, ſtelden wy de wet aan de Indiſche Vorſten, en handelende en ſtrydende met dezelfde vlooten, bragten wy de ſchatten van de Oost in het Vaderland thuis.

Maar 't ſedert is de geest van onderneeming by ons uitgebluscht, de ſchraapzugt is alle paalen te buiten gegaan, mededingers zyn van alle zyden opgereezen, en het ſtelſel van Handel uit Contracten heeft geduurige inbreuken geleeden, zo dat het al verminderende op ons is gekomen, en op zyn best gaande te houden is.

Wy ſtappen nu van het zelve af, en gaan over tot het tweede hoofd, behelzende den Handel met vrye Vorſten en Landen, welke uitgebreider geworden is, naar maate de andere verminderde, en die zig op deszelfs puinen zelfs gevestigd heeft, gelyk wy nader zien zullen.

IIº.

OVER DEN HANDEL MET VRYE VORSTEN EN LANDEN.

Hoe groot eene uitgebreidheid van Landen en Zeeën de Handel uit Contracten ook beſloeg, deeze Handel met vrye Vorſten en Landen ſtrekt zig veel verder uit, en beſlaat geheel Indie van het uiterſte Oosten tot het laatſte Westen. In de ééne groote afdeeling van Indie, de Oost, die wy gedeeltelyk be-

bewandeld hebben, blyft voor deezen tweeden tak van Handel het volgende over, China, Japan, de Spaansche Eilanden, en in de tweede groote Afdeeling, de West van Indie, is alles zonder onderscheid voor deezen Handel bepaald, vooreerst Britsch Indie, dat is, Hindostan en het Schier-Eiland, benevens Ceilon, en wyders het Ryk der Birmans aan deeze zyde den Ganges, en, ten westen van den Indus, Persie en Arabie. Alle de gemelde groote Ryken zyn boven allen dwang, en de Handel op dezelven buiten allen kans van Contracten gesteld, zo dat wy, verre van de wet voor te schryven, integendeel ons schikken moeten naar de wetten van die Landen.

'Er is een tyd geweest, daar wy met onze Contracten op Ceilon regeerden, en daar wy het stelsel van balans tragtten in te voeren op de kust van Malabaar, zo dat wy 'er ook al voordeelige Contracten hadden gemaakt. In die tyden rigtten wy veel uit in Bengalen en op de Kust van Coromandel met Firmans van de Mogolen, en leefden in groot aanzien onder de Soubahs en Rajahs en Nabobs. Het stelsel van Contracten kon wel niet regtstreeks ingevoerd worden, dog lag altyd tot een grondslag van onze werksaamheden. In Persie zelfs hadden wy Contracten met de Sofis, dog zonder dwang, gelyk van zelf spreekt, en slegts gegrond op wederzydsche belangen.

Dan deeze tyden zyn voorby, en zo als wy de Por-

Portugiezen verdreeven hadden, zo hebben de Engelſchen ons verdreeven, met dit opmerklyk onderſcheid nogthans, dat wy de Portugiezen en de geheele weereld uit onze Bezittingen weerden, en dat de Engelſchen hunne groote handelſteden opengezet hebben voor de geheele weereld en ook voor ons. Wy zullen ook zien, dat onder alle de groote en onafhanklyke Ryken van Aſie, de vryheid van Handel nergens zo groot is, als in het Ryk der Britten.

Wy hebben nu de Kaart voor onze oogen, wy beſchouwen de geheele uitgeſtrektheid van het tóneel voor den Handel dien wy nu onderzoeken, wy beginnen ons werk in het Oosten, en gaan dan westwaards voort, in de volgende order, Japan, China, Manilla, Pegu, Britsch Indie, Perſie, Arabie.

Japan. Dit magtig Ryk weet zyne onafhanklykheid zo wel op prys te ſtellen, dat het verre van wetten in den Koophandel te ontvangen, ons de hardſte wetten voorſchryft, gelyk als genoeg bekend is. Wy haalen 'er Koper, dat veel waarde heeft voor den handel om de West van Indie, aan welken het mede tot een heilzaam voedſel verſtrekt. Wy brengen naar Japan producten van onzen grond, en voornaamlyk Suiker, hetwelk zeer voordeelig is voor den Javaſchen landbouw. Hoe zeer derhalven deeze handel zig ſlegts tot agt of negen honderd ſcheepslasten bepaalen moge, is dezelve het aanhou-

houden overwaardig, en daar wy in alles den zin van de Japansche Regeering volgen moeten, zo dient dezelve met de grootste omzigtigheid te worden gevoerd. Hier zyn de omstandigheeden gebiedende, en de Staat moet den handel of zelf dryven, of onder zyn geduurig en gestreng opzigt aan vertrouwde Kooplieden overlaaten. Aan een vryen particulieren handel is niet te denken.

China. Van de oudste tyden af hebben wy op China gevaaren, en thans komen 'er de Schepen van alle de handeldryvende Volken van Europa en van Noord-Amerika. Wy haalen 'er Thee, Zyde, Zyden en Katoenen Stoffen, Porcelyn, Spiauter, en Drogeryen. Wy brengen 'er Manufactuuren, voornaamlyk Lakenen van onze inlandsche Fabryken, Speceryen, Peper en Tin, en zouden 'er een schat van Katoen kunnen brengen, indien dit artikel op Java aangebouwd wierd. Thans soldeeren wy voor de rest van onze inkoopen met Zilver, dat van hier moet uitgezonden worden, en dan zouden wy geen duit behoeven by te leggen Het ontzachlyk vertier van Katoen door de Engelschen aangevoerd, niet alleen uit Bengaalen, maar ook van zo verre als Bombay, toont onwedersprecklyk aan, dat wy van Java uit altyd een willige markt zouden vinden. Door den loop der tyden zyn de meeste Waaren, die wy in China haalen, van minder gewigt geworden, en de Thee van des te meer gewigt. Wy zullen ons derhalven tot dit Artikel alleen bepaalen, en de anderen

deren als flegts bykomende, en den gang van dit moetende volgen, befchouwen. De fleet van Thee in Europa is niet algemeen, offchoon dezelve, gelyk als alle kostbaare producten van weelde, van jaar tot jaar toeneemt. De voornaamfte fleet van Thee is in Engelland, in ons Land, in Deenemarken en het Noorden van Duitschland, en dezelve begint vorderingen te maaken in Frankryk en het geheel Zuiden van Europa. Dan in Engelland is dezelve zo groot, dat het geheele vaste land van Europa daar niet by in aanmerking komt, vermits 'er wel twintig millioenen ponden 's jaars worden gefleeten. Om deeze reden, en uit hoofde van de zwaare inkomende regten, werd 'er veel Thee aldaar ingefmokkeld, het welk opgehouden heeft met de vermindering van die inkomende regten. Engelland heeft zig zo wel by deeze verandering bevonden, dat de verhooging van inkomende regten van 12½ p. c. op alle de Goederen, dit jaar voor den oorlog ingevoerd, eene uitzondering lydt voor zeer weinige goederen, en onder deezen de Thee. Wy mogen derhalven niet meer rekenen op eenigen aftrek van het door ons aangebragte naar Engelland. Op het vaste Land hebben de Portugiezen, de Franfchen, de Deenen en Zweeden, ja zelfs de Noord-Amerikaanen, benevens ons, Thee aangebragt. Dan indien het Verbod van invoer van vreemde Thee in dit Land, gedaan in 1791, was opgevolgd geweest van eenige vredejaaren, zo zouden

den alle die Natien, die eigentlyk op onze markt ſpeculeerden, denkelyk hebben moeten uitſcheiden, en wy zouden ſchier alleen Thee aangebragt hebben voor het vaste Land. Nu is het tegendeel gebeurd, wy zyn altyd van den éénen Oorlog in den anderen gevallen, en alle de gemelde Natien, op de Franſchen na, hebben met een verdubbelden yver kunnen op China vaaren, en Europa, ja ons zelven, van Thee voorzien. Dan met den vrede kunnen wy altyd den draad wederom opvatten, en met dezelfde gunſtige uitzigten beginnen, mits wy in den oorlog geen maatregelen neemen, ſtrydig met onze belangen voor het vervolg. De beste maatregelen in den tusſchen tyd te neemen, van nu af tot den vrede, kunnen niet dan geheim behandeld worden, en hier zy het genoeg aan te merken, dat zy moeten ingerigt en beöordeeld worden, naar de beginſelen, die by den vrede tot een grondſlag van het werk gelegd zullen worden. Voor deeze beginſelen kan men hier vry uitkomen, en aanſtonds vast ſtellen, dat het oogmerk zyn moet, om in de eerſte plaats ons eigen land van Thee te voorzien, en om in de tweede plaats zo veel mogelyk ook de verdere Natien naar onze markt te lokken. Ten dien einde moeten wy den benoodigden voorraad voor ons land aanvoeren, op zulk eene wyze, dat 'er altyd overvloed in de pakhuizen zy, om telkens in de behoefte te voorzien, doch ook zo, dat de verkoopingen evenredig blyven met de be-

hoefte, en dat noch de Zeehandelaar, noch de Theekooper, ſchade lyden door eene overkropping van de markt. Door deeze werkſaamheden zal men de fraude het best weeren, en die vreemdelingen, die op een vertier hier te lande ſpeculeeren, ſchielyk dood vaaren. Dan volgt het tweede punt, om namelyk de vreemdelingen mede tot inkoop hier te lokken en daartoe behooren laage pryzen, en vaste pryzen. Beide deeze zullen voortvloeien uit de geregelde werkſaamheid met opzigt tot de behoefte van ons eigen land. Als 'er altyd de noodige aanvoer is, als er altyd voorraad in de pakhuizen is, als de markt nooit te weinig of te veel ontvangt, als de vaart op China met beleid en zuinigheid wordt aangelegd, dan zullen ook de pryzen vallen en zy zullen vast ſtaan. Deeze omſtandigheid van de pryzen zal de Koopers uit vreemde landen herwaards lokken, en de expeditien uit die landen naar China zullen ophouden. Zulk eene uitkomst van welbekookte poogingen heeft men in 1788 willen dwingen met een dri-dubbelden aanvoer, het welk nogthans de verwagting te leur geſteld en veel ſchade, zo aan de Compagnie, als aan Particulieren, veroorzaakt heeft. Men begon met het einde, en terwyl men zig den meest mogelyken aanvoer als een doelwit voorſtellen moet, waande men dat die aanvoer het middel was. Neen. Men onderzoeke den gewoonen ſleet van dit Land, en rigte vooreerst den aanvoer daarnaar in, en dan vermeerdere men den

den aanvoer van jaar tot jaar, en naar maate dat 'er meer aftrek komt. Men kan met een groot ſchip of drie beginnen, en op zyn hoogst drie of vier millioenen ponden Thee daar mede aanbrengen. Om wyders den Inkoop op de voordeeligſte wyze te doen, en om de manufactuuren en producten met voordeel af te zetten, moeten 'er kundige lieden op Kanton zyn, die hunnen tyd weeten af te wagten en waar te neemen. De markt op Kanton is tog niet vry, en de vreemdelingen zyn 'er niet onbelemmerd. In tegendeel, het Chineesch Gouvernement haat en vreest de vreemdelingen, laat ze niet toe dan met veel omzigtigheid, in deezen enkelen haven van het Ryk, en het voornaam artikel van de Thee is in handen van een enkelen Verkooper, eene Keizerlyke geoctroijeerde Compagnie. Verandering hier in te brengen is onmogelyk, wy moeten ons ſchikken naar de wetten van dat magtig Ryk, en mogen van geluk ſpreeken, dat het 'er nog ſchaplyker toegaat, dan in Japan, want wy zouden ons aan alles moeten onderwerpen, of 'er uitſcheiden. De wyze van deezen Handel, onder zulke omſtandigheeden van een bepaalden ſleet hier te lande, en van allerhande belemmeringen in China, vooral op zulk een verren afſtand te dryven, kan ook hier geen andere zyn, dan van eene geoctroijeerde Compagnie. Alle de gegronde redenen voor Octroijen en Compagnien, die zo menigmaal op andere gevallen zeer verkeerdelyk toegepast zyn, komen zig

in dit geval vereenigen, en de toepasfing heeft den hoogften graad van baarblyklykheid. Terwyl alle de redenen, die voor twee eeuwen gepleit hebben voor de Inftelling eener Oost-Indifche Compagnie, door den tyd vervallen zyn, is 'er geen verandering in gekomen met opzigt tot deezen Tak van Handel. De Handel op China vereischt tot nut van het algemeen, niet alleen eene Compagnie, maar daarboven eenen geöctroijeerde Compagnie. Door dezelve kunnen onze Manufactuuren, vooral de Lakenen, en onze Indifche Producten, Peper, Tin, Speceryen, het best in China van de hand gezet; door dezelve kan de behoefte van Thee, eerst van ons land, en naderhand van andere landen, het best bevredigd worden.

Manillas. Voor deezen hadden wy zeer weinig met deeze Spaanfche Bezitting te doen, en zogten het ook zo weinig, dat wy by den Munfterfchen Vrede dezelve, als het ware, van Oost-Indie uitflooten. De Spaanfche Regeering toen geen vryen handel aan Particulieren, en het allerminst aan Bewooners van haare Bezittingen toelaatende, hadt 'er gevolgelyk eene wonderlyke gemeenfchap plaats, tusfchen onze Bezittingen en deeze. Zy ontving de Specéryen uit Spanje, daar wy ze uit ons land bragten; terwyl ze in ons land gekomen waren over de Kaap de Goede Hoop. In andere woorden, de Speceryen werden de weereld rond gevoerd, en lang niet den kortften weg, om in de Philippynfche

ſche eilanden te komen. Thans, daar de particu-liere vaart, eerst door de Engelſchen, en naderhand door alle natien, zodaanig uitgebreid geworden is in Indie, daar de Spanjaards, en voornaamlyk in de Manillas, den handel veel meer vryheid vergund hebben, en daar wy eindelyk mede, gedrongen door de kragt der omſtandigheeden, het zelfde zullen doen, thans is 'er niet anders over, dan op dezelfde wyze, als wy onze Speceryen naar China en naar de geheele West van Indie voeren, zo ook dezelve naar de Manillas te brengen. Wy kunnen'er eene kostelyke betaaling voor krygen, Piasters, die 'er in overvloed zyn, die men 'er gaarne van de hand zet, en die aanſtonds dienen kunnen ter betaaling van de Vorsten voor de Leverantien uit Contracten. Mogelyk zouden 'er nog veel van Java naar de Manillas te voeren zyn, het welk zig best ontwikkelen zal, als vaart en handel ééns aan den gang zyn. Dit is zeker, dat zulk een uitweg voor producten van onzen grond veel waard zyn zoude. De wyze op welke deeze handel kan gevoerd worden, blykt uit den aart van denzelven en uit de jongſte ſchikkingen der Spanjaarden. Hier hebben wy te doen met eene beſchaafde europiſche natie, wy vinden een groote vryheid van handel onlangs ingevoerd, en de afſtand is gering, zo dat de particulieren hier alles doen kunnen, en veel beter dan eene Compagnie. Voor particuliere Kooplieden te Batavia, en in andere Javaſche ſte-

 den,

den, is dit een tak van handel, welke in hunne handen meest toebrengen zal, om het vertier van de vrugten des lands te bevorderen, en alzo tot den bloei van Java mede te werken.

Pegu. Sedert eenigen tyd is hier het Ryk der Birmannen gevestigd, beslaande een groot gedeelte van het Schiereiland aan geene zyde den Ganges. De Engelschen stellen grooten prys op het Teakhout, dat 'er valt, tot den scheepsbouw, en hebben moeite gedaan, om zich aangenaam ten Hove te maaken. Er is een goede haven aan den mond eener schoone rivier. Ik weet niet, of wy t'eenigen tyde, om polityke redenen, of om mercantiele belangen, gemeenschap met dit land zoeken zullen; maar ik heb 'er den aandagt op willen vestigen, omdat het eene der grootste Monarchien van Asie geworden is, en om dat de Engelschen getoond hebben, dat zy prys op haare vriendschap stellen, het welk zeker niet zonder grond is.

Britsch Indie. Gouverneur Generaal in Raade is hier geworden hetgeen de groote Mogol was, en meer. Hy heerscht niet alleen over een groot gedeelte van Hindostan en over het Schiereiland met zyne beide vermaarde Kusten, maar Ceilon met den onvergelyklyken haven van Trinconomale is 'er bygevoegd, en Bencoolen, op de Westkust van Sumatra en het Prins van Wallis Eiland in de Straat van Malakka zyn als de voorposten van dit ontzachlyk Ryk. De Mogolsche Keizeren waren Meesters van het land, dog de Britsche

ſche Gouverneur gebied ook over de zee, en de Vlooten komen uit Europa op zynen wenk over. Hier is dus even min gelegenheid voor ons om wetten voor te ſchryven, als in China of in Japan. Maar redenen om 'er de gemeenſchap te onderhouden en Koophandel te dryven, zyn 'er des te overvloediger. Wy vinden 'er overal eene gereede markt voor onze Speceryen, het welk van veel gewigt is, om onze kosten voor dezelven goed te maaken. Het zelfde kunnen wy zeggen van het Japansch Koper. In Bengaalen en op de Kust van Coromandel kunnen wy Javaſche Koffy ſlyten, het welk tot een groot voordeel ſtrekt van onzen eigen grond en bodem. Even zo kunnen wy Suiker te Suratte en op die geheele Kust afzetten, waarvan het voordeel van denzelfden aart, en dus zeer groot is. Wy haalen Zyden Stoffen, doch vooral Lywaaten, van alle de bovengenoemde plaatſen, en vinden 'er een markt voor, zo in de Oost van Indie, als in het Vaderland. Salpeter en Amphioen worden 'er ons door de Engelſchen geleverd en de laatſte altoos op een voordeelige voet, waarvan de H. H. Bewindhebberen getuigen in de volgende woorden. — „ Men „ heeft niet in Conſideratie genomen den tegen- „ woordigen voordeeligen overneem van de Engel- „ ſchen, waardoor de Compagnie thans meer daar „ op profiteert, dan te vooren." (Bylaagen, bl. 87.) Eindelyk is 'er Indigo, Katoen, Suiker, Ryst, doch welken voor onzen handel minder te

pas komen, daar wy dezelfde vrugten op Java teelen. Op Ceilon groeit de Kaneel, dog weet men nog niet, of de Engelſchen daar ook een haven zullen openzetten, noch hoe zy met deeze Specery handelen zullen. Genoeg blykt 'er uit deeze ſchets van de onderwerpen des Koophandels in Britsch Indie, om in te zien, dat dezelve onze aandagt hoogst waardig is. Wat andere natien, zo in Aſie, als in de andere weerelddeelen, daar van denken, is ligt gewaar te worden uit de menige ſchepen, onder allerlei vlaggen, die in den Ganges, op de reede van Madras en in den haven van Bombay geduurig aan en af vaaren. Ook was voormaals deeze handel voor ons een ryke bron van Winsten, en de Compagnie ſtak 'er milloenen in, en onderhieldt in alle die landen kostbaare Gouvernementen en Comptoiren. De verandering, welke zy naderhand in deezen handel gewaar wierdt, die van voordeelig ſchadelyk was geworden, bewoog haar in 1791 om denzelven geheel vaarwel te zeggen, en hem aan particuliere Kooplieden over te laaten, met een vooruitzigt om haare winsten wederom te vinden uit recognitien en inkomende regten. Dit beſluit van de Compagnie, waarvan ik in myne eerſte Verhandeling over den O. I. Handel zo uitvoerig geſproken heb, beſlist de wyze op welke de handel op Britsch Indie moet gedreeven worden. Voorgelicht door de drie Heeren Bewindhebberen, by eene uitvoerige Memorie, met Uitrekeningen over veele jaaren, heeft de Compagnie zelve

ver-

verklaard dat dit geen bedryf voor eene Compagnie meer was. Het ontworpen Charter door de jongfte Commisfie ftelt derhalven met regt deezen handel open voor Particulieren, het zy ingezetenen van de Republyk, of van haare Afiatifche Bezittingen, of van Kaap de Goede Hoop. Dan hoe vast ook dit befluit, door de toeftemming van alle partyen ftaan moge, ontbreekt 'er egter iets, om de weetlust van den nadenkenden te voldoen, hetwelk niet te vinden is in de aangehaalde ftukken. De vraag blyft, waarom die handel eertyds zo winstgeevende was, en nu zo nadeelig is, en vooral, waarom dezelve nu voordeelig voor Particulieren, maar niet voor eene Compagnie zal zyn, en wel zo voordeelig voor die Particulieren, dat de recognitien en de regten gelyk zullen ftaan aan de oude winsten der Compagnie? Deeze gewigtige vraag, die eigentlyk uit drie onderfcheiden deelen beftaat, zullen wy zo beantwoorden, dat het één deel voor, en het ander na, worde opgehelderd. De Compagnie vondt de Mogolfche Keizers op den throon van Hindostan, dog niet meester van het geheel Schiereiland en deszelfs Kusten, zodat hunne magt afnam, hoe verder men zig zuidelyk van hunnen Rykszetel verwyderde. Ja zelfs, in hunne verst afgelegen gewesten, waren de Gouverneurs redelyk onafhanklyk van de Kroon. Het Ryk kon derhalven vergeleken worden met het Duitfche Ryk, verdeeld onder menige hoofden, en deezen ftaande in een zeer onderfchei-

den trap van afhanglykheid van het Opperhoofd. De Compagnie verkreeg van de Mogollen, die groote Voorstanders van den Koophandel waren, de schoonste Voorregten, by Firmans, die zaaklyk opgegeven zyn door Stavorinus, in het begin van het tweede deel zyner tweede reis. Uit deeze Firmans leest men, het geen ook uit alle egte berigten is gebleeken, dat de Keizer geen handel voor zyne rekening wilde gedreeven hebben, dat hy te vreden was met de tollen op de goederen, dat Compagnies dienaars mogten handelen met de inlandsche Kooplieden, dat zy Contracten mogten sluiten met de Fabrykanten, ja, met Weevers en Verwers. Het geen by gevolgtrekking hier uit verder blykt, dog uit andere stukken onmiddelyk voortvloeit, is, dat een veel grooter voordeel, dan de tollen, welk de Keizer uit een bloeienden handel trok, in de belastingen op zyne ingezetenen, en wel voornaamlyk in de verpondingen op de landeryen, bestondt. Als een groote uitvoer van producten den landbouw opbeurde, als dezelfde uitvoer de Weeveryen gaande hieldt, en deezen wederom den Zyde en Katoenbouw aanmoedigden, zo droegen alle de gronden van het Ryk overvloedige vrugten en stortten millioenen in de Keizerlyke schatkist. Zo lang nu als Compagnie geene, of weinige mededingers hadt, kon zy de Verkoopspryzen stellen, en daaruit haare winsten vinden. Om de Inkoopspryzen te drukken, maakte zy gebruik van de oneenigheeden onder de

Gou-

Gouverneurs en Vorsten, en trok de Fabrykanten naar haare Comptoiren of Gouvernementen, daar zy dezelven met Garnizoenen en met een goede Politie, tegen Geweld en Anarchie, befchermde. Alzo haare winsten, door laage inkoopen en duure verkoopen, verzekerende, dekte zy niet alleen de zwaare kosten van haar omflagtig beftuur, en de aangroeiende onkunde, verzuim of kwaade trouw, van veelen onder haare dienaaren, maar genoot daarboven de fchoonfte winsten. In deezen ftaat van voorfpoed werdt de eerfte verandering aangebragt door den particulieren handel der Engelfche en andere Natiën, alreeds in dezelfde Eeuw van onze nederzetting in die oorden. Met minder omflag handelende, byna even laag inkoopende, kon de Particulier tot minder pryzen afzetten. Deeze omftandigheid werdt ook gevoeld door onze Hooge Regeering te Batavia, en onder het oog van Bewindhebberen gebragt, met aanpryzing van het egte tegenmiddel, namelyk, om ook in onze Bezittingen den particulieren handel open te zetten, doch te vergeefsch. Grooter verandering viel 'er voor, na het midden der agttiende Eeuw; toen het Mogolfche Ryk wezentlyk van Meester verande, offchoon de Engelfchen 'er nog niet den naam van wilden hebben. De halve eeuw, van dien tyd af tot heden verloopen, dient verdeeld te worden in twee zeer onderfcheiden tydvakken, het eerfte behelzende de heerfchappy der Engelfche Compagnie

en

en het tweede de heerschappy der Kroon. De Compagnie heeft die schoone landen beschouwd en behandeld als een Mercanticel effect, zich de schattingen toegeeigend, en de penningen vervoerd naar China, om daar te soldeeren, of ook regelregt naar Engelland, zo dat Bengaalen, van alle geldspetien voor den gewoonen handel beroofd, zyne Fabryken en zynen Landbouw met verbaasdheid zag stil staan, en dat de algemeene ellende het verderf des lands voorspelde. Geduurende dit tydvak ondervondt onze Compagnie al wat van haare mercantiele mededinster te vreezen was, en al wat list en geweld konden uitvoeren. Maar de vrede in Europa liet geen oorlog toe in Indie, en de oude Firmans behielden nog eenige kragt, naar maate de vernedering der Mogollen slegts begonnen en niet voltooid was. Het Tafreel van den handel in die tyden is ook niet zo hoogst nadeelig, 'er schooten eenige winsten over, en zy begonnen slegts zo gering te worden, dat zy beneden de aandagt der Compagnie vielen. Het tweede tydvak, de heerschappy der Kroon, was voor onze Compagnie noodlottiger, en voor Indie eene redding uit den nood. De uitvoer van Spetien uit Bengaalen hieldt op, de Fabryken en de Landbouw ontvingen voorschotten, de lasten van den Landbouwer werden tot eene vaste bepaaling gebragt, het Recht werdt alomme onpartydig uitgeoefend, Mohamedaanen, Hindoes, Europeaanen, elk naar zyne gewoonten

be-

beſtuurd. Nu keerde de oude bloei des lands onder zulk een Beſtuur terug, en met de oude Indiſche wetten, die de Mogollen geëerbiedigd hadden, die de Compagnie vertrapt hadt, en die de Kroon nu herſtelde en zelfs verbeterde, is Bengalen wederom dat ryke land geworden, het welk onze aandagt zo zeer waardig is. Thans worden de Lywaaten by den Fabrykant beſteld; men betaalt hem de ſom byna geheel vooruit, hy koopt daarvoor Katoen voor de Weefſtoelen en Levensmiddelen voor de Weevers en ander Werkvolk; de Landbouwer, deeze penningen ontvangen hebbende voor Katoen, Ryst, en dergelyke vrugten meer, gebruikt ze meest al om zyne renten en pagten te betaalen aan den Zemindaar; deeze voldoet'er de lasten uit aan het Gouvernement; het Gouvernement gebruikt zyne inkomſten, deels om de burgerlyke regeering en het leger te bekostigen, deels om inkoopen van Lywaaten te doen; en de burgerlyke Amptenaaren en Militairen, gelden willende overmaaken, vertrouwen ze aan vrye Kooplieden in de groote ſteden, die 'er gelyke inkoopen van Lywaaten mede doen en Wisſels afgeeven, betaalbaar uit den verkoop derzelven in Engelland. In de plaats derhalven van eenen uitvoer van ſpetie, die het land doöd arm maakte, is 'er nu een uitvoer van bewerkte ſtoffen op gevolgd, die de Nyverheid en den Landbouw opbeurt, en die de gelegenheid geeft tot het heffen van Belastingen, waaruit de Regeering en

het

het Leger ruim bezoldigd worden, en dan nog zo veel overſchiet, dat 'er goederen voor kunnen worden ingekogt, waarvan de verkoopspenningen in Engelland eene zuivere winst uitleveren. Hetzelfde dat wy van de Lywaaten hebben aangeweezen, geldt ook van andere goederen en producten, die wy, om der eenvoudigheid wille, niet telkens allen hebben opgenoemd. Door deeze Inrigtingen nu zyn de pryzen der goederen in Indie gereezen, en het geen uit het overſchot den territoriaale Inkomſten, of tot Remiſen van de Amptenaaren naar Engelland, wordt ingekogt, dat is, byna de geheele Masſa van uitvoer, kost tegenwoordig vry wat meer dan te vooren. Dan de ſtaat wint 'er dit by, dat de hooger pryzen de inwendige welvaart van het land bevorderen, en dat uit deeze welvaart een meerder territoriaal Inkomen uit belastingen voortſpruit. Daar dit inkomen thans ruim honderd Millioenen Hollandsch bedraagt, en het overſchot, waar voor goederen ingekogt worden, ruim tien millioenen Hollandsch, zo valt het verlies van de hooge pryzen op de tien, en de winst van het Inkomen op de honderd. Voor elk millioen, dat men in de verhoogde pryzen kwyt raakt, wint men 'er vyf ten minſten in de belastingen. Wanneer vervolgens de Retouren voor Engelland alzo voorbereid zyn, en de vrugten welken dezelven in Indie nalaaten, in de algemeene welvaart en in ruime Finantien beſtaan, zo dienen zy op de markt

van

van Londen wederom ten nutte van het gemeen. Hier zoekt men geen hooge, maar laage Verkoopspryzen te bewerken, ten einde de Koopers, en vooral de buitenlandſchen te lokken. Men begrypt, dat hoe meer goederen kunnen afgezet worden, des te meer kan men 'er in Indie beſtellen, en des te grooter is de welvaart aldaar, des te ruimer het Inkomen. Van daar dat de laatſte Verkoopingen te Londen, jaaren agter eén, boven de honderd millioenen Hollands opgebragt hebbende, (terwyl de onzen in de beste tyden omtrent twintig millioenen bedroegen) deeze ſchat nogthans niet zo zeer het gevolg was van hooge pryzen, als van den overvloed der koopwaaren, en dat deeze verbaazende verkoopſom nog minder verwondering baart, dan de onvoorbeeldige masſa van goederen die verkogt zyn. Met de Verkoopspryzen zo veel mogelyk laag te houden, drukken de Engelſchen ook den handel op Oost-Indie van alle de andere Natien, en als men daar by voegt de ryzing van de Inkoopspryzen, die wy beſchreeven hebben, zo volgt 'er uit, dat geen andere Natie ſchier meer dien handel voortzetten kan, waarmede de ondervinding redelyk wel ſtrookt. Eer wy nu van deeze ſchets het noodig gebruik maaken in het onderzoek van onzen handel, zo kunnen wy niet nalaaten een oogenblik voor dit ſtelſel van Beſtuur en Handel ſtil te ſtaan, en aan hetzelve de welverdiende ſchatting van onze verwondering en agting toe te brengen. Uit liefde

voor

voor ons Vaderland, uit drift om hetzelve te dienen, moeten wy de oogen op zulk een voorbeeld van eene wyze Staatkunde vestigen, en wy moeten vooral de Leden van de Hooge Regeering bidden, om zulk een ſtelſel, bekroond door zulke uitkomſten, niet uit de gedagten te laaten gaan. Wat doet de ambitie der Engelſchen, wat doen de oorlogen, wat doen de mishandelingen der Vorſten, hoe onregtvaardig en onſtaatkundig ook, aan het wyze en pryswaardige van dit ſtelſel? Die ambitie, die oorlogen, die mishandelingen blyven kwaad op zig zelven, (by de Engelſchen en by ons) maar niettemin blyft die Polityke Economie, dat ſtelſel van Beſtuur en Handel, goed. Ik verheug my, dat ik het erkend, onderzogt, en aan myne Landgenooten opengelegd heb, en ik hoop dat de poogingen om het te verduisteren hoe langer hoe meer in ydele klanken zullen overgaan. En nu wederkeerende tot onzen handel in dit laatst belangryk tydvak, hebben wy voor eerst aan te toonen, waarom het noodlottig voor onze Compagnie geweest is. Wy zullen ten dien einde deeze algemeene opmerking vooraf zenden, dat het Beginſel van de Engelſchen zynde, om duur in te koopen, en tot laage pryzen te verkoopen, en van onze Compagnie, om laag in te koopen en duur te verkoopen, het één Beginſel doodelyk is voor het ander. Wyders zyn 'er toevallige oorzaaken in dit tydvak bygekomen, die alleen genoeg waren, om het verderf onzer Compag-

pagnie uit te werken. Drie oorlogen zyn 'er voorgevallen, waarvan de derde pas begonnen is, en ieder van welken genoegſaam was tot dat einde. Door den eerſten oorlog wierden alle onze Comptoiren beroofd van die penningen, welken, als een dood kapitaal, in dezelven moesten blyven voor den Inkoop der Retouren, en na den vrede vondt men zig dus in de noodzaaklykheid om dit Kapitaal te herſtellen, waartoe ten minſten vier millioenen vereischt wierden. Toen begon men ſcherper uit te rekenen, of de winſten wel evenredig waren aan zulk een uitſchot, en men zag 'er van af. Een ander gevolg van den oorlog was, dat onze vestingen, groot of klein, onze garnizoenen, ons oppergezag, alles verlooren ging, en dat de Fabryken onder onze beſcherming werkende verſtrooid raakten. Buiten deeze toevallige oorzaaken, moest het nieuw ſtelſel der Engelſchen ons, als Compagnie, te niet doen. Uit den aart van dit ſtelſel wordt de uitvoer van goederen ſterk aangemoedigd, en ten dien einde elk buitenlander toegelaaten, en alle vryheid van handelen vergund. Het geen wy dus als voorregten van de Mogollen genoten hadden, dat werdt nu het gemeen regt, daar ieder één aanſpraak op hadt, en dat de Engelſchen zelfs by een plegtig verdrag aan de Noord-Amerikaanen verzekerden. De Compagnie kon haaren omſlag nooit goed maaken onder zulk eene wolk van mededingers. Wy zyn hier mede zo ver gevorderd in de

beantwoording onzer voorgeſtelde vraag, dat wy nu begrypen, waarom de Compagnie de plaats ruimen moest; dog nu blyft het gedeelte dat de Particulieren betreft nog over. Zullen deezen dien handel met winst kunnen dryven, en zullen zy 'er zo veel op winnen, als de Compagnie onderſtelde, toen zy al gereed ſtondt met de invoering van recognitien en regten, ten beloope van haare oude winſten? Van hier op de Kusten vaarende, om Lywaaten te haalen en herwaards te brengen, mag men zeker ſtellen, dat men tot ſchade werkt. Iets anders is het, Lywaaten naar de Oost van Indie te brengen, daar wy geen mededingers hebben, en de pryzen derhalven de Inkoopspryzen in Indie volgen. Nog zekerder winst zal deeze ſpeculatie geeven, als men de gewilde waaren om de West van Indie derwaards aanvoert, naamlyk Speceryen, Koper, Suiker en Koffy. Ja, de aanvoer van deezen, door een Koopman hier te lande, die zyn ſchip eerst naar Batavia zendt, kan zelfs den Inkoop van Lywaaten voor den Vaderlandſchen markt goed maaken. Indien 'er hoe langer hoe meer producten op onzen eigen grond en bodem voortkomen, zo dat 'er geen retouren uit de West van Indie voor alle dezelven kunnen terug gevoerd worden, dan zal men wel moeten die retouren naar het Vaderland brengen. Stel dat de Lywaaten, die men in de Oost van Indie onderbrengen kan, reeds zyn afgehaald, en dat 'er nog

nog meer Suiker, Koffy, en andere producten van onzen eigen grond en bodem, b. v. van Java, worden overgebragt naar Britsch Indie; zo zal men denkelyk vallen op het inkoopen van Lywaaten voor de Vaderlandſche markt. De grove winſten zullen dan behaald zyn op de aangevoerde Javaſche producten, en de intekoopen Lywaaten zullen beſchouwd worden als het veiligſte middel om de Verkoopspenningen van de producten naar huis te brengen. Met een woord, dan zal ook deeze onze Handel een Remiſehandel, een Handel tot overmaaking van penningen zyn, zo als die der Engelſchen, en om deeze reden zal hy zig kunnen naast denzelven ſtaande houden. De korte ondervinding van eenige maanden, of weeken, die wy voorleden jaar gehad hebben, bevestigt dit vooruitzigt. Pas voor het uitbreeken van den tegenwoordigen oorlog werdt de particuliere vaart op de West van Indie opengeſteld, en eer dit nog gebeurde, zyn 'er ſchepen uitgerust en ontwerpen gevormd geweest, om zulke onderneemingen te doen. De geſtelde vraag omtrent den particulieren handel kan derhalven ſlegts voorwaardelyk beantwoord worden, en alles hangt af van de vermeerdering der producten op onzen eigen grond in onze Bezittingen. Met den aangroei van deeze producten zal ook onze handel op Britsch Indie vooruitgaan. Den Staat blyft dan aanbevolen, om den Handel der Ingezetenen te beſchermen, zo als in alle andere

vreemde landen; dog hier beſtaat eene gelukkige omſtandigheid, welke mogelyk van veel nut kan worden in bekwaame handen. Wy zouden wel onze voorige Directeurs in bloote Conſuls kunnen veranderen, indien wy niet Keizerlyke Firmans hadden, daar de Engelſchen altyd eenigen eerbied voor behouden hebben, en ook moeten behouden zo lang als zy den throon van Delhi in ſchyn laaten beſtaan. Maar met deeze Firmans in de handen van onze Directeurs kunnen wy altyd iets voor uit bedingen, zelfs na een Oorlog met Engeland, om reden dat wy geen oorlog voeren met den Mogol, en dat de oorlog derhalven de Firmans niet heeft doen vervallen. Op deezen voet ook kan de Staat de voordeelige Levering van Amphioen en Salpeter, by den vrede, wedereiſchen, als zynde mede (zo ik my niet bedrieg) gegrond op Keizerlyke Vergunningen, en voortgezet door de Engelſchen, in hunne bekende ſchynhoedaanigheid van Keizerlyke Dewanniers.

Perſie. In de eerſte tyden handelde de Compagnie overal, en ook in Perſie, waar zy geen Contracten voorſchreef, maar aannemen moest, en een zeker getal ſtukken zyden ſtoffen jaarlyks ontving tot een prys dien men haar opdrong. Thans is het gering overſchot van den handel op Perſie bepaald tot den aanbreng van Suiker door Particulieren, het welk goede winſten plag te geeven. Voor de Suikerteelt van Batavia is de Perſiſche markt derhalven

ven van veel gewigt, en indien de vrye handel deeze teelt hoe langer hoe meer deedt bloeien, zou de aftrek in Perfie 'er mogelyk niet weinig aan toe brengen. Wederkeerig zou de aangroei van Suiker op Java den Handel op Perfie een nieuw leven kunnen byzetten.

Arabie. Het fchynt dat de Compagnie hier niet ééns door Particulieren vervangen is; maar de vaart der Engelfchen op dit land is een zeker bewys, dat de handel voordeelig is. Indien wy 'er producten kunnen brengen, die de Engelfchen niet, of die zy flegts van ons hebben, zo kan ook onze particuliere vaart zig derwaards uitftrekken. Zulke producten hebben wy voorzeker, de Speceryen en anderen, en by den vrede, als de particulière vaart zal opkomen, en zig van jaar tot jaar uitbreiden, zullen onze fchepen ook wederom haare vlag vertoonen in de roode zee.

Isle de France. Dit eiland, met dat van la Réunion (oudtyds de Mauritius en Bourbon) is weinig bekend in vergelyking van zyn gewigt. Vooreerst brengt het de fchoonfte tropicaale producten voort, en wyders is het een ftapel van Indifche waaren geworden, zodat veele fchepen flegts van daar naar geheel Indie heen en weder vaaren, terwyl andere fchepen niet dan van daar naar Europa en Amerika heen en weder zeilen. Ik bezit het plan, waar op eene reedery is gebouwd geweest, in den korten tusfchentyd van den jongften vrede, en volgens het

welk de vaart van Marfeille op Ile de France aan den gang was gebragt, op den grondflag, dat men alle de Indifche waaren in den voortreflyken haven van dat eiland vinden kan, en dat men ze van daar beter koop naar Europa overvoeren kan, dan met naar Indie door te zeilen, en alles uit de eerfte hand te koopen. Dit beginfel wordt in eene byzondere Verhandeling zeer uitvoerig betoogd, en het oogmerk voor de vuist opgegeven, om Ile de France tot een van de grootfte Handelplaatfen der weereld te verheffen. Hetgeen de Engelfchen derhalven gedaan hebben, het geen wy gaan doen, datzelfde hebben ook de Franfchen voor. Zy willen ook, niet alleen de meest mogelyke producten voortbrengen, maar nog daarboven zo veel mogelyk de producten van andere landen in Afie, het zy van onafhanklyke Natien, of van Europifche Bezittingen, naar zig toe trekken Dan om den Leezer een denkbeeld te geeven van de hoogte, op welke beide de Landbouw en de Stapel reeds aldaar gebragt zyn, wil ik liefst mynen Auteur zelf laaten fpreeken.

„ Le Sucre, l'Indigo, le plus beau Coton de l'Univers, du Café excellent, et le girofle précieux
„ qui fut naturalifé, il y a quelques années, à l'Ile
„ de France, et qui fe multiplie de manière à devenir un objet trèsimportant, font les productions
„ naturelles de cette île et de celle de la Réunion.
„ On en peut estimer l'exportation annuelle de douze
„ mille tonneaux; il est en outre dans ces colonies
„ des

„ des négocians qui font au loin des excurſions
„ commerciales, dont les réſultats offrent d'im-
„ menſes resſources aux ſpéculations européannes.
„ Ils tirent de la côte de Malabar le poivre, le co-
„ ton, des toileries; le café de Moka; les drogues
„ de Mascate et de toute l'Arabie; des toiles, mou-
„ choirs, indiennes et mousſelines, de la côte de
„ Coromandel et du Bengale; de l'Indigo et du
„ Sucre de cette dernière contrée; de Java du
„ Café qui abonde à Batavia; du Sucre de la même
„ île, de la Cochinchine, des Manilles, et même
„ de la Chine. On pourroit prolonger cette énu-
„ mération; mais elle ſuffit pour faire ſentir l'im-
„ menſité du dépôt des marchandiſes voiturées des
„ Indes à l'Ile de France par les armemens de cette
„ Colonie. Il est inutile d'obſerver que la paix
„ va l'augmenter; on a lieu de penſer qu'un jour,
„ bientôt peut-être, la plûpart des vaisſeaux par-
„ tis de la république, s'abſtiendront du voyage
„ de l'Inde, et borneront leur courſe à l'Ile de
„ France. Ils y vendront ou dépoſeront leurs
„ marchandiſes, et y prendront celles qui doivent
„ compoſer leurs cargaiſons de retour, en ſorte
„ que le voyage pourra s'accomplir très-promp-
„ tement."

„ Ce mode commercial ſera, ſans contredit, plus
„ lucratif que le voyage direct de l'Inde, etc." Men
ſtaat verbaasd, als men de ſcheepsruimte voor de
producten van den grond van deeze eilandjes be-

 noo-

noodigd ziet begrooten op twaalfduizend tonnen, dat is, zes duizend lasten. Vergelyken wy deeze scheepsruimte met de geene, welke ondersteld wordt voor ons geheel Oost-Indisch Retour, uit zulke onmeetelyke Ryken en Landen, noodig te zyn, zo leezen wy in het meergemeld Tafreel agter het adres van Participanten, dat 'er geen twaalf duizend lasten toe vereischt worden. Zoodanig is de meerderheid van particuliere vlyt boven afgeperste leverantien en gedwongen cultuuren, ten behoeve van eene Souvereine Compagnie, of van den Staat. En de vrye Handel, die hier opengesteld is, en zig onder anderen tot Batavia uitstrekt, *waar de Koffy overvloeit*, geeft ons mogelyk eene uitsluiting van het Raadsel, waar die opgestapelde Pakhuizen, van welke de Heer Nederburgh een Inventaris heeft medegebragt (zie desz lfs Verhandeling Bladz. 209.) zig ontlast hebben, en op welke wyze het heeft kunnen gebeuren, dat twee jaaren geleeden, de tydingen van dien overvloed éénsklaps zyn opgevolgd geworden door tydingen van gebrek, zonder eenige reden van die plotselyke verandering te melden. De vrye Handel van Ile de France heeft een onmisbaar voedsel in alle die Bezittingen, waar de Handel gekluisterd is, en waar de geheele oogst van producten in massa onder de bewaaring van enkele Amptenaaren gebragt wordt. De Franschen hebben in hunne Kolonien getoond, dat zy de Instellingen en oogmerken der Engelschen zeer wel had-

den

den ingezien, zy hebben gaarne eene goede les van hunne vyanden ontvangen, zy hebben aan den vermaarden La Bourdonnaye niet verweeten, dat hy het verſtandig ſtelſel der Engelſchen prees, en hun eigen verkeerd ſtelſel afkeurde, en door dit wys gedrag zyn zy, op deeze kleine Eilandjes, in korten tyd, reeds mededingers geworden van de Meesters van Hindostan. 'Er valt voor ons in deeze Bezittingen meer te leeren dan te handelen; maar de les is niet moeilyk, na de geene, die wy ſedert eene halve eeuw onophoudelyk van de Engelſchen ontvangen. Eene halve eeuw geleeden heeft de Gouverneur Generaal Moſſel gewaarſchuwd het geen wy hebben zien gebeuren, en het eenig tegenmiddel welk ons overſchoot, de particuliere vaart en handel, is door de Compagnie zelve eindelyk voorgedraagen. Het ſpreekt van zelfs, dat ook hier dezelfde oorzaak dezelfde uitwerking hebben moet, en dat de particuliere handel uit ons Land en uit onze Indiſche Bezittingen, op geheel Indie gedreeven, het eenig middel is, om deel te neemen in de voordeelen van de Franſchen, zo wel als van de Engelſchen, en zelfs om voor het vervolg te beletten, dat de handel op onze eigen Bezittingen, en de voorwerpen van ons Monopolie, geen voedſel blyven geeven aan vreemden Handel. Deezen particulieren Handel kunnen wy, en moeten wy uitſtrekken tot op Ile de France zelfs, met 'er die producten te brengen, welken

 men

men 'er noodig heeft, en die op onze Bezittingen vallen. Dezulken hebben wy bevonden, dat voor de Engelſche Bezittingen, en voor de geheele West van Indie, Speceryen, Japansch Koper, Lywaaten van den Overwal, Suiker en Koffy waren; dog voor Ile de France gaat 'er veel af van deeze lyst, alzo het meest producten zyn van deszelfs eigen grond, en dat 'er, volgens de hier boven aangehaalde opgave, de Nagelboom zelf ongemeen vermenigvuldigd is. Daartegen is 'er gebrek aan levensmiddelen, dat is voornaamlyk, aan Tarwe, aan Ryst, aan levendig Vee, aan Wynen, Brandewynen, Azynen, en terwyl alle deezen een toevallige markt vinden in de onderſcheiden handelplaatſen om de West van Indie, is 'er de markt op Ile de France altyd gereed voor. Van ouds trokken de Franſche Eilanden Tarwe, Garst, Peulvrugten, Wynen, van Kaap de Goede Hoop; en in den voorigen oorlog, wanneer de Engelſchen deeze Kolonie in bezit hadden, waren zy zo verleegen om levensmiddelen, dat zy om Ryst van Java verzogten. Nu wy zelven, het zy Ingezetenen van de Republyk, of van haare Bezittingen, vry door Indie vaaren mogen, moeten wy die benoodigdheeden zelven aanvoeren, en mogen wy verwagten, uit hoofde van het geduurig verlangen naar dezelven, dan onze ſchepen met open armen zullen ontvangen worden, en dat wy producten van die Eilanden zullen kunnen inlaaden. Op deeze

wy-

wyze, en op dezelfde gronden, worden de Noord-Amerikaanen in de West-Indische Kolonien door de Europische Mogenheeden toegelaaten, en door de Kolonisten en de Koloniaale Regeeringen op de handen gedraagen

Onze eigen Bezittingen. Na dat wy alle de vreemde Landen, op welken wy kunnen vaaren, met opzigt tot den Handel beschouwd hebben, blyven onze eigen Bezittingen over, in zo verre zy tot dit Hoofdstuk behooren. Vooreerst komt 'er uit de Massa der Producten, die volgens de boven verhandelde Contracten aan de Indische Regeering geleverd zullen worden, een gedeelte op Batavia te koop, om te dienen tot de fleet van geheel Indie. Hierop kan gespeculeerd worden, het zy door de Chinasche Compagnie, het zy door Kooplieden in onze Bezittingen gezeten, het zy door Kooplieden hier te lande, het zy eindelyk door Vreemden, welken te Batavia zullen toegelaaten worden. In de tweede plaats zyn 'er in die landen, met welken wy Contracten hebben, behoeften, welken moeten aangevoerd worden, zo als Ryst en Lywaaten, en 'er zyn producten welken niet onder de Contracten behooren, zo als zelfs Goud en Diamanten. Dezelfde Speculanten als boven komen ook hier in aanmerking, behalven de Vreemden, ten zy uit de tweede hand, of te Batavia en op de verdere vrye Plaatsen. Eindelyk zyn 'er behoeften op onzen eigen grond en bodem, dat is, op Java en de ver-

de-

dere Oost, op Cochin en de West van Indie, hoe weinig ook onze Bezittingen hier zyn, en op Kaap de Goede Hoop. Op deeze zelfde plaatſen zyn ook producten en goederen, die 'er van elders aangebragt en te koop zyn. 'Er beſtaan dus in onze Bezittingen aanzienlyke takken van handel, zelfs buiten en behalven de producten van onzen eigen grond, welken veelmeer tot het volgend Hoofdſtuk behooren. De Compagnie is 'er niet ryk mede geworden, om de meermaalen vermelde reden, dat de winſten haaren omſlag niet konden opweegen; dog Particulieren, voornaamlyk in Indie, zullen 'er veel aan hebben, en voornaamlyk by de tegenwoordige Inſtellingen, daar de Chinaſche Compagnie als een bloot Huis van Negotie, en zonder eenige magt, zal mededingen, en daar de Regeering, geen handel dryvende, eene gelyke beſcherming verleenen zal aan elk Handelaar, hy zy Compagnie of Particulier. Hoe meer voorwerpen van handel 'er zyn of komen zullen, des te meer zal deeze handel bloeien. Waaruit natuurlyk volgt, dat indien 'er by deeze voorwerpen nog andere bykomen, indien namelyk de producten van onzen eigen grond ſterk vermenigvuldigen, de laadingen gemaklyker zullen zyn volledig te maaken, en deeze handel derhalven, door het bykomen van de gemelde producten, een veel ſpoediger voortgang hebben zal. De vrugten van deezen Handel zyn wel hoofdzaaklyk voor de Indiſche Regeering, die er de Reg-

ten

ten op heffen zal, dog middelyk zal er de Staat ook wel by vaaren, vooreerst, omdat al wat de Indische Kas styft, de Vaderlandsche ontlast, en in de tweede plaats, omdat uit deezen handel langs hoe meer goederen en producten zullen overschieten, die geschikt zyn voor Europa, en die den overvloed op onze markt zullen helpen vermeerderen.

Wy besluiten dit gewigtig Hoofd met eene algemeene aanmerking, die ons tot het volgende inleidt, namelyk, dat onder alle de voordeelen die wy ons van deezen uitgebreiden handel belooven mogen, 'er telkens eene voorwaarde, by elk Land dat wy genoemd hebben, schynt noodzaaklyk te zyn, en deeze is, dat de producten op onzen eigen grond en bodem worden vermenigvuldigd.

IIIº.

OVER DEN HANDEL MET PRODUCTEN GEGROEID OP ONZEN EIGEN GROND EN BODEM.

Men heeft tot heden toe niet genoeg gelet op het gewigtig onderscheid tusschen onze Bezittingen in Oost-Indie, waarvan sommigen aangelegd zyn voor den blooten Handel, zonder Landbouw, en andere eene groote uitgestrektheid lands beslaan, daar kostelyke vrugten op groeien.

In haare eerste tyden was de Compagnie op den Han-

Handel alleen gezet, en zy begeerde flegts hier en daar een ftukje land, om 'er Vestingen op te bouwen, waarmede de reeden en havens beveiligd, waarin pakhuizen opgezet, en waardoor de verbonden Vorften aan hunne Contracten gehouden werden. Men mag onderftellen, dat de aanleiding tot het ftigten van eene vereenigde O. I. Compagnie, al zo zeer in deeze omftandigheid te zoeken is, als in eenige andere. Op het geweld van wapenen was de zekerheid gegrond van laage inkoopen, by uitfluiting van alle andere Koopers, en dit Monopolie vereischte eene vereenigde Magt, een gemeen Defenziewezen, onder één en hetzelfde Beftuur. Dit ftelfel bragt de eerfte ontzachlyke winften aan, en bleef dezelven aanbrengen, tot dat eerst de particuliere Handel van andere Natien, en naderhand de groote magt der Engelfchen in Indie, de winften befnoeiden en het ftelfel in zyne grondflagen aantastten.

Eene halve eeuw geleeden, onder den Gouverneur Generaal van Imhoff, is men eerst met ernst begonnen bedagt te zyn, op het middel, om den Handel voedfel te bezorgen uit de vrugten van onzen eigen grond en bodem, en ten dien einde den Landbouw aan te moedigen. Men hadt voor oogen de Specery-eilanden, welken, zo ik meen door den Gouverneur Generaal Mosfel, onze eigentlyke, onze eenige Koloniën in Oost-Indie genaamd werden, offchoon dit flegts kan toegeftemd worden, in de

be-

betrekking tot onze verdere O. I. Bezittingen, en zy op zig zelven, en in vergelyking van waare Kolonien, eerder onder het ſtelſel van Contracten behooren, daar wy dezelven ook onder geſchikt hebben. Dan zy dienden toen niettemin, om het denkbeeld aan te kweeken, dat de Compagnie ook andere producten zoude kunnen op haar grondgebied inzamelen, hetwelk met Koffy, Indigo, enz. is beproefd. Gering zyn egter in het eerst de uitkomſten van deeze poogingen geweest, zo als Compagnies verkoopingen moeten getuigen, en waarvan de oorzaaken hier onder zullen naargeſpoord worden. De yver van den vermaarden Imhoff was nogthans groot, hy hadt Paltſiſche boeren ontbooden voor den Landbouw op Java, en wilde Weevers van Bengaalen derwaards overbrengen, om ook Lywaaten te fabriceeren.

Het Grondgebied van den Staat, buiten en behalven de leenroerige Ryken, is waarlyk zeer uitgeſtrekt en zeer bevolkt, dog vooral in de groote Oost, inzonderheid op Java. Macasſar, op het groot eiland Celebes, Malakka op het vaste land van Aſie geleegen, en nog andere plaatſen, zouden op zig zelven de grootſte aandagt verdienen, dog moeten vooreerst wyken voor Java, omdat men niet alles te gelyk onderneemen, ja niet ééns verhandelen kan. Op Java zyn wy onmiddelyk Souverein van het oude Jakkatra, waarin Batavia geſtigt is, en het welk zig uitſtrekt van de zee ten

noor-

noorden tot de zee ten zuiden, en van Bantam in het westen tot Cheribon in het oosten. Cheribon is indedaad mede ons eigen grondgebied, en de Sultans zyn schaduwen van Vorsten. Eindelyk bezitten wy Java's Noorderkusten en Oostkusten, onder den naam van hetGouvernement vanJava,eene Provintie, waar van de groote uitgestrektheid en volkrykheid eerst onlangs regt bekend geworden is. Alle saamgenomen, zyn deeze onzen eige Gewesten, op het eiland Java alleen, bevolkt met ver boven de twee millioenen zielen, en dus volkryker dan ons Vaderland. Om de West van Indie hebben wy van onze oude grootheid Cochim overgehouden, eene Stad aan eene schoone rivier, by een goede reede gelegen, en omringd van een vry aanzienlyk grondgebied, daar Stavorinus in het tweede deel zyner tweede reis ons een vry klaar denkbeeld van gegeven heeft. Eindelyk hebben wy aan de Kaapsche Bezitting eene landbouwende Kolonie, reeds bevolkt met zestig duizend zielen, die als zodanig eerst twee jaaren geleeden in aanmerking is gekomen, en die, met den minst vrugtbaaren grond van alle de bovengenoemde landen, nogthans het eerst met Instellingen ter bevordering van den landbouw zal begunstigd zyn. Gelukkig, indien men niet de zwaare kosten, aldaar besteed voor het Defensiewezen van geheel Indie, met de geringe kosten ter opbeuring van den Landbouw noodig, vermengt. 'Er zyn Fortificatien, Kasernen, Hos-

pi-

pitaalen aldaar te herstellen en te onderhouden, 'er is een vierdubbeld Garnisoen te betaalen geweest, die allen niets te doen hebben met de Bezitting als landbouwende Kolonie, maar alleen met den uithoek als zogenaamde sleutel van Indie beschouwd. Nogthans verwart men geduurig deeze twee zeer verschillende denkbeelden, tot groot onheil beide van deeze Kolonie en van de Republyk. Dan daar ik dit stuk opzettelyk verhandeld heb in myne Memorie over den tegenwoordigen Staat der Kaapsche Bezitting, (*) zal ik 'er nu niet verder op uitweiden,

(*) Deeze Memorie is niet gedrukt. Haar inhoud komt hoofdzaaklyk op het volgende neder. De Kaap is van ouds een Ververschings Plaats voor onze Oost-Indie Vaarders, en heeft als zodanig iets aan de Compagnie gekost. De Kaap is naderhand beschouwd geworden als de sleutel van Indie, en heeft veel aan Fortificatien en Troupes gekost. Dog beide deeze uitgaven moeten gebragt worden als Posten op de Rekening van Oost-Indie. Nu eerst is de Kaap onder handen genomen als eene landbouwende Kolonie, en de kosten als zodanig moeten op zig zelve beschouwd worden. Men zal dan vinden, dat de Inkomsten niet verre beneden de uitgaven zyn; en dat zy deezen wel rasch verre zullen te boven gaan, daar een vrye Handel de Culture zal opbeuren en uitbreiden. Ik agt het onnoodig dit stuk uittegeeven, omdat het tweede Deel van Barrow, dit jaar uitgekomen, hetzelfde op eene veel uitvoeriger wyze aantoont, volgens officieele opgaven, daar de Autheur toegang toe gehad heeft, zo wel aan de Kaap onder de Engelsche Regeering, als in London, waar hy thans een ampt by de Admiraliteit bekleedt. Het eerste Deel in het Nederduitsch vertaald zynde, twyfel ik geenzins, of dit tweede zal wel rasch volgen.

den, dan noodig is geweest om aan te toonen, zo wel met opzigt tot deeze Kolonie, als tot alle verdere Bezittingen van den Staat, dat men de kosten van den Landbouw en de kosten van de Defensie afzonderlyk dient te beschouwen. By den Landbouw is de vraag, of dezelve zo veel opbrengen zal, dat de kosten tot opbeuring rykelyk vergoed worden; en deeze vraag komt by elke Bezitting op zig zelve te pas. By het Defensiewezen is de vraag, of geheel Indie de kosten voor hetzelve draagen kan, of de voordeelen van den O. I. Handel die kosten waard zyn; maar nooit komt daarby eene vergelyking te pas tusschen de kosten van eene enkele Bezitting, en de kosten van Troupes, Fortificatien, enz., die aldaar gemaakt worden, niet voor de Bezitting op zig zelve, maar voor alle de Bezittingen saamgenomen.

Het jongste Rapport en het Charter zyn opgevuld met aanpryzingen en bevorderingsmiddelen van den Landbouw, inzonderheid op Java. Alle de voordragten, in de laatste vyftig jaaren gedaan, in 1791. met veel kragt vernieuwd, dog in deeze tyden vooral aangedrongen, schynen zig in deeze stukken te vereenigen. Het is merkwaardig, de verwagtingen naar te gaan, die men gehad heeft van de vrugten van onzen eigen grond, in 1791, in 1802 en in 1803. De Tafel Litt. K., by bl. 163 van de meergemelde Bylaagen van het Rapport van 1791, geeft ons in cyferletters op, wat

men

men zig toen al van den Landbouw op Java beloofde, namelyk tien millioenen ponden Koffy, een gedeelte van de algemeene Inzameling van Peper, alle de Katoene Garens, de Indigo, anderhalf millioenen ponden Suiker, Sappanhout, Camphur, Arrak, Cardamom, Tamarinde. De pryzen, daarvan te maaken, worden alzo opgegeven:

10 millioen ℔ Koffy . .	4,687,500—
Katoene Garens . . .	131,250—
Indigo	69,840—
1½ millioen ℔ Suiker .	348,750—
Sappanhout . . .	60,000—
Camphur . . .	37,800—
Cardamom . . .	31.500—
Tamarinde . . .	40,000—
Arak	46,000—
	f 5,452,640—

Voeg by deeze vyf en een halve millioen guldens de Verkoopspenningen van dat gedeelte Peper, welk op onzen grond is gegroeid, zo komt 'er een schoone som uit, welke nog maar voor de herwaards overgevoerde producten is, en niet voor de in Indie verkogte Producten. Onder deezen munt de Suiker uit, en van dezelve wierdt 'er zes maal zo veel in Indie gesleeten, als hier is opgetekend voor Europa. Dog blyven wy by de herwaards aangebragte Producten alleen staan, en voegen wy by de gemelde som een vyfde van de Verkoopspenningen

van de Peper; zo krygen wy zes millioenen guldens. Vergelyken wy vervolgens deeze som by de geheele som voor den verkoop van alle de Indische Retouren gerekend, die op agttien millioenen geschat wordt, zo levert de grond van Java een derde op van het geheel. En by dit geheel is gerekend twee millioen guldens voor Ceylon, die nu vervallen, en vier millioen vier maal honderd duizend guldens voor 4 Ladingen uit China, welken oneigentlyk gebragt worden op dezelfde Lyst als de andere Producten. Wilde men dus hier die twee artikelen ter zyde stellen, zo zouden 'er meer dan zes millioenen afgaan van de agttien, en de Javasche Producten van onzen eigen grond en bodem zouden de groote helft uitmaaken van het geheel.

Het Adres van Participanten, in 1802, gaat nog veel verder, in de meergemelde Tafel Litt. A. No. 1. agter Bladz. 26. van het Plan. De Koffy wordt daar begroot op twintig millioen ponden, de Suiker op agt millioen ponden, zodat het eerste Artikel verdubbeld is, en het tweede meer dan vyfmaal vermeerderd wordt. Het Rendement van deeze twee Artikelen alleen staat alzo.

Koffy	20	millioen —	8,015,625—
Suiker	8	millioen —	1,767,000—
			f 9,782,625—

En voegen wy daar de verdere Producten van on-

onzen eigen grond by, volgens diezelfde tafel, zo krygen wy eene ſom van tien millioenen, zonder iets voor Peper te rekenen, en dit Artikel geheel brengende op den Handel uit Contracten. Dit blykt klaar, als wy de Artikelen uit de Contracten ſpruitende optellen.

Peper . .	2,080,500—
Tin . .	196,365—
Salpeter . .	385,605—
Nagelen . .	625,000—
Foely . .	540,000—
Nooten . . .	770,000—
	4,597:470—

En als wy deeze ſom aftrekken van het geheel Rendement der producten, het welk geſteld wordt by deeze Tafel op

	14,671,465—
af.	4,597:470—
	10,073,995—

Zynde deeze tien millioenen de Verkoopsprys van de producten van onzen eigen grond, meest al, zo niet geheel, op Java alleen. Ruim twee derden van het geheel Rendement zal dan voortkomen uit onzen grond. En ſchiften wy dan nog de Peper, en trekken wy van den Handel uit Contracten iets af voor de Peper die op onzen grond wast, en voegen deeze ſom by onze eigen producten, zo

klimt de evenredigheid van twee derden byna op drie vierden. Ja, wy bekomen gemaklyk deeze evenredigheid van drie vierde, als wy by de producten van gemelde Tafel nog eenige anderen voegen, die 'er by gehooren, en die wy vinden in de Verhandeling van den Heer Nederburgh, Bladz. 208, enz., namelyk Tamarinde, Arak en Indigo, welk laatste Artikel wel ook te vinden is op de gemelde Tafel, maar slegts voor de helft van de verwagte hoeveelheid.

Om ons vervolgens een denkbeeld te maaken van de Masſa der producten van onzen eigen grond, die, behalven de gemelde Retouren, in Indie gesleeten wordt, en die by den gemelden aanvoer herwaards dient gevoegd te worden, zullen wy slegts twee Javaſche producten opnoemen, Ryst en Suiker. Het is weereldkundig dat Java de voorraadſchuur van Indie, wat de Ryst betreft, is genoemd geworden. De Suiker vindt een gereede markt op Japan, te Suratte, in Perſie, en het geheel Javasch product van dit Artikel is op vyftien millioen ponden geſchat, waarvan de hoogst opgegeven aanvoer herwaards nog maar agt millioen ponden geweest is. Van de mogelyke vermeerdering van de Indiſche fleet, in andere artikelen, zo als Katoen in China, Koffy om de West van Indie, niet eens te gewaagen.

De aangenaame vooruitzigten, gegrond op de vrugtbaarheid van Java, waren van tyd tot tyd be-

ves-

vestigd geworden, door het geen men vernam van de berigten van Commisſarisſen Generaal, die op het Rapport van 1791. naar Indie waren gezonden, en die de hoop op de gelukkigſte uitkomſten levendig hielden. In de meergemelde Verhandeling levert de Heer Nederburgh ons het extract uit een brief, door hemzelven in 1794 geſchreeven aan eenige Leden van Staat, en waarin de hoeveelheid Koffy en Suiker, die Java opbrengen kan, geſchat wordt op *zoo veele millioenen ponden* niet alleen *als de Compagnie zal kunnen vervoeren*, (Bl. 201.) maar ook *als men ſchepen zal kunnen en willen zenden, om ze af te haalen.* (Bl. 200.) Dat deeze zaak gemelden Heer niet anders voorgekomen is, geduurende zyn daar op volgend verblyf in Indie, blykt genoegſaam door het uitgeeven in druk van dit zyn gevoelen, lang na zyne thuiskomst, en zo laat als in 1802.

Aan de menigvuldige getuigenisſen van dien aart, aan de egte bronnen waaruit zy voortvloeiden, is het ook toe te ſchryven, dat men veel min zwaarigheid zag, in het ſpoedig voortbrengen en aanvoeren van de producten, dan in het ſlyten van dezelven in Europa, en dat men ſlegts verleegen ſcheen, om een markt voor zo veele producten te vinden.

Het voornaamſte product van Java, daar men het herſtel van de vervallen zaaken op bouwde, was de Koffy, het welk aanſtonds in de oogen

ſpringt, wanneer men de bovenſtaande lysten van producten met de pryzen inziet. Van de Koffy hadt de Heer Nederburgh in de aangehaalde Verhandeling berigt, dat een Pluk van ruim agttien millioenen ponden zo weinig missen kon, dat zyne begrooting wel kon mede, maar niet tegen vallen. Dan, vroeg men nu, zal men ruim agttien millioenen ponden Koffy 's jaars kunnen ſlyten, daar deeze hoeveelheid de voorige, die men gemeenlyk aanbragt, drie of vier maal overtreft? Men herinnerde zig de pogingen van den Gouverneur Generaal van Imhoff, die ik reeds aangeſtipt heb, en de laage pryzen van de Koffy in het algemeen, zynde dezelve destyds gevallen tot op zeven en op zes Stuivers het pond. Thans rekende men op ten minſten negen ſtuivers het pond, om die winst te behaalen, welke de redding aanbrengen moest. Dog de ondervinding van de laatſte jaaren heeft deeze zwaarigheid geheel opgeruimd, en men is gewaar geworden, dat noch een ſleet van ruim agttien millioenen, noch eene rekening op negen Stuivers het pond, aan eenige de minſte bedenking onderhevig waren.

Toen de poogingen van Imhoff den gewenschten uitſlag op verre na niet hadden, was de algemeene ſleet van Koffy in Europa en in de andere weereld-deelen veel geringer, en de aanplanting in de West-Indien werdt toen met een verdubbelden yver voortgezet. De vrye handel op de West-Indien, die op de uitſluitende octroyen gevolgd was, de eigendom

van

van land aldaar ingevoerd, en de gemaklyke bewerking van den grond door middel van de Negerſlaaven, overwonnen alle de moeilykheeden van dat gevaarlyk klimaat, en eene menigte van ryke ſcheepslaadingen daagden jaarlyks van daar op, en drukten de pryzen, onder anderen van de Koffy, op eene onverwagte wyze. De ſterke aanvoer van de West-Indiſche Koffy hadt mede dit gevolg, dat dezelve zig meer alomme verſpreidde, en dat de ſmaak in het algemeen daar op viel. Van dien tyd af heeft de Compagnie de Javaſche Koffy met veel omzigtigheid aangeplant en aangevoerd, en de jaarlykſche verkoopingen bedroegen omtrent vyf millioen ponden.

Maar in de jongst verloopen vyftien jaaren zyn 'er op dit ſtuk, gelyk als in zo veel andere opzigten, de grootſte veranderingen voorgevallen. De opſtand der Negerſlaaven in de Franſche West-Indien, inzonderheid op St. Domingo, heeft eene aanmerkelyke vermindering veroorzaakt in het West-Indisch product, en zo als de zaaken thans ſtaan, is daar weinig of geen herſtel in te verwagten. St. Domingo was het voornaamſte eiland onder allen voor de tropicaale producten, en 'er waren zo veele ſlaaven als op de verdere eilanden ſaamgenomen, weshalven ook de kragtigſte pogingen aangewend zyn, om het wederom onder de magt van het Moederland te brengen, dog vrugteloos. De ſlaavenhandel was tot eene verbaazende hoogte gedree-

ven, en de Plantagien in de West-Indien leverden zo overvloedige oogften op, als geen gronden in de weereld nog gedaan hadden; dog verftandigen begonnen juist daar in het gevaar voor die Kolonien te ontdekken, en den aanvoer van zo veele flaaven als hoogst gevaarlyk te befchouwen. Thans fchynt de affchaffing van den Slaavenhandel geduurig nader by te komen, en het gevolg daarvan moet zyn, dat de aanwezige flaaven minder werk zullen verrigten, omdat de Planters ze zullen moeten verfchoonen en meiden, uit vreeze voor een ontydig affterven, het welk door geen aankoopen zal kunnen vergoed worden. De Plantagien zullen voortaan niet meer dezelfde grove winften geeven, en het aanleggen van nieuwen zal niet meer met een gelyke drift worden voortgezet. Uit alle welke omftandigheeden ligt te voorzien is, dat de verminderde aanvoer, onder anderen van Koffy, uit de West-Indien denkelyk ftand zal houden. Inmiddels neemt de fleet van Koffy alomme ongemeen toe, en deeze waar is in veele landen eene benoodigdheid van het leven geworden. Van daar eene dubbele aanleiding tot die ryzing van de pryzen, welke bekend genoeg is, om 'er ons niet verder by op te houden. Voor de Javafche Koffy is dus eene zeer gunftige gelegenheid gebooren, die op vaste gronden rust; en zo als men voor dertig of veertig jaaren omzigtig zyn moest in de aanplanting van Koffyboompjes aldaar, zo kan men nu gerust de ontwerpen van

dien

dien tyd hervatten, en op de beste uitkomst hoopen.

De oorlog met Engelland, die ons van de gemeenſchap met onze Oost-Indiſche Bezittingen afſnydt, heeft egter dit goede gevolg voor de Java Koffy inzonderheid gehad, dat dezelve door onzydige ſchepen van Batavia afgehaald en door de geheele weereld verſpreid is geworden. Naar maate de Koffy duurder wierdt, zag men veel minder op de ſoorten, en de Javaſche werdt ook in zulke landen gedronken, waar dezelve voor deezen onbekend en onbemind was.

Hier uit is een aanvoer op onze markt by den vrede voortgevloeid, daar men anderzins geen weg mede zou geweeten hebben, namelyk van vyftien millioenen, door particuliere Kooplieden van den Staat overgenomen, en van negen millioenen daarboven voor rekening van den Staat afgehaald. Een nieuwe oorlog heeft wel belet, dat die ſchat heeft kunnen op onze markt by een komen, dog het is hoogst waarſchynlyk, dat de gemelde hoeveelheid van vier-en-twintig millioen ponden Java Koffy niet buitenſpoorig was, omdat zo veele Huizen van Negotie zig niet aan de gevolgen van eene overvoering zouden blootgeſteld hebben.

De groote zwaarigheid van de ſleet ſchynt dus geheel te zyn te boven gekomen, en als 'er niets anders in den weg ſtondt, zoude men veilig mogen beſluiten, dat de Redding van de Oost-Indiſche

zaa-

zaaken, hoofdzaaklyk uit een jaarlykschen aanvoer van ten minsten agttien millioenen Koffy voorspeld, geen ydele verbeelding zoude geweest zyn. En dit besluit zoude zig vervolgens uitgestrekt hebben tot andere en mindere artikelen, welken op dezelfde wyze zouden zyn aangeplant en uitgebreid geworden, en waarop al het bovengemelde aangaande de Koffy even toepaslyk zoude geweest zyn, het zy wat de sleet of wat de culture betreft. Men zoude dus met alle reden het blyde vooruitzigt hebben mogen koesteren, dat Java van jaar tot jaar meer producten zoude gestort hebben in de schoot der Republyk, en dat niet alleen de zaaken van den begin af zouden hebben kunnen worden gaande gehouden, maar dat zy geduurig eene voordeeliger houding zouden hebben aangenomen.

Dezelfde oorzaaken hadden reeds dezelfde uitwerkingen gehad in Britsch Indie, schoon niet met Koffy, die geen product van Bengalen is, maar met Indigo, Suiker, Katoen, gelyk in myne gedrukte Verhandelingen, onder anderen, op onderscheiden plaatsen beschreeven is. De vermindering in de West-Indische Producten hadt daar eene vermeerdering voortgebragt, welke hoogst voordeelig was voor de dierbaarste nationaale belangen. Al wat de Fransche Eilanden in Amerika niet meer aan Europa konden leveren, dat scheen aan Bengalen toegevallen te zyn, en offschoon de Spanjaarden en Portugiezen in de Havana en Bresil hunne Planta-

gien

gien mede aanmerklyk hadden uitgezet, zo ſcheen het voornaamſte aandeel egter buiten tegenſpraak voor de Aſiatiſche Bezittingen beſtemd te zyn.

Voor ons kwam eene wolk den helderen hemel verduisteren, uit eene ſtreek daar men het minst op gelet en de minſte bekommering voor gevoed hadt. De eerſte ongerustheid wierdt aangebragt door Bataviaſche brieven, welken aankondigden, dat de uitgezonden ſchepen, die vier-en-twintig millioen ponden Koffy, van de onderſtelde vyf of zes en dertig, moesten afhaalen, niet allen eene laading vinden zouden. Op deeze particuliere brieven volgden 'er van de Regeering, waarvan de inhoud zig mede onder het Publyk verſpreidde, en van welken men de tegenſtrydigheid met de vroegeren niet wist uit te leggen. Wel rasch verſpreidden zig berigten van de Plukken der laatſte jaaren, berigten welken gedeeltelyk zelfs in druk zyn uitgekomen, en houdende dat 'er niet half zo veel was ontvangen als men verwagt hadt. Thans is deeze noodlottige zaak geen geheim meer, en 'er is ſlegts een verſchillend gevoelen over de oorzaaken van deeze misrekening, maar niemand twyfelt aan eene droevige waarheid, die den bodem aan onze ontwerpen van herſtel en van welvaart in komt ſlaan.

Gelyk men uit de meerdere aanplanting van Koffy een veilig beſluit hadt mogen trekken aangaande de andere kostbaare productſen; zo moet men nu ook uit de misrekening op dit artikel de gegronde bekom-

kommering opvatten, dat het met de anderen niet beter gaan zal. Ja, deeze bekommering is geduurig meer bevestigd geworden door de ingekomen authentyke berigten, en van de Peper op Java by voorbeeld, daar men op byna vier millioenen ponden gerekend hadt, is de inzameling doorgaans verre beneden een enkel millioen gebleeven.

Onze vleiende hoop, om de Vaderlandsche markt uit Java te voorzien, om Vaart en Handel op te beuren, zo in Indie als in Europa, om de mogelyke verwoestingen in de West-Indische Kolonien ten eenigen tyde in Oost-Indie goed te maaken, om aan den staat onzer Finantien te gemoet te komen en ons geheel verderf te hoeden, deeze hoop schynt op ééns te verdwynen, en 'er blyft zelfs geen vooruitzigt over, om de kosten van Regeering en Defensie van de Asiatische Bezittingen te dekken, noch om dezelven gevolglyk met voordeel aan te houden.

Wy zullen in het volgend Hoofdstuk de oorzaaken van deeze rampzalige uitkomst onderzoeken, en tragten de middelen aan te wyzen, om de Culturen tot die hoogte te brengen, welke men verwagt hadt, en daar ons bestaan in Oost-Indie, ja, mogelyk in Europa, voortaan van afhangen zal.

OVER DE CULTURE.

OVER DEN STAAT DER CULTURE INZONDERHEID OP JAVA.

De eerſte vraag, die elk op de vertooning van den waaren ſtaat der Culturen doen zal, is zekerlyk, of men zig dan geheel en al bedroogen hebbe omtrent de vrugtbaarheid van Java, of de Rapporten en Uitrekeningen van Commiſarisſen Generaal geheel geen geloof verdienden, en of het algemeen aangenomen denkbeeld voor een bloote harſenschim te houden zy? Dan dit is zeker het geval niet, en de vrugtbaarheid van den Javaſchen grond behoort tot die waarheden, welken niet meer aan eenigen twyfel kunnen worden onderhevig gemaakt. De ryke oogſten en de aanzienlyke uitvoer van producten van Java hebben, door alle tyden heenen, een gelyke verwondering verwekt, by de Portugiezen, toen zy 'er voor drie eeuwen de Mooren verdrongen hebben, en by de Engelſchen, Franſchen en onze Voorouderen, die 'er voor twee eeuwen verſcheenen zyn, en in de plaats der Portugiezen zyn getreeden. Bantam was toen de groote Handel-

delplaats, waar alle de fchepen ryke laadingen vonden. Men behoeft flegts de Reisbefchryvingen open te flaan, om op elke bladzyde nieuwe bewyzen daarvan te ontdekken. Thans nog is elk die uit Oost-Indie thuis komt 'er even zeer van overtuigd, en het verfchil van denkbeelden heeft eenig en alleen plaats omtrent de beste wyze om de Culturen in te rigten, maar geenzins omtrent de phifyke mogelykheid om ryke oogften te verkrygen.

Het algemeenst en overvloedigst Produkt van Java is de Ryst, als het hoofdzaaklyk voedfel van den Inboorling, ja zelfs van de meeste Landen in de Oost, zodat 'er veele Javafche Ryst door geheel Indie vervoerd en Java de voorraadfchuur van Afie genoemd wordt. Dit Produkt ftaat onder eene zekere Inrigting, die in de eerfte plaats onze geheele oplettenheid waardig is, en die door de aloude gewoonte als geheiligd is. De Vorst, (het zy een Inlander, of de Compagnie, welke aan der Vorften plaats door het regt van verovering getreeden is) de Vorst geeft Landeryen uit aan Regenten, de Regenten geeven fmaldeelen uit aan mindere Hoofden, en deeze Hoofden geeven ftukken lands uit aan de gemeenen, of boeren, alle op dezelfde voorwaarden van een aandeel in de jaarlykfche Oogften. Dit aandeel mag befchouwd worden als eene belasting met opzigt tot den Vorst en de Regenten, en als een pagt of huur ten aanzien van de

min-

mindere Hoofden, terwyl de gemeenen als het ware Bruikers zyn. Wy noemen de aandeelen der Vorſten, Regenten en Hoofden met den naam van Contingenten. Na aftrek van dezelven houdt de gemeene Javaan iets over, het welk gedeeltelyk tot zyn levensonderhoud dient, en gedeeltelyk door hem verkogt wordt. De uitvoer beſtaat derhalven uit dit laatſte gedeelte, als mede uit het geen de Vorſten, Regenten en Hoofden meer ontvangen, dan noodig is tot hun en der hunnen levensonderhoud.

Na de Ryst zyn de voornaamſte Produkten, Koffy, Suiker en Peper, dog welken veel min voor de nationaale behoeſten en inlandſche fleet, dan voor den uitvoer, zo in Indie, als naar herwaards beſtemd zyn.

De Koffy wordt geheel en al aan de Compagnie geleverd, tot bepaalde pryzen, meestal geen dubbeltje het pond, en de Leverantie geſchiedt door den gemeenen Javaan aan de Regenten, door deezen aan de Reſidenten, en door deezen wederom aan Compagnies Pakhuizen. Dan vermits van dit Produkt niets wettiglyk in de handen van deze onderſcheiden Leveraars blyft, dan de geoorloofde overwigten in de handen van de Reſidenten; zo is het klaar, dat de Landbouwer altoos geen belang heeft in de oogst, behalven den prys die hem wordt toegelegd, en dat hy niet, zo als by de Ryst, iets voor zig behoudt, waarover hy beſchikken en dat

hy verkoopen kan. Daar nu de prys zo gering is, en hy zyn tyd met meer voordeel aan de Rystculture zoude kunnen besteeden, heeft men hem tot de Koffy Culture moeten dwingen, en aan elk Huisgezin het aanplanten en onderhouden van een zeker getal Koffyboompjes moeten opleggen. Zo moet elk Huisgezin in de Bataviasche Bovenlanden (of Jakkatrasche en Preanger Regentschappen) duizend vrugtdraagende boompjes onderhouden, als mede een evenredig getal jaarlyks aanplanten. Tot deeze verpligting wordt hy door Europeesche Opzieners mede genoodzaakt.

Het onderscheid tusschen de Inrigtingen omtrent de Ryst en Koffy Culture, het welk zeer wezentlyk is, en uit deeze korte voordragt genoegsaam blyken zal, wordt, als men zig naauwkeurig uitdrukt, door de onderscheide naamen van Contingenten en verpligte Leverantien gekenmerkt. De Ryst is een Contingent, omdat 'er slegts een gedeelte, offchoon het grootst gedeelte, van geleverd wordt, het zy voor niet, of voor geringe pryzen. De Koffy is een verpligte Leverantie, omdat alles geleverd wordt tot geringe pryzen.

De Peper is zo als de Koffy een verpligte Leverantie.

De Suiker schynt dit oorspronklyk mede te zyn geweest, offchoon de Regeering met hooger pryzen, en andere gunsten, deeze Culture aangemoedigd hebbe.

Hoe

Hoe de Suiker Culture thans meer naar de Inrigting van de Ryst met Contingenten overhelle, zullen wy hier onder uitvoeriger aanwyzen.

Andere Produkten noeme ik niet, om dat zy van minder belang tot nog toe geweest zyn, en omdat de Verhandeling derzelven geen meerder licht aan den Staat der Cultuur in het algemeen zoude byzetten.

Eenige uitzondering nogthans op deeze algemeene Inrigtingen maaken de Bataviasche Ommelanden, een groot Land; welk in het jongste Rapport ook geduurig voorkomt met de bynaamen van uitgestrekt, uitgebreid, onmeetelyk, en daarby zeer vrugtbaar. Dit Gewest is by groote stukken in Eigendom aan Europeaanen uitgegeven, zodat de Produkten van hetzelve niet onderhevig zyn aan de gemelde Contingenten en gedwongen Culture. Dog het gemis van een vryen Handel brengt ze middelyk in denzelfden staat van afhanklykheid en van kwyning. Hierdoor staan de Produkten, ook van dit Land, byna geheel ter beschikking der Hooge Regeering, die alleen dezelven uitvoert, of'er den uitvoer van toelaat. De Suiker, by voorbeeld, wordt meestal rondom Batavia geteeld en bewerkt, dog ook deeze mag slegts gedeeltelyk door de Eigenaars ten uitvoer verkogt worden, na dat het bepaald gedeelte aan de Compagnie, tot geringe pryzen, is geleverd geworden. De Koffy in deeze Ommelanden gebouwd moet geheel aan de Com-

pagnie geleverd worden tot de bekende laage pryzen, weshalven 'er van dit Artykel ook weinig valt. De Ryst daartegen, die zonder uitvoer beſtaan kan, door de groote ſleet te Batavia, vooral wanneer de Kustvaart in den oorlog ééns geſtremd is, ſchynt zo ſterk aangebouwd te worden, als de aart van den grond en de toevloed van water maar eenigzins toelaaten.

Welk een invloed deeze Inrigtingen op de Culturen gehad hebben, wordt ons door onpartydige getuigenisſen en authentyke berigten vry klaar voor oogen geſteld. Onder de Getuigen zal ik den Heer Stavorinus uitkiezen, onzen Landgenoot, een opregt Zeeman, en die bekend met Indie geraakt is door verſcheidene reizen in Compagnies en 's Lands dienst. Zyne werken zyn uitgegeven na zyn dood, en men ontdekt geen driften, noch vooringenomenheid voor eenig Systhema, dewelken zyne pen zouden beſtuurd hebben.

„ Een gemeen Javaan," zegt hy in zyne tweede Reis, 2de Deel, Bladz. 266, „ is ſlegts geen „ meer meester van het zyne, dan een ſlaaf, die „ met al wat hy heeft, van zyn Heer, die hem „ gekogt heeft, afhangt. Niet alleen is hy verpligt, op de gezette tyden, eene bepaalde hoe„ veelheid der vrugten van zynen arbeid aan den „ Regent te leveren ; voor zodaanig een prys als „ dezelve goedvindt daar voor te geeven, en dat „ nog wel in goederen, die hem tienmaal zo hoog

„ wor-

„ worden aangerekend, als derzelver waarde is; „ maar hy mag boven dien met het meerdere, bo- „ ven het geen hy heeft moeten leveren, niet als „ met zyn wettig eigendom, naar zyn welgeval- „ len handelen, of aan anderen tot minderen prys „ verkoopen; maar integendeel moet hy dit, even „ als het andere, voor een willekeurigen en dik- „ wyls voor een ſchandelyken prys van zynen Dwin- „ geland afſtaan."

Zodaanig is de uitwerking van de aanwezige Inrigtingen voor den gemeenen Javaan, voor den Boer, dat beide de betaalingen, zo van de Leverantie, als van het geen in ſchyn aan zyne beſchikking overgelaaten is, ſchier tot niets verdwynen, dat hy ſlegts het noodigſte overhoudt om te kunnen leven, en dat zyn ſtaat die van eenen ſlaaf is. Onze Inrigtingen hebben in de daad de ſlaaverny voortgebragt, welke in haare waare gedaante op Java beſtaat.

Stavorinus gaat van den gemeenen Javaan tot de Regenten over, of als het ware van den Boer tot den Edelman, om aan te toonen, welk een invloed onze Inrigtingen ook op den Staat der aanzienlyke Javaanen hebben.

„ Deeze laatſte," vaart hy voort: „ wordt we- „ derom, dog op eene min wreede wyze, door „ de Reſidenten geplaagd, terwyl de Land Com- „ misſaris dit, op een niet minder ſchreeuwende „ wyze, onder het opzigt van den Gouverneur

„ Generaal, omtrent de Regenten en de gemeene
„ Javaanen, die in de Jakkatrasche Landen woo-
„ nen, verrigt."

De Residenten in de afgelegen Gewesten, en de Land Commissaris in de nabygelegenen, onder het oog der Hooge Regeering, plaagen de Javaansche Regenten, dat is, berooven dezelven van de meeste voordeelen, die op de Leverantie der Producten zouden zitten, en daarmede houdt de aanzienlyke Javaan even min belang als de gemeene in de Culture, in zo verre zy derzelver levensonderhoud te boven gaat, en zy wordt voor allen een voorwerp van afkeer.

Omtrent deezen afkeer schynt 'er geen tweeërlei gevoelen te zyn, en elk is 'er van overtuigd; maar de voorstanders van de tegenwoordige Inrigtingen vermeenen ons andere oorzaaken van denzelven te kunnen opgeeven.

Stavorinus blyft niet by deeze gevolgen van die Inrigtingen staan, hy oordeelt niet alleen dat 'er de Culture door lydt, maar vertoont zelfs dat het getal der Cultivateurs 'er door afneemt.

„ En hier aan," vervolgt hy: „ is naar myne
„ gedagten de steeds verminderende Volkstaat van
„ Java gedeeltelyk toe te schryven, die sedert den
„ jaare 1738 tot heden 1777 meer dan de helft
„ verminderd is, en waarby, zo als hier boven
„ gemeld is, de byna vyf-en-twintigjaarige oorlog
„ en de onlusten veel toegebragt, en dit vrugtbaar

„ ei-

„ eiland tot een tooneel van wreedheid en verwoes-
„ ting gemaakt hebbben."

Hy ſtelt derhalven onze Inrigtingen naast een vyf en-twintigjaarigen oorlog en onlusten, als gezamentlyke oorzaaken van eene gtoote ontvolking.

Deeze Tafreelen, zonder belang en zonder drift opgemaakt, verſchillen wel ten eenenmaale van anderen, die genoeg bekend zyn; dog laaten egter niet na, door hunne eenvoudigheid, en door de bevestiging derzelven uit den mond van zo veele ooggetuigen, zig den weg in het hart van onvooringenomen Leezers te baanen.

Zulk eene bevestiging haalen wy uit het tweede getuigenis, dat ik op het oog heb, zynde authentyke verſche berigten uit Indie, reeds hier boven door my bedoeld en gebruikt. Deeze geeven eerst den deerlyken ſtaat van de Culture der voornaamſte Produkten op, die voor den uitvoer naar de Republyk geſchikt zyn. Wy zien 'er uit dat de Retouren eer ſchynen af dan toe te nemen, en dat de Culture zo ſlegt en zo verzuimd is, dat de Javaan, zoude men zeggen, zig toelegt om weinig voort te brengen. Zo zyn, by voorbeeld, de Koffyboompjes ſedert 1797. grootelyks in getale toegenomen, maar de Pluk is minder geworden, en 'er is dus aan de letter van de wet voldaan, terwyl men het oogmerk ten eenenmaale gemist heeft. Dit wordt in alle zyne weetenswaardige byzonderheeden opgegeven, en vervolgens dit algemeen be-

 ſluit

ſluit getrokken: „ dat het beide aan kunde en goe-
„ de zorg voor de Culture hapert, en dat men in
„ den aanleg en behandeling der Koffy en Peper
„ Plantagien zeer verkeerdelyk is te werk gegaan."
De oorzaak is volgens deeze berigten niet verre te zoeken, vermits de Javaan niet alleen een goed gedeelte van zynen grond misſen moet tot den aanplant van Koffyboomen, of uuren ver van zyne wooning loopen moet, naar de gemeene Koffytuinen; maar, het geen nog het ergst van alles is,
„ dat de Javaan voor de Koffy, Peper, enz., die
„ hy levert, zo te zeggen niets ontvangt." Waaruit dan verder, by een natuurlyke gevolgtrekking, word geredeneerd: „ dat met geen mogelykheid
„ van dusdaanig Beſtuur iets goeds te wagten is,
„ en alleen die Inrigtingen, welken den Planter
„ verzekeren van den arbeid zyner handen het loon
„ te zullen genieten, geſchikt zyn om de industrie
„ en den bloei en welvaart van een land te voor-
„ ſchyn te brengen en te doen beſtaan." Eene redenering waar geen onbeneveld verſtand de minſte aanmerking op maaken zal, en die eenig en alleen kan worden verworpen door een regelregt eigen belang in de beſtaande Inrigtingen.

Het is niet moeilyk na te gaan, hoe de Compagnie op zo verderflyke Inrigtingen gevallen zy, als men ſlegts den oorſprong en voortgang van haaren Handel en mercantiele Staatkunde in het oog houdt. Wy hebben in ons eerſte Hoofdſtuk, over

over den Handel uit Contracten, het beginsel duidelyk ingezien, waarop zy altyd werksaam is geweest. Ten einde laag in te koopen, dwong zy de Vorsten om haar de Producten hunner landen tot de geringste pryzen af te staan, en haare veele en bloedige oorlogen hadden tot oogmerk, Contracten van dien aart te sluiten. Ten einde hoog te verkoopen, sneedt zy alle mededinging in Europa af, door andere Volken van de Indische Markt uit te sluiten, en de Indische Vorsten te dwingen om met niemand dan met haar alleen te handelen Toen zy al te magtige Vorsten, zo als in Japan, in China, in Hindostan, enz., ontmoete, tragtte zy, gelyk wy in ons tweede Hoofdstuk aangeweezen hebben, door andere middelen, dan die van geweld, nogthans hetzelfde oogmerk te verkrygen, en Contracten van eene gelyke uitwerking op inkoop en verkoop te sluiten. Wanneer zy eindelyk by de vermindering zo wel van den Handel uit gedwongen Contracten, als van den Handel met vrye Volken, op de gedagten gevallen was, om Producten uit haaren eigen grond en bodem te trekken, en om haar grondgebied ten dien einde uit te breiden; zo was de toepassing van haar standvastig beginsel iets, het geen men natuurlyk van haar verwagten moest, en het is geen wonder dat zy haare eigen Onderdaanen dwong, om Producten tot de laagste pryzen te leveren, na dat zy zo langen

 tyd

tyd de verbonden Vorſten tot hetzelfde genoodzaakt hadt.

Het is bekend, dat de Compagnie in de oudſte tyden om geen landbouw dagt, en Stavorinus gewaagt (*tweede Reis, 2de Deel, Bladz.* 255.) van de vervoering der meeste Ingezetenen van het Koningryk Jakkatra naar Bantam, even na de verovering en na het ſtigten van Batavia; zodat men toen weinig prys ſtelde op eene bevolking, die ook langſaamerhand eerst wederom toegenomen is, wanneer de Javaanen uit nabuurige Ryken derwaards gevlugt zyn. Het is 'er thans egter nog verre van daan, dat de bevolking aldaar zyn zoude het geen zy konde zyn, en de klagten op dit ſtuk zyn eenſtemmig. De uitbreiding van grondgebied naar de Oostkust van Java, waarvan de Bevolking door de jongſte authentyke berigten op ruim twee millioenen Javaanen geſteld is, neemt haaren aanvang ſlegts eene halve eeuw geleeden, en is de vrugt geweest der geduurige oorlogen, van de ſtigting van Batavia af en in een tydvak van ſchier anderhalve eeuw met de Vorſten gevoerd. De Compagnie werdt door deeze verovering de eerſte Mogenheid op Java, waar de Mattaram tot zo lang het hoogſte aanzien genooten hadt. Van dien tyd af zyn niet alleen alle de Vorſten van Java, zonder onderſcheid, aan Contracten verbonden geweest; maar de Compagnie is voor millioenen van Javaanen,

nen, bewooners der veroverde Landen, in de plaats van hunne oude Vorſten getreeden. Zy meende onder zo gunſtige omſtandigheeden ook niet minder te kunnen eiſchen van haare nieuwe Onderdaanen, dan Leverantien van Produkten tot laage pryzen; en naar maate onder deeze Producten de Koffy onlangs is begonnen de hoofdrol te ſpeelen, heeft zy de Culture van dezelve uitgebreid, met last om de geheele Pluk aan haar alleen te leveren, tot een geringen prys door haar vastgeſteld.

Op dit beginſel in de verbeelding vooruitwerkende, en uitcyferende hoeveel boompjes 'er konden worden aangeplant in die vrugtbaare oorden, heeft men zig gevleid met zulke aanzienlyke Retouren van agtien en twintig millioenen ponden, welken voor twee Stuivers geleverd, en voor negen Stuivers, of meer, hier te lande verkogt zynde, zulk een inkomen aan de Compagnie ſtonden te bezorgen, dat zy haare vervallen zaaken daarmede herſteld, en het gemis van Ceylon zelfs zoude goed gemaakt hebben. De Heer Nederburgh, volgens de aangehaalde en andere plaatſen van zyne Verhandeling, willende den Staat in de plaats van de Compagnie ſtellen, hadt op dit beginſel die blinkende vooruitzigten geöpend, welken de harten van veelen voor de plaatshebbende Inrigtingen hebben ingenomen, en eene zekere vreeze voor alle verandering in dezelven hebben verwekt.

Thans worden aller oogen op de verſchrikke-

lyk-

lykſte wyze geöpend, thans leeren wy uit eene onwederſpreekelyke ondervinding dat de gemaakte uitrekeningen blootе harſenſchimmen waren, thans zien wy de Cultures denzelfden weg gaan van den Handel uit Contracten en van dien met vrye volken, en thans moeten wy allen bekennen, dat zo 'er geen middel wordt aangeweezen om meerdere Inkomſten uit onze Aſiatiſche Bezittingen te haalen, dezelven bloote Lastposten zyn voor den Staat, die beter verlaaten waren dan langer aangehouden.

Wy mogen thans uit officieele berigten de eenvoudige en naakte waarheid gewaar worden, dat de Javaan geen Koffy, Peper en andere Producten voor Retouren geſchikt, anders cultiveert, dan *aangemaand* en *aangedreeyen* door zyne Opperhoofden, en wy herinneren ons daarby het geen de Heer Nederburgh ons voor twee jaaren alreeds gemeld hadt van het *zagte juk*, waaronder de Javaan leefde. Met deeze aanmaaningen en aandryvingen, onder dit zagte juk, heeft men zig verkeerdelyk gevleid, dat een Pluk van vyf millioenen ponden Koffy zouden worden uitgebreid tot tien millioenen, dat de tien millioenen met wat harder dryven en zwaarder juk zouden vermeerderen tot agttien en twintig millioenen. Veelmeer heeft eene droevige ondervinding ons doen zien, dat 'er in de natuur andere wetten beſtaan, dan die van eene mercantiele ſtaatkunde, en dat, in eenen ſtryd tusſchen deeze beiden, de laatſten voor de eerſten moeten zwigten. Men

maa-

maake het lot van den Javaan nog zo hard, men vervolge hem eindelyk met de West-Indifche Geesfel, zo zal men nooit het oogmerk, op deeze wyze, bereiken. Aan beloften, tafreelen, rapporten, lysten, calculative ftaaten, heeft het federt veele jaaren niet ontbroken, noch in Indie, noch hier, noch in druk, noch in gefchrifte, en wy hebben zelfs beëedigde ftaaten van de pakhuizen gezien, daar eene geheele vloot op uitgezeild is; maar den overvloed van Produkten, waar het eigentlyk op aankomt, en die alleen ons redden kan, volgens het eenpaarig getuigenis van allen, deeze overvloed is zo verre af van te beftaan, dat de laatfte tydingen een Retour voor dit jaar van flegts agt- en een half millioen ponden Koffy aankondigen, dat is, iets minder dan in fommige jaaren, vóór dat de laatfte uitbreiding van dit produkt begonnen was.

De verderflyke gevolgen van Compagnies beginfelen, die ons nu zo deerlyk te leur ftellen, hebben my tot een onderzoek bewoogen naar den ftaat van beide de Culture en den Handel, in die tyden, toen de Compagnie nog niet, of toen zy pas in Indie gevestigd was. Iederéén weet, dat de Compagnie de Portugiezen verdrongen heeft, in het begin der zeventiende eeuw, zo als deezen de Mooren gedaan hadden, ruim eene eeuw vroeger. De vraag is derhalven, op welke beginfelen de Portugiezen, en voor hen de Mooren, met de Indifche Vorften en in hunne veroverde Landen gehandeld

heb-

hebben, en in wat voor een ſtaat de Compagnie de Indiſche vorſten gevonden heeft? Waren 'er toen al zulke Contracten met de Vorſten, zulke Leverantien van Produkten bekend? Men opene de Reisbeſchryvingen van alle de Europiſche Natien, niet zo zeer om hier of daar eene enkele plaats op te ſpooren, of om het gevoelen van een enkel Reiziger aan te haalen; maar veelmeer, om uit het geheel en den ſamenhang een eenpaarig oordeel van allen op te maaken. Dan is het eenvoudigst gezond verſtand in ſtaat om te bemerken, dat, wel is waar, het groot oogmerk van den Koopman, dat is, laage inkoopen en hooge verkoopen, als mede de naaryver aan den Koophandel eigen, in Aſie, zo als overal, hebben plaats gehad; dog dat het middel van geweld, van een gewapenden dwang, en met één woord, de Contracten, niet beſtaan hebben, en dat 'er geen Leverantien tot vaste en drukkend laage pryzen bekend zyn geweest.

Wanneer Vasco de Gama onverwagts in het gezigt der Kust van Malabaar opdaagde, kwam een Moor by hem aan boord, een man, die hem altyd verzeld heeft en trouw gebleeven is, en die hem aanſtonds verzekerde dat de Zamoryn, of aldaar regeerend Indisch Vorst, gaarne den Koophandel met de Portugiezen zoude toelaaten, omdat 'er zyne inkomende en uitgaande Regten door zouden vermeerderen. Dit denkbeeld alleen toont aan, dat 'er geen Monopolie voor een enkele natie, en

nog

nog veel min eene Leverantie van Produkten was; maar dat Koophandel en Landbouw eene vryheid genooten, zonder welke beiden niet bestaan kunnen. Aan land komende vonden de Portugiezen veele Kooplieden voor hunne waaren, zelfs uit verre oorden, en andere Kooplieden van Producten des Lands.

Toen Houtman de eerste Hollandsche Vlag op de Kusten van Java vertoonde, was Bantam eene beroemde, groote en ryke Handelstad, bezogt door Kooplieden van alle de Zeevaarende Volken van Asie en Europa, met een vrye markt, waar de gemeene Javaan Peper en alle de Producten van het eiland te koop bragt. Wy leezen in *de Historische Reisbeschryvingen*, *Deel XII. bl.* 44. *Houtman*, het volgende. „ De Sabandhaar en de Portugiezen (van Bantam) kwamen van wegens den „ Koning en zynen Raad dezelfde verzekering (van „ vrindschap) geeven, medebrengende verschei- „ den ververschingen, en herhaalende een iegelyk, „ dat er niets in 't land was, dat niet tot dienst was „ van eerlyke Kooplieden, van wat natie die ook „ mogten weezen."

„ Die verzekeringen van bescherming scheenen „ des te opregter te zyn, vermits er op Bantam „ Chineezen, Arabiers, Persiaanen, Mooren, „ Turken, Malabaaren, Peguaanen, en met één „ woord Kooplieden van allerlei Natien waren."

„ Den 26sten kreegen zy het bezoek der Koop-

„ lie-

„ lieden van allerlei natien, waarmede zy geruste-
„ lyk en vreedſaamlyk handelden." (bl. 45.)

En zo verlicht waren de Javaanen omtrent de voordeelen van een vryen Koophandel, dat zy tweemaal honderd duizend dukaaten van de Portugiezen voor 't eiland Pulo Banjan kwamen te weigeren, niet twyfelende „ of zy zouden er een Sterkte op-
„ geworpen hebben, die den geheelen Koophan-
„ del van Bantam in den grond zoude hebben ge-
„ holpen." (bl. 46.)

Even min ontbrak het hun aan verſtand en kundigheid in den Koophandel, waarvan onder veele voorbeelden uit het gemelde Werk te haalen, het volgende geleezen wordt in van Necks tweede reize. „ Op van Necks komst te Bantam bragten
„ verſcheiden Chineezen en Javaanen hem Koop-
„ mansgoederen en ververſchingen aan boord. Zy
„ hadden Kraamen opgezet op hunne praauwen,
„ met zodaanig een welgeſchiktheid, als men de-
„ zelven op de Kermis te Amſterdam ziet. Dog
„ zy waren desniettemin zeer oplettend op alles 't
„ geen men hun vertoonde. Al wat zy de Hol-
„ landers in handen zagen hebben, ſcheen hun wel
„ aan te ſtaan. Niets lieten zy zig ontſnappen,
„ offchoon zy van alles goede kennis ſcheenen te
„ hebben, en op de geringſte waaren ten naasten
„ by den prys wisten te ſtellen."

Ja, zo verre waren de Hollanders toen nog van eenig denkbeeld van Monopolie, van Leverantien,

of

of dergelyken, en zo bekend eene zaak in Indie was de vrye Handel, dat toen de Portugiezen hen als Zeeroovers wilden doen voorkomen, en als zodaanig uit Bantam weeren, de Scheepsraad van den Vlootvoogd Harmanſen beſloot, om de Portugiezen vyandelyk aan te tasten, onder andere redenen, ten einde „de vryheid des Handels te ſtaa„ven en te verzekeren." (*Hiſt. Reisbeſchr. Deel XII bl.* 172.)

En niet op Java alleen, maar zelfs in de Molukkos, daar de Compagnie de uitſluitendſte regten uitöeffent, en de natuur zelve door uitroejingen van geheele boſchen geweld aandoet, was alles te vooren geheel vry, zo dat wanneer Wárnick met Compagnies Schepen daar aankwam, hy omringd werdt van „Praauwen, die hun monſters van Foelie, „Nooten en Nagelen bragten." Weshalven dan ook de Vice-Admiraal een huis te Nera huurde, en, er twintig der zynen liet, met geld en waaren, „om Nooten en Foelie te koopen." (*bl.* 82 *en* 83.)

Met alle de aangehaalde berigten komt ook overéén *de Beſchryving van het Eiland Java, alvorens de Hollanders zig aldaar hadden nedergezet*, te vinden in het zelfde Werk en het zelfde Deel, bl. 89. Over den ſtaat van het eiland in het algemeen kan ik hier niet uitwyden, maar de Leezer zal geen onaangenaam uur doorbrengen met dit Stukje te leezen, en eene vergelyking aan te ſtellen tusſchen het bloeiende en ryke Java, in de tyden van vryheid

van Culture en Handel, en het arme Java, zo als het nu wederom in het jongste Rapport beschreeven wordt, onder het Monopolie en de Leverantien. Ik bepaale my slegts tot de Culture en den Handel, en zo veel van de Staatkunde als in betrekking tot die voorwerpen staat.

Behalven al het reeds gemelde van Bantam, welk hier bevestigd wordt, leeze ik dan nog op Bladz. 97. de beschryving van drie markten, die dagelyks gehouden worden, waar alles vry verhandeld wordt, waar de pryzen op en neder gaan, waar men Assuradeurs, Persiaansche Juweliers, Bengalers met allerhande Stoffen ontmoet, waar Porceleinen, Linnens, Speceryen, Aardewerk, Zout en alle mogelyke Levensmiddelen voorhanden zyn, en waar de boeren de Peper aanbrengen, en Vrouwen en Chineezen dezelve koopen. Wyders leeze ik op Bladz. 115. dat de Chineezen de Peeper gaan koopen in alle dorpen by de boeren uit de eerste hand. Ik vind op Bladz. 91. eene beschryving van het Ryk van Toeban, met veele blyken van Kunst en Vlyt der Inboorlingen, als mede op Bladz. 94. gewag van de vaart en den handel naar Bali, Banda, de Molukkos en de Philippynsche eilanden. En met deeze kenmerken van eene vrye Culture en een vryen Handel stemmen vervolgens de Staatsinrigtingen overéén; waarvan ik op Bladz. 104. leeze, dat de Inkomsten des Keizers voornaamlyk worden geheeven by wyze van een Hoofdgeld, dat de Onder-

derdaanen daarboven gehouden zyn verſcheiden dienſten voor 't Hof te doen, en dat zy ſomtyds de tienden hunner vrugten opbrengen. De Vorst heft Tolregten langs de Rivieren en Stranden. Op Bladz. 101. wordt gemeld van de wyze van nieuwe Belastingen in te voeren, of eenig geld ten laste eener Stad te ligten." Op Bladz. 116. leezen wy van de meenigte van Zeeſchepen en Oorlogsvlooten, die ook uit de Hiſtorie genoegſaam bekend zyn.

Klaarder en duidelyker beſchryvingen van zaaken en gronden van Regeering kan men in die tyden en van Kooplieden en Zeevaarders niet verwagten, en terwyl zy aan de ééne zyde het geregelde van een ſtelſel misſen, zo winnen zy mogelyk des te meer aan eene andere zyde, door de onopgeſmukte en eenvoudige voordragt. Genoeg blykt daar uit, dat die Inrigtingen op de vrye Culture en den vryen Handel gebouwd waren, en dus geheel het tegendeel zyn van onze Inrigtingen, welke de Compagnie ingevoerd heeft.

Wanneer ook de Heer Nederburgh de pen heeft opgevat, om met zyne meermaalen genoemde Verhandeling de tegenwoordige Inrigtingen te verdedigen, drukt hy zig zeer ſtellig op de volgende wyze uit, Bladz. 246 en 247. „ Anderen ſchynen „ ook wel van begrip te zyn, dat Verbintenisſen „ met de Vorſten en de verpligte Leverantien zou„ den kunnen te ſaamen gaan met vergunningen „ aan de Ingezetenen der Oost-Indiſche Bezittin-

„ gen, om ook diezelfde voortbrenſelen tot den
„ handel op Europa te mogen aankweeken tot hun
„ byzonder profyt, beweerende dat daardoor een
„ nieuw voedſel aan den particulieren handel zou-
„ de worden verſchaft; dog niets is bedrieglyker
„ dat dit denkbeeld: immers kan de Inlander niet
„ tevens zyn verpligten arbeid verrigten; welke
„ Vorſten en Regenten in ſtaat moeten ſtellen om
„ hunne verpligte leverantien en contingenten te
„ kunnen opbrengen, en den grond bebouwen tot
„ zyn eigen profyt. Van het oogenblik derhalven
„ dat zulks werdt ingevoerd, en de Inlander in zy-
„ ne daar door verkregen regten gehandhaafd,
„ zoude het den Vorſten en Regenten onmogelyk
„ vallen de gecontracteerde en verpligte Leveran-
„ tien te volbrengen, de Heerendienſten zouden
„ daarmede ophouden, en alle de plaatshebbende
„ Inſtellingen van zelfs vervallen."

„ Deeze twee zaaken, vryheid van handel, en
„ vernietiging van het plaatshebbend inwendig be-
„ ſtaan onzer Oost-Indiſche Bezittingen, zyn dus
„ onafſcheidelyk aan elkanderen verbonden, en
„ omdat ik zulks doorgaans alzo in deeze Ver-
„ handeling heb beſchouwd, heb ik gemeend dit
„ weinige tot opheldering te moeten zeggen."

De volſtrekte tegenſtrydigheid tusſchen de Inrigtingen omtrent de Culture en den Koophandel, die wy op Java gevonden en die wy aldaar ingevoerd hebben, kan niet wel duidelyker aangetoond wor-

den,

den, dan uit dit en alle de verdere aangehaalde berigten gebleeken is. Wy zien teffens, uit den ouden ſtaat van Java, dat de verkeerde uitwerking van de nieuwe Inrigtingen, welken ons thans met een geheel verderf bedreigen, hoegenaamd niet toe te ſchryven is aan den Javaan, aan zyne oude gewoonten, aan de voorouderlyke wetten; maar dat zy ten eenenmaale ons eigen werk zyn en het uitvloeiſel eener mercantiele Staatkunde, ten behoeve derwelke evenwel zo onlangs nog eene groote welſpreekenheid is te koste gelegd. Dan welk talent is in ſtaat om de blykbaare ondervinding, welke onze dwaalingen heeft opengelegd, om ver te werpen, en om ons langer te doen hoopen op genoegſaame inkomſten uit het tegenwoordig Stelſel, ten einde de noodigſte uitgaven van Regeering en Defenſie der Bezittingen te dekken, laat ſtaan de Republyk in haare Finantien te gemoet te komen?

Geen wonder dat dit Stelſel van Beſtuur van tyd tot tyd is aangetast geworden, dat 'er in de eerſte plaats veele jaaren lang is geraadpleegd geworden over verbeteringen, waar voor men hetzelve vatbaar agtte, dat 'er vervolgens jaaren lang geraadpleegd is over een nieuw en beter Stelſel, en dat 'er eindelyk een Charter ontworpen is, hetwelk op geheel verſchillende beginſelen rust, beginſelen welken de ondervinding in dezelfde maate vóór zig hebben, als de anderen door dezelve zyn veroordeeld geworden.

En deeze gerustſtellende Ondervinding ſtrekt zig ongemeen verre uit, over Europa, over Britsch Indie, en over Nederlands Indie, hetwelk verdient om ſchetswyze aangetoond, of veelmeer herinnerd te worden.

In Europa beſtondt langen tyd, en beſtaat nog hier en daar, een ſaamenſtel van Inrigtingen, het welk veel overeenkomst draagt met de Contingenten, verpligte Leverantien en Heerendienſten op Java. Deeze Inrigtingen, wel bekend onder den naam van Leenſtelſel, zyn gebleeken even nadeelig te zyn voor den Vorst en voor het Volk, en naar maate zy de plaats hebben ingeruimd aan de Beginſelen van Eigendom en vryen Handel, zyn de Natien tot een bloeiender ſtaat opgeklommen.

In Britsch Indie is de Engelſche Compagnie Meestres geworden van Bengalen, ſchier op het zelfde tydſtip als de Nederlandſche Compagnie geheel Java hadt onder gebragt, en Lord Clive en de Gouverneur Generaal van Imhof waren genoegſaam tydgenooten. De Engelſche Compagnie voerde in Bengalen het mercanticel ſtelſel in, waarmede, zo als op Java, de oude Inrigtingen en de vrye handel geheel verdrongen werden. Bengalen werdt dienvolgens in tien jaaren, van zeer ryk, zeer arm, zo arm als Java ons nu beſchreeven wordt. Dan de Kroon en het Parlement droegen 'er wel rasch kennis van, en nieuwe Charters op elkanderen volgende deeden de nieuwe Inrigtingen

gen te niet, scheidden het polityk Bestuur van den Koophandel af, gaven aan deezen eene groote mate van vryheid weder, en herstelden die regten van den Landbouwer op de vrugten van zynen arbeid, welken wy in Europa onder den naam van eigendom begrypen, en die in Asie van ouds onder andere naamen bekend en geëerbiedigd waren. Ik heb dit in myne uitgave van *het Engelsch Octroy met aanmerkingen*, en in myne *brieven aan eenen Participant*, uitvoerig uitgelegd, en teffens eenige onbegrypelyke dwaalingen omtrent daadzaaken aangeweezen, dwaalingen op welken de geheele verdediging van het mercantieel stelsel rust. Van die Hervormingen en Herstelling der oude Inrigtingen af is de bloei van Britsch Indie begonnen, uit dezelven zyn die Voordeelen af te leiden, welken Indie en Groot Britanje genooten hebben, en de heilzaame invloed derzelven heeft zelfs, tot heden toe, mogen opweegen tegen de Heerschzugt, de Oorlogen en de Verspillingen, welken met regt aan de Engelschen in die Gewesten worden verweeten.

Op Java eindelyk hebben wy zo even gezien, dat voor twee eeuwen zodanige Inrigtingen een hoogen trap van welvaard hadden voortgebragt. Weshalven wy ons nu ook mogen vleiden, dat het nieuwe Charter dagen van bloei en voorspoed zal bewerken, en dat wy en ons Nageslagt aan den ongelukkigen Javaan die schuld zullen betaalen, welken wy door de voorige onderdrukkingen had-

den gemaakt. De bloei van onze Bezittingen, de welvaart van haare Ingezetenen zullen teffens den overvloed van kostelyke Producten op onze markten brengen, uit welken voor de publyke Inkomften en voor den algemeenen Koophandel die voordeelen zullen vloeien, welken wy met andere Inrigtingen te vergeefsch gezogt hadden, en die ons deeze Bezittingen even dierbaar zullen maaken, als zy ons thans tot een ondraaglyken last verftrekken.

Alzo hebben niet alleen daar over geöordeeld dezulken, wier getuigenis wy reeds hebben ingeroepen, om den tegenwoordigen ftaat van Java, van deszelfs Inwooneren, van deszelfs Cultures, naar waarheid voor te draagen; maar wy mogen nog anderen daar by noemen, die aan het hoofd der Tegenftreevers van de Beginfelen door het Charter aangenomen ftaan.

De groote vraag, by het onderzoek aangaande een goed Stelfel van Beftuur, en der beste Inrigtingen voor de Culture en den Handel inzonderheid, is altyd deeze geweest, of de Javaan gefchikt was voor andere Inrigtingen, hetwelk door fommigen vlak ontkend is geworden. Beginnen wy met op deeze vraag Stavorinus te hooren, die in een tyd gereisd en gefchreeven heeft, toen 'er nog geen gefchil van dien aart bekend was, en die zyn eenvoudig en gezond oordeel volgde.

Op het derde Hoofdftuk, waarvan wy hier boven het flot aangehaald hebben, volgt een Hoofdftuk

ſtuk met dit Opſchrift: *Aart der Javaanen*, en begint in deeze opmerklyke woorden. „ Men zegt
„ dat de Javaanen van eenen luien aart zyn, en
„ men veel moeite moet aanwenden om ze aan den
„ arbeid te krygen." Zulks is over het algemeen
„ waar, omtrent alle die volken, welken onder de
„ verzengde lugtſtreek woonen, en onder dwin-
„ gelandſche Regeeringen ſtaan, die hen op eene
„ willekeurige wyze van hun eigendom kunnen
„ berooven. Maar zou deeze ondeugd, die om-
„ trent de Javaanen als een nationaal karakter wordt
„ opgegeven, niet vóor het grootst gedeelte kun-
„ nen verbeterd worden, wanneer men de onge-
„ lukkigen meester der vrugten van hunnen arbeid
„ liet, nadat zy hetgeen waartoe zy verpligt zyn
„ geleverd hadden? Ik houde my verzekerd, dat
„ zulks gewenschte gevolgen zoude hebben. De
„ Javaan, even als alle andere menſchen, heeft
„ eene natuurlyke begeerte naar de vrye beſchik-
„ king over zyne eigen bezitting, en ter verkry-
„ ging daarvan zal hy zig den zwaaren arbeid ge-
„ troosten, indien hy ſlegts het vooruitzigt heeft
„ van daartoe te zullen geraaken."

„ Maar nu daar 'er geene de minſte hoop is om
„ immer dit te kunnen bereiken, vergenoegt hy zig
„ met het geringe dat zyne despotieke Heeren hem
„ laaten, en langs dien weg wordt ook de lust tot
„ den arbeid uitgebluscht."

„ Het climaat, zegt men, werkt op hunnen aart

 „ tot

„ tot luiheid, dog het tegendeel blykt aan de Chi-
„ neezen, die met hen op hetzelfde eiland woo-
„ nen, welker noeste arbeid die van veele tot
„ werkſaamheid geſchikte inwooners van Europa
„ te boven gaat; dog deezen zyn vry en meester
„ van het geen zy, boven het geen zy leveren moe-
„ ten, vergaderen kunnen, 't welk hun tot aan-
„ moediging verſtrekt, om den zwaarſten arbeid
„ gewillig te verrigten, terwyl de hoop hen ſtreelt,
„ om ten bepaalden tyde de vrugten 'er van te
„ plukken."

De Beginſelen, welken in deeze Redeneering tot grond liggen, zyn op de verwonderlykſte wyze overeenkomſtig met de Beginſelen van het nieuw Charter, gelyk elk oplettend Leezer van hetzelve aanſtonds zal zyn gewaar geworden. Men wil den Javaan niet van allen last ontheffen, men wil hem laaten leveren het geen hem billyk gevraagd kan worden, en het welk de belasting is, welke in elk beſchaafd land moet geheven worden. Maar het geen hy daarboven vergadert, dit wil men ter zyner vrye beſchikking laaten, als de eenigſte waare prikkel tot nyverheid. Deeze vrye beſchikking maakt de vrugt van zynen arbeid tot zyn eigendom, en ſtelt den handel met denzelven vry, zo dat het wezen van eigendom en de vrye handel 'er in opgeſlooten liggen. Het nieuwe Charter wil ſlegt de Contingenten als Belastingen ontvangen en ze herwaards overzenden en tot geld maaken; dog

ſtelt de verdere Culture op Java geheel vry, en bepaalt den handel met Producten niet, maar tragt ſlegts dezelven naar onze markten te leiden. Zonder den vryen handel zoude 'er geen waar eigendom aan de vrugten van elks arbeid zyn, en zonder deezen eigendom zou de nyverheid uitgedoofd blyven, en wy zouden op den duur even armzalige Retouren ontvangen, waarmede de koſten van Onderhoud der Bezittingen niet goed te maaken waren.

De vryheid van handel en de vernietiging van het plaatshebbend Beſtuur mogen dan vry aan elkanderen verbonden zyn; het nieuwe Charter vernietigd ook dit plaatshebbend Beſtuur, en voert een ander Stelſel, andere Inrigtingen en den vryen Handel in, opdat de verderflyke gevolgen van dat gepreezen Systhema eindelyk ophouden, en wy uit den grootſten nood gered worden, daar de ſchadelykſte dwaalingen ons in hadden geſtort.

Het tweede getuigenis hebben wy hier boven reeds gedeeltelyk vermeld, namelyk: „ dat 'er met
„ geen mogelykheid van dusdaanig beſtuur iets
„ goeds te wagten is, en alleen die Inrigtingen,
„ welken den Planter verzekeren van den arbeid
„ zyner handen het loon te zullen genieten, geſchikt
„ zyn om de Industrie en den bloei en welvaart
„ van een land te voorſchyn te brengen en te doen
„ beſtaan." De hier bedoelde Inrigtingen, welken onmogelyk iets goeds kunnen voortbrengen, zyn de beſtaande Inrigtingen, en het beſluit is getrok-

ken

ken uit officieele breedvoerige opgaven van den ſtaat der Cultures in een groot Gouvernement. Door de nieuwe Inrigtingen van het Charter wordt aan den Cultivateur het loon van zyner handen arbeid verzekerd, en wy mogen den bloei en welvaart des lands, als onmisbaare gevolgen der herleevende Industrie, daar uit verwagten.

Nog verder gaat dit getuigenis omtrent de geäartheid van den Inlander en deszelfs geſchiktheid tot de Culture van die Produkten, welken als Retouren eigentlyk de grootſte voordeelen aan de Republyk moeten aanbrengen.

In het jaar 1799. heeft een Regent des Sulthans een partytje Koffyboonen naar den Oosthoek van Java gezonden, en na lang aanhouden verlof gekreegen, om die aan Particulieren te mogen verkoopen, mits dezelven niet zouden worden uitgevoerd, en dat het by die ééne reis zoude blyven. Men heeft teffens deeze gelegenheid waargenomen, om onder het oog der Vorſten te brengen, dat alle handel in Koffy aan de Compagnie alleen behouden was; dog aan de Reſidenten by die Vorſten niettemin toegelaaten, om, ter gemoedkoming aan de Ingezetenen, 500 tot 1000 Pikols Koffyboonen, ieder, tegen Compagnies prys op Java, van dezelven in te koopen. Eindelyk is den Reſidenten ernſtig aanbevolen, om zo veel mogelyk toe te zien en te zorgen, dat de Koffy Culture in

de

de voormelde Landen (van den Sulthan en Keizer) niet worde geextendeerd.

Deeze laatste aanbeveeling ga ik liefst voorby, om niet te verre vervoerd te worden, en heb ze ook slegts mede aangevoerd als een sterker bewys van het geen hier te betoogen viel. Cultiveert tog de Javaan in der Vorsten Landen Koffy, ten einde 'er een prys van te maaken, zo vervalt immers het voorgeeven dat hy die Culture haat, en al wat hy vermeiden wil, is voor niet te werken. En is die vrywillige Culture in der Vorsten Landen van dien aart, dat de Hooge Regeering eene extensie derzelve vreest, en daar tegen waaken moet, zo als uit de ernstige aanbeveeling blykt, waar is dan de vadsigheid, de afkeer van werk, van deeze Culture inzonderheid, waarmede wy altyd zouden zyn geblinddoekt geworden, als wy niet op den rand des verderfs wakker geworden waren, en begonnen hadden uit onze eigen oogen te zien?

Ons getuigenis gaat nog verder. Gebeurde dit in het Oosten van Java, Bantam in het Westen leverde een dergelyk tooneel op. In het jaar 1800 begon men aldaar te bemerken, dat de aanplanting van Koffy, ter bloote consumtie van Bantam toegestaan, zo weeldrig was toegenomen, dat men 'er naamwaardige hoeveelheeden van ingezameld hadt. Men nam vervolgens deeze voorzorgen, 1°. den Commandeur te gelasten om de Koffy over te neemen tegen 6 Rks. het Pikol van 130 ℔, 2°. ge-

noe-

noegen aan den Koning te betuigen voor zyn genomen maatregelen tegen allen ongeoorloofden handel, 3°. zyn Hoogh. te verzoeken om de noodige orders te ſtellen, dat de aanplanting van Koffy geen verderen voortgang hadt, als ſchadelyk voor het voortzetten der Peper Cultuur.

Als men zig herinnert dat de Peper in Bantam een verpligte Leverantie is, dat de Javaan 'er dus genoegſaam niets voor krygt, en dat de Koffy nog aan geen Leverantie ſubject zynde, eenig voordeel beloofde; zo ziet men aanſtonds waarom de Koffy Culture zo weeldrig toegenomen was, en dat de Javaan, vadſig om Peper voor niet te planten, al zeer nyvrig was geworden, om naamwaardige hoeveelheeden Koffy met eenige hoop op winst in te zamelen. Wy ſchaamen ons byna, om het geen met handen getast wordt, verder te bewyzen; maar ons getuigenis gaat al wederom verder.

De Vorst van het Tamboreeſche Ryk op Sumbauwa gelegen hadt, „ uit eigen motif en zonder „ daartoe verzogt of geänimeerd te wezen," met de aanplanting van Koffyboomen in zyne landen eenen aanvang gemaakt. Zyne Zendelingen bragten daarvan 67 Pikols op Makasſar te koop, om uit het provenu de reisongelden goed te kunnen maaken. De Regeering gaf verlof tot inkoop van dezelven voor éénc reis, dog met last om voortaan van allen inkoop af te zien, en om zelfs den aanbreng te verbieden, „ mitsgaders by mogelykheid

„ dies

„ dies culture door indirecte middelen te ſtremmen."

Dit is een ſtaaltje van hetgeen ook buiten Java geſchieden kan, en van de genegenheid van de Indiaanen in het algemeen, die op het gerugt van de pryzen van de Koffy op Batavia, en van de vraag naar dit Produkt, Plantagien aanleggen, en Koffy te Makasſar aan de markt brengen. Wy zien teffens de mercantiele Staatkunde alomme eene Cultuur ſmooren, ten einde dezelve op haar grondgebied alleen te behouden; dog ook dat de gedwongen Culture op haar grondgebied niet opkomen wil, en haare oogmerken geheel verydeld worden. Dit verbieden aan de ééne zyde en gebieden aan de andere, zonder vrugt en zonder voordeel, zal eindelyk met de nieuwe Inrigtingen ophouden.

Wy komen nu tot de getuigenisſen van de Voorſtanders van de oude Inrigtingen, welken de vadſigheid van den Javaan, zynen afkeer van alle werk, behalven hetgeen tot zyn levensonderhoud noodig is, zyne onbekwaamheid, en dergelyken meer, op den voorgrond brengen; dog welken teffens niet kunnen nalaaten, zig de bekentenis van eenige daadzaaken te laaten ontvallen, waarmede hunne geheele redenering vervalt.

Zo heb ik in een ſtuk, aan verſcheiden myner Leezeren wel bekend, en dat voorwaar geen authenticiteit mist, geleezen: „ dat de Javaanen veel
„ liever overgaan tot het planten van Klappus,
„ Piſang en andere boomen, waarvan zy zig meer
„ voor-

„ voordeels belooven, dan van den aanplant van „ Koffyboomen." Houdt men ons niet voor zeer onnozel, dat men ons duidelyk opgeeft, waarom de Javaan afkeerig is van de Koffy Culture, namelyk, dat hy 'er geen voordeel van heeft, en dat men ons even duidelyk opgeeft, waarom hy geneegen is tot de Culture van andere Gewasſen, namelyk, dat hy 'er voordeel van trekt, en dat men na deeze eenvoudige oplosſing van het raadſel ons wederom in lange zinſneden onderhoudt van andere redenen, zo als vadſigheid, en ik weet niet wat al meer? Houden wy ons aan de ontvallen belydenis der waarheid, en beſluiten wy met de Auteurs, dat de Javaan werkt als hy 'er voordeel opziet, en zig laat aandryven en dwingen tot een werk daar niets uit te haalen is. Het verdere zyn ydele klanken.

Even zo is het gelegen met de Ryst Culture, die de Javaan, zegt men, ſchier alleen en by uitſluiting van de andere kostelyke Producten tot Retouren, bemint. Wy hebben reeds gezien dat de Ryst een Contingent en geen verpligte Leverantie is, zo als Koffy en Peper, dat de Cultivateur dus iets overhoudt, daar hy over beſchikken kan, het zy tot levensonderhoud, of tot verkoop, en dit alleen legt alles uit. Hy behoudt iets van zyn Ryst Culture, en niets van de anderen, en daarom houdt hy van de éénc en is afkeerig van de anderen. Boekdeelen zyn 'er geſchreeven en kunnen

'er

'er geſchreeven worden, om zo eenvoudig eene zaak te verduisteren; maar de waarheid heeft genoeg aan eenige regels.

Wy vervolgen en gaan over tot het getuigenis van den Heer Nederburgh in zyne meermaale genoemde Verhandeling, alwaar veel geredeneerd wordt over den Javaan, over zyne vadſigheid, zynen afkeer van werk, zyne Heerendienſten en het zagte Juk waaronder hy leeft; dog waarop teffens de navolgende daadzaaken volgen, uit dewelken wy verkoozen hebben ons een denkbeeld van de waare geſteldheid der zaak en van den aart van dat volk te maaken.

Wy leezen op Bladz. 233, „ dat al die menigvuldige ryst, welke het geheele eiland oplevert, „ en waarmede zo veele millioenen menſchen op „ en buiten Java geſpysd worden, ryp zynde, „ halm voor halm met kleine mesſen wordt afgeſneeden. Zy helpen elkanderen getrouw in deezen zonderlingen oogst, en gaan daartoe ſomtyds uuren ver; dog zodaanige helpers raapen „ de vyfde garf van het geen zy ſnyden, volgens „ 's Lands gebruik voor hunne moeite."

De vadſigheid van den Javaan blykt niet uit deeze beſchryving, maar wel zyne bedryvelykheid; hy gaat uuren ver, hy ſnydt halm voor halm met een klein mes af, en de ryst alzo bewerkt is geen kleinigheid, maar veele millioenen menſchen worden 'er mede geſpyzigd, op en buiten Java.

Het is niet éénszyn eigen Product, dat de Javaan zo bedryvelyk gade ſlaat, maar eens anders, en hy doet het voor loon, als daghuurder. Deeze daadzaak bewyst dus zeer ſterk tegen des Auteurs denkbeeld van de geaartheid der Javaanen. Maar hy heeft dezelve ook met een geheel ander oogmerk aangehaald, en wil ſlegts daarmede bewyzen, dat de Javaſche Landbouwer zeer gehegt is aan de oude gewoonte van ſnyden en aan de kleine mesſen; gelyk wy weeten dat de boeren van alle landen dezelfde gehegtheid aan oude gewoonten hebben. Wy gebruiken het ſtuk ook ten bewyze van iets anders, en beſluiten, dat de Javaan gaarne werkt; ook moeilyk werk verrigt, en verre loopt, als 'er wat te verdienen valt. En wy beſluiten dit op des te vaster gronden, omdat de Auteur het geval in een ander opzigt heeft aangehaald, en dus geheel niet verdagt was op het wettig gevolg dat wy 'er uit afleiden.

Wy leezen op Bladz. 185. „ dat de landbouw „ van den Javaan zig genoegſaam alleen bepaalt „ tot de *pady* culture (de Ryst) welke, tot de vervulling zyner eerſte behoeften onontbeerlyk, by „ hem ook alleen in agting ſtaat, benevens de „ boomvrugten, welken in zyne Campongs zonder eenige moeite voorkomen, en welken hy met „ eenig pluimvee en andere kleinigheeden gewoon „ is naar de naastbygelegen markten af te voeren „ om te verkoopen. In de nabyheid der ſtad en

„ Bui-

„ Buitenposten, dog voornaamlyk langs het zee-
„ ſtrand, vindt men ook tuinen regelmaatig be-
„ plant met ranken van de *ſiri*, het geliefkoosd
„ blad dat de Inlanders met de noot, *pinang* ge-
„ naamd, kaauwen. Deeze Culture gehoort me-
„ de tot hun bedryf en geeft goede voordeelen."

Is het nu zo, dat de Ryst Culture by den Javaan in agting ſtaat, dat de boomvrugten tot zyn onderhoud noodig mede by hem in agting ſtaan, dat hy de gemelde Produkten met nog eenig pluimvee, en nog eenige kleinigheeden gewoon is te markt te brengen om te verkoopen, dat hy tuinen van *ſiri* heeft, regelmaatig beplant, en dat deeze Culture mede tot zyn bedryf gehoort en goede voordeelen geeft; zo beſluit ik 'er uit, dat de Javaan de voordeelen van den landbouw gaarne mede neemt, dat hy aanbouwt het geen hy te markt mag brengen, dat hy een goed denkbeeld heeft van eenen aanbouw tot verkoop, en dat de vrugtbrengende landbouw by hem in agting ſtaat Ik beſluit teffens, dat hy zo wel Koffy als *ſiri* in regelmaatige tuinen zoude planten, indien hy dezelve te markt brengen mogt.

Ik weet wel, dat de Auteur op deeze zelfde bladzyde by herhaaling ſpreekt van den traagen en onverſchilligen Javaan, van zyne natuurlyke ongeſchiktheid, enz; maar dit is juist de reden, waarom zyn getuigenis my zo veel waard is; want indien zyn oogmerk was om het tegendeel te bewyzen van het geen hy wezentlyk bewyst, zo verkrygt

zyne aanhaaling, als daadzaak, een verdubbelde kragt van onpartydigheid en geloofwaardigheid.

Wy leezen op Bladz. 196. dat men het aldaar aangeſtipte „ niet zo moet opvatten, als of de „ Javaan ten eenenmaal ongevoelig was aan het „ geen wy noemen de *aiſances* van het leven. Dit „ zoude ſtryden met den aart van alle menſchen „ zonder onderſcheid, die, hunne natuurlyke nei- „ ging volgende, zeker altyd het gemak, den over- „ vloed, het geen de oogen ſtreelt, zullen be- „ minnen. Vorſten, Regenten en andere Grooten „ gaan dus ook onder de Javaanen wel gekleed, „ hebben eene goede tafel naar 's Lands wyze, „ zyn wel gehuisvest, beminnen uiterlyke pragt, „ fraaije meubilen, en wat diergelyken meer is."

Uit deeze beſchryving leer ik wederom, dat de Grooten en Ryken op Java zeer gelyken naar de Grooten en Ryken in alle beſchaafde landen. Zo als wy gezien hebben, dat de daghuurder en boer gaarne werken, zo zie ik hier dat de heer gaarne verteert. Op deeze wyze geſchiedt overal de omloop van geld, zo wordt de koophandel onderhouden, zo begint de gemeenſchap van één land met het ander, als de ryke lieden over en weder de voortbrengſelen van den grond of kunstvlyt begeeren. De huishouding en de pragt van den Javaan, die hier beſchreeven worden, leiden daar heenen, en men ziet klaar dat dit land en dit volk zeer geſchikt zyn voor de vrye culture en den vryen han-

del, die zy eertyds genooten hebben, en die zy nu wederom zullen krygen.

Ik behoeve wel niet te herinneren, dat de Auteur een geheel ander oogmerk by deeze beschryving hadt, en dat ik daarom de voorkeur aan dezelve heb gegeven, om de reedsgemelde reden.

Des Auteurs denkwyze, die in zyne hoedaanigheeden en betrekkingen niet onbekend kan gebleeven zyn aan den Heer Pous, en wel langen tyd voor dat zyne Verhandeling in 1802. het licht zag, deeze bekende denkwyze schynt by den Heer Pous weinig ingang te hebben gevonden, of wel die Heer moet gelyke besluiten met my getrokken hebben, dat is te zeggen, hy moet juist het tegendeel hebben opgemaakt. Want in de bekende Verhandeling van den Heer Pous, mede zo laat als 1802. uitgekomen, lees ik op Bladz. 56, 57 en 58.
„ Hoezeer van de noodzaaklykheid van het bestaan
„ eener Oost-Indische Compagnie, en het gevaar
„ in het onbepaald afstaan van haaren handel over-
„ tuigd, ben ik van geheel andere gedagten, om-
„ trent de onvermydelyke noodzaaklykheid van
„ haar te vooren uitgebreid uitsluitend Octroy, en
„ ben veeleer van oordeel, dat dezelve dat uit-
„ sluitend regt alleen behoorde te behouden voor
„ de Thee, Speceryen, waaronder ook de Peper,
„ Tin en Japans Staafkoper. Terwyl men den
„ handel in alle andere Producten naar en van onze
„ Oost-Indische Bezittingen, alleen voor Bataaf-

„ ſche Kooplieden en Ingezetenen, en met 's Com-
„ pagnies ſchepen, zouden kunnen vryſtellen,
„ zonder daardoor egter de Maatſchappy van den
„ handel in Koffy en Suiker uitteſluiten, of haar
„ van de voordeelen derzelve te berooven. Myne
„ denkbeelden hier onder, over de vermeerdering
„ van inkomſten in de Indien, zullen dit nader
„ ontwikkelen."

„ Men introduceere aldaar in een bepaalden zin
„ Eigendom van Land en Producten, en beſcher-
„ me de Eigenaars onpartydig, het zy zy Euro-
„ peaanen of Inlanders zyn. Ik zeg in een be-
„ paalden zin, daar myn ſystema van noodzaak-
„ lykheid om de Compagnie by haar aanzien en
„ handel te conſerveeren, een bepaald eigendom
„ van Land en Producten vordert."

„ Ik heb boven reeds aangetoond, dat men,
„ om de nyverheid der Inwooners van Java aan te
„ moedigen, met de Inlandſche Vorſten, waar-
„ mede de Compagnie in Contract ſtaat, zoude
„ kunnen convenieeren, om de Compagnie eene
„ zekere hoeveelheid, by voorbeeld Peper, tot
„ den vastgeſtelden geringen prys te leveren, ter-
„ wyl zy voor het ſurplus van die quantiteit, 't
„ welk die Vorſten in allen geval aan haar alleen,
„ met uitſluiting van alle anderen, zouden mogen
„ leveren, eene meerdere ſom naar evenredigheid
„ van hetgeen dezelve by publyke verkoop zoude
„ gelden, zou kunnen betaalen. In de eigen Lan-

„ den

„ den van de Compagnie zou zy omtrent hetzelf-
„ de kunnen doen, en by gift, verpagting, of
„ verkoop van haaren eigen grond bedingen, dat
„ de Eigenaar, of Pagter, van elken akker of
„ hoeveelheid land eene zekere quantiteit Koffy
„ of Suiker, voor een vastgeſtelden geringen prys,
„ aan haar zou moeten opbrengen, en met de ver-
„ dere Producten van zyn land naar goedvinden
„ kunnen handelen."

Vervolgens wydt de Auteur uit over de voordeelen van deeze ſchikking te verwagten, en bevestigt daarmede op veelerlei wyze, dat zyne hier aangehaalde woorden geen onbedagte uiting, neen maar de ziel van zyn aangenomen gevoelen zyn.

Het blykt derhalven, dat de Auteur wel degelyk den handel voor een groot gedeelte wil afſtaan aan de particuliere Kooplieden in de Republyk; dat hy deezen handel mogelyk en nuttig oordeelt in dezelfde artikelen, zo als Koffy en Suiker, waarvan de Compagnie vaste contingenten zoude ontvangen; dat hy op Compagnies eigen grond alle Leverantien van het geheel gewas afkeurt, behalven de Speceryen; dat hy ſlegts de Leverantie van zekere hoeveelheid van het Product begeert, of in andere woorden een Contingent, maar geen verpligte algemeene Leverantie; dat de verdere Producten, als het Contingent opgebragt is, zullen blyven ter beſchikking van den Planter, om daarmede naar goeddunken te handelen; dat Inlander

en Europeaan dit zelfde regt zullen genieten; dat dit regt in zyn oog een bepaalde Eigendom van land en producten is; dat de geen die het zelve uitoefent den naam verdient van Eigenaar of Pagter; en dat de Compagnie, ten einde dit regt aan de zodaanigen te verzekeren, haaren eigen grond by gift, verpagting, of verkoop, dient af te ſtaan.

Het geeft, by de beſchouwing van des Auteurs gevoelen, een groot genoegen, te mogen bemerken welke volmaakte overeenkomst het zelve met het Charter heeft, en dat de beginſelen dezelfden zyn, of ſlegts in naam verſchillen.

Het geen tog de Auteur aan de Compagnie wil laaten zyn of Producten uit de Contracten ſpruitende, Tin, Speceryen, welke het Charter ook aan den Staat toekent, of Thee en Koper, die natuurlyk een Monopolie moeten blyven, en volgens het Charter blyven zullen. Met opzigt tot de Koffy, dit voornaam Product, waarop de plans van herſtel ſchier alleen gebouwd waren, gaat de Auteur nog verder dan het eerſte ontwerp van het Charter, waarby dit Product eene Leverantie en Monopolie blyven moest, in de plaats van eene vrye Culture met een Contingent. Dan ook hierin is de verbetering van het Charter geheel overeenkomstig met des Auteurs denkbeeld, gelyk de ondervinding van den deerlyken ſtaat van deeze Culture onder het Monopolie haar Zegel op deeze verbetering en op dit denkbeeld heeft gedrukt. Al-

leen-

leenlyk wil de Auteur ook de Peper, als eene Specery, onder het Monopolie behouden, terwyl het verbeterd Charter ook dit Product, met de Koffy, onder de vrye Culture met een Contingent heeft gebragt. Denkelyk was den Auteur onbewust, het geen nu bekend geworden is, dat de Peper uit Contracten, zo op het Eiland Sumatra, als op dat van Borneo, in Banjermasfing, op den duur weinig of niet noemenswaardig is, dat de poogingen door den Heer Nederburgh te Banjermasfing gedaan flegts twee jaaren lang iets gebaat hebben, dat men heeft moeten befluiten, om de Peper op onzen eigen grond te planten, dat men op de verzekering van den Heer Nederburgh gehoopt hadt drie millioenen en zeven maal honderd vyftig duizend ponden 's jaars te zullen in Retour en herwaards aanbrengen, en dat het by een halve millioen omtrent gebleeven is, federt veele jaaren van vrugtelooze Inrigtingen. Dit alles nu verneemende, is het tog hoogst waarfchynlyk, dat de Auteur gaarne ook omtrent de Peper zoude voordraagen, hetgeen hy met opzigt tot de verdere Producten, en namentlyk de Koffy, reeds op zo goede gronden en met zo klemmende redenen gedaan heeft.

Wy weeten wel, dat deeze denkbeelden van den Auteur juist die denkbeelden zyn, welken wy hier boven gezien hebben uit eene aangehaalde plaats, dat volgens den Heer Nederburgh bedrieglyk zouden zyn; maar wy hebben de redeneeringen van

beide deeze Heeren naauwkeurig vergeleeken, wy hebben de ondervinding van de laatſte tien jaaren geraadpleegd, wy hebben de voorſpellingen van den Heer Nederburgh gehouden by de uitkomsten, en wy meenen bemerkt te hebben dat juist het bedrieglyke in zyne denkbeelden wordt gevonden.

Daaden mogen hier alleen ſpreeken, als men wettige beſluiten trekken wil, en wy hebben nu overvloedige getuigenisſen verzameld, om de vraag, die wy boven opgeſteld hadden, volmondig te beäntwoorden. Ja, de Javaan is zo geſchaapen dat hy met genoegen werkt, als 'er voordeel op zit, en dat hy, zyn Contingent of belasting *in natura* betaald hebbende, zeer wel beſchikken kan over het verdere. Het Contingent of de Belasting zal zelfs veel zekerder inkomen, als hy, door aan deeze zyne verpligting getrouwelyk te voldoen, het genot zal verkrygen van al wat hy daarboven vergaderen kan. Wy mogen nu voor beweezen houden, dat deeze waarheid in de daad erkend is door vrind en vyand.

Eene tweede vraag, welke by het onderzoek van de beſtaande en van betere Inrigtingen geöpperd is, vereischt vervolgens onze aandagt. Zyn de beſtaande Inrigtingen niet volmaakt overeenkomstig met de wetten, gewoonten en zeden van den Javaan, en zouden andere Inrigtingen, ofſchoon in het afgetrokkenen beter zynde, niet zyne vooroordee-

deelen kwetsen, tegenstand vinden, oproeren, oorlogen verwekken, en wat des meer is?

Alle afgetrokkene redeneeringen ter zyde stellende, als welken veel te veel ydele declamatien op dit stuk bewerkt hebben, houden wy ons aan de Ondervinding, aan de Geschiedenissen, aan authentyke Berigten, aan Getuigenissen van Tegenstanders, zo als wy gedaan hebben by de voorige Vraag.

Wy hebben gezien, hoe Java twee eeuwen geleeden bestondt, eer de Compagnie zig aldaar gevestigd hadt, hoe een vrye handel aldaar werdt gedreeven en gehandhaafd, hoe de boer zyn Peper aan de markt bragt, welke belastingen 'er waren op persoonen, landen en goederen, en dat, met één woord, de Javaan toen met zyne wetten, zeden en gewoonten naauw verknogt was aan juist dezelfde Inrigtingen, welken nu zo veele verstandige lieden aanraaden, en welken in het Charter verzameld zyn.

De Compagnie heeft twee eeuwen lang de wapenen in Java gevoerd, de vorsten ondergebragt, een koninklyk grondgebied veroverd, het Monopolie opgerigt, de verpligte Leverantien opgedrongen, en daarmede geheel Java van gedaante doen veranderen. Maar zy heeft noch de menschlyke natuur, noch het nationaal karakter kunnen vervormen, en de getuigenissen van vriend en vyand, door ons aangehaald, hebben dit overvloedig beweezen. De bestaande Inrigtingen zyn strydig met de natuur

van den mensch en even ſtrydig met den inborst van den Javaan, met zyne gewoonten en zeden, ja met de overblyffelen zyner wetten. De betere Inrigtingen, welken nu ſtaan ingevoerd te worden, komen daar mede overéén, en zullen den Javaan even genegen maaken voor onze Regeering, als hy tegenwoordig, volgens de meermaalen aangehaalde authentyke Berigten, tot de Vorſten overhelt.

Ten bewyze houden wy ons aan twee voornaame Producten, Ryst en Suiker, en aan de Inrigtingen omtrent dezelven. De Culture van dezelven, de Handel met dezelven, de Wetten en Gewoonten dienaangaande, leveren zo veele bewyzen op van de overeenkomst van de ègte Geſteldheid van Java met de Inrigtingen van het nieuwe Charter, als van de tegenſtrydigheid derzelve met de Inrigtingen der Compagnie.

OVER DE RYSTCULTURE INZONDERHEID.

De Ryst wordt algemeen beſchouwd als het voornaam Product van Java, hetwelk niet alleen de millioenen Inwooners, maar ook millioenen Vreemden in geheel Aſie voedt, en de Culture van de Ryst heeft derhalven altyd hoofdzaaklyk den aandagt getrokken. In het jongſte Rapport wordt veel aan dezelve gehegt, en zelfs de vrees geuit, dat

de

de Koffy Culture de Ryst Culture benadeelen zal, waarmede de Ryst als het ware nog boven de Koffy schynt gesteld te zyn, offchoon door deeze voornaamlyk de vervallen zaaken moeten gered worden. Deeze Ryst Culture bemint de Javaan, zo zegt elk; en hoe zoude ook anders Java tot eene voorraadschuur van het Oosten in dit Gewas zyn geworden? Dezelfde Javaan, die de Koffyboomen en Peperranken plant en verzuimt, zo dat 'er weinig of niets van te regt komt, blykens de authentyke Berigten, bezorgt zyn Rystveld en snydt halm voor halm af, gelyk wy dit in de beschryving van den Heer Nederburgh geleezen hebben.

Het is even algemeen bekend, dat de gemeene Javaan, de Rystboer, een stuk lands van zynen Regent ontvangt, om een gedeelte van zynen Oogst aan deezen af te leveren, en iets, of veelmeer het overige, voor zig te behouden, en daar gedeeltelyk op te teeren, gedeeltelyk mede te markt te komen. Hetgeen hy aflevert, noemen wy het Contingent, waarvan de Compagnie ook haar deel heeft, en hetwelk of niet, of met een kleinigheid, betaald wordt. Hier is dus geheel naakt, en zigtbaar voor elk die zyne oogen openen wil, de Inrigting, welke nu staat algemeen gemaakt te worden, de Inrigting, welke door de verstandigste lieden is aangepreezen, eene vaste aflevering van eenige producten, als het ware een pagt of eene belasting, en wyders de vol-

le

le eigendom aan het overige, tot eene aanprikkeling en belooning der nyverheid.

Neemen wy, om het onderscheid beter aan te wyzen, de Koffy Culture ten voorbeelde. Alle de Koffyboonen, die de Javaan plukt, moet hy afleveren, tegen een geringen prys, of gelyk algemeen erkend wordt, voor niet. Hy kan dus in geen geval iets over houden, en daar over beschikken. Waarom zoude hy moeite doen, welk voordeel zit 'er by mogelykheid op, en welk belang heeft hy in een goede Pluk? Hy verlangt maar, om de Koffytuin voor zyn Rystveld te verlaaten, het vrugtelooze werk voor het vrugtdraagende.

De Inrigting van de Koffy Culture, dat is, de verpligte Leverantie, is dus vlak het tegendeel van de Inrigting van de Rystculture, of de Contingenten. De gevolgen zyn even tegenstrydig, en moeten het zyn. De Inrigting der zogenaamde Contingenten is nogthans de oude Javasche Inrigting, welke wy 'er gevonden hebben, welke wy wel is waar besnoeien zo veel als wy kunnen, dog zonder ze geheel weg te neemen. De Inrigting der verpligte Leverantien is zuiver ons werk, onze uitvinding, overgebragt uit de Contracten op den eigen Landbouw, en geheel en al strydig met de menschlyke natuur en met de wetten, gewoonten en zeden van den Javaan. Ik weet wel, dat men op een zekere Papagaaische wyze geleerd wordt,

om

om Contingènten en verpligte Leverantien in éénen adem uit te ſpreeken, en dus de tegenſtrydigſte zaaken by één te voegen. Ik weet wel dat uit deeze verwarring van woorden eene verwarring van denkbeelden ontſtaat, en dat Contingenten en Leverantien geägt worden te behooren tot de aloude geſteldheid van Java. Maar juist dit kwaad zie ik aan als hoogst gevaarlyk, het is juist daartegen dat wy behooren op onze hoede te zyn, en als men ons beweezen heeft dat de Rystculture op den ouden voet dient te blyven, moeten wy nooit toelaaten dat daaruit het beſluit worde afgeleid, dat de Koffy Culture mede op den tegenwoordigen voet blyven moet. Zulk een beſluit is op zyn best een onbegrypelyke dwaaling, en het tegendeel is volkomen waar, namelyk, dat indien de Ryst Culture zo moet blyven, de Koffy Culture dan ook op dezelfde wyze dient ingerigt, en dus de Inrigting geheel veranderd te worden.

Treeden wy nu nog wat dieper in de Inrigting van de Ryst Culture, waarvan het gewigt door ieder één erkend wordt, en waarby wy nu zien, dat men zig zo zorgvuldig wagten moet voor bedrieglyke gevolgtrekkingen.

Ik verkies wederom eene beſchryving uit de Verhandeling van den Heer Nederburgh hier in te laſchen, getrouw aan myn beginſel, om als 'er iets tegen het aangenomen Stelſel van denzelven te bewyzen valt, de daadzaaken uit zyn eigen werk te ontlee-

leenen, en te doen zien, hoedaanig hy zelf ons iets anders en beters leert.

Op bl. 44 leezen wy, „ dat men de Javasche „ Huishouding eenigzins in haare byzonderheeden „ dient na te gaan. Ik zegge eenigzins, want nie- „ mand is in staat die met opzigt tot alle de onder „ Compagnies onmiddelyk gebied staande Distric- „ ten met de vereischte naauwkeurigheid te be- „ schryven. Schoon op dezelfde beginselen rus- „ tende, is dezelve nogthans in de verschillende „ Districten en Regentschappen zeer onderschei- „ den, en het valt zeer bezwaarlyk, zelfs aan hun, „ die daartoe de beste gelegenheid hebben, van „ alles wat daartoe betrekking heeft, genoegzaa- „ me onderrigtingen te bekomen, waarop men „ staat kan maaken. Tot myn tegenwoordig oog- „ merk zal voldoende zyn zulks met een enkel voor- „ beeld op te helderen, waartoe ik door vry naauw- „ keurige plaatslyke informatien my vinde in staat „ gesteld.

„ Onder de Residentie *Paccalongang* (een der „ Districten onder Java's *Noord-Oost Kust* begreepen, „ alwaar de *Ryst* het voornaamste voortbrengsel „ des lands is) gehooren drie Regentschappen, na- „ melyk dat van *Paccalongang*, *Batang*, en *Wie-* „ *radessa*; van een vierde District, *Oeloedjamie* ge- „ naamd, spreek ik niet, omdat hetzelve aan den „ Kapitein der Chineesche Natie te *Samarang* ver-

„ pagt

„ pagt zynde, op eene geheel andere wyze wordt
„ bestuurd.

„ Deeze Regentschappen wierden in het jaar
„ 1798 gerekend te bevatten, dat van *Paccalon-*
„ *gang* 3693, *Batang* 584, en *Wieradessa* 1293
„ Jonken rystvelden, welken allen, volgens 's Lands
„ gebruik, beschouwd worden als de eigendom
„ van de Regenten; dog een aanzienlyk gedeelte
„ daarvan is geäffecteerd tot onderhoud der dienst-
„ doende Javaanen, en zulks naar evenredigheid
„ der bedieningen, welken zy bekleeden, of der
„ diensten, welken zy moeten præsteeren, in ma-
„ niere als volgt:

„ IN HET REGENTSCHAP PACCALON-
„ GANG GENIETEN *de Pepatty, Man-*
„ *tries, en mindere Hoofden.*

		Jonken.
„	1 Maas Patty	90
„	70 Mantries Jara enz. . . .	616
„	1 Opper- en 63 mindere Priesters	63
„	4 Kabaijans . . .	14
„	39 Oemboels . . .	117
„	75 Loerahs . . .	112

„ *Het Volk, dat in het Fort werkt.*

„	192 Batoors, in de Pakhuizen, enz.	125
„	126 Batoors by het belaaden der Schepen.	36

		Jonken.
„ 12	Ambagtslieden . . .	11
„ 7	Paarden tot het voortzenden van brieven, enz. . . .	10
„ 4	Praauwmajangs . . .	40

„ *Het Volk dat de Regentschapsdiensten verrigt.*

„ 46	Batoors op de Passeban . .	42
„ 60	Dito by extra benodigdheid .	15
„ 29	Paarden	58
„ 10	Batoors te Laboen . .	5
„ 10	Dito by het Blok . .	10
„ 4	Dito by de Prada of Gladdak .	4
„ 1	Hoofd van de Gladdak . .	2
„ 12	Man by de Vlaggestokken. . .	12

„ *Het Volk van de Indigomaakery.*

„ 3	Demangs	26
„ 6	Oemboels	18
„ 20	Loerahs	30
„ 260	Batoors	90
„ 5	Koperslagers . . .	5
„ 60	Buffelkarren . . .	60

„ *De Militairen.*

(d. i. de inlandschen, zie bl. 49.)

„ 50	Artilleristen . . .	25
„ 150	Musketiers . . .	143

„120 Boog-

		Jonken.
,,120	Boogſchutters . . .	120
,, 60	Asſagayvoerders . . .	18
,,170	Piekeniers . . .	168

,, *Het Volk dat te Samarang dienst doet.*

,,544	Batoors . . .	544
,, 2	Mantries Anoms . . .	27
,, 8	Batoors by dezelven . .	8
,, 4	Demangs der Kruisſers . .	34
,, 88	Matroozen . . .	44

,, *En de eigen Bedienden van den Regent.*

,, 4	Mantries . . .	34
,, 8	Palangkeens of mindere Hoofden .	26
,, 5	Kabaijans	7
,, 26	Loerahs	40
,, 80	Tuinjongens . . .	35
,, 71	Stalbediendens . . .	65
,, 34	Keukenbediendens . .	31
,, 30	Huislyke dito . . .	25
,, 36	Muſykſpeelers . . .	45
,, 14	Waijang en Toping dito .	15
,, 31	Schryvers, Ambagtslieden, enz.	51
,, 20	Veehoeders . . .	18

Of te ſamen jonken 3134

(Dan volgen de twee lysten van de twee andere

Diſtricten Batang en Wieradesſa, die op dezelfde wyze ingerigt zyn.)

„ De overſchietende Rystvelden houden de Regen-
„ ten gedeeltelyk aan tot eigen gebruik, of tot onder-
„ houd van hunne talryke nabeſtaanden, en ſomtyds
„ verpagten of verhuuren zy ook wel een gedeelte
„ daar van, met de daar onder gehoorende *Desſas*,
„ of dorpen, waaruit, [en uit eenige belastingen
„ der Ingezetenen, zy hunne verdere inkomſten
„ vinden.

„ Elke *jonk* rystland is getaxeerd op eene con-
„ tributie van 8 of 10 *takkers*, waartoe de Regen-
„ ten jaarlyks, by het rypen der *pady*, eenige ver-
„ trouwde perzoonen afzenden, die verpligt zyn
„ te onderzoeken, of de bezitters, zonder bezwaar,
„ het daar voor bepaald aandeel kunnen opbren-
„ gen, dan wel in het geheel, of gedeeltelyk daarvan
„ dienen ontheven te worden, in welk geval zulks
„ ook dadelyk geſchiedt. De oogst daar zynde,
„ worden de *Contingenten* van de Compagnie in han-
„ den van den Reſident, tegen de daarvoor geſtipu-
„ leerde betaalingen geleverd, en, zo ras dezelven
„ geheel zyn ingekomen, houdt de leverantie op,
„ en de Regenten houden voor henzelven aan het
„ geen, volgens de voorm. waardeering der jon-
„ ken, meerder mogt inkomen, dat by goede ge-
„ wasſen vry aanzienlyk kan zyn. Op deeze con-
„ tributie is mede regard geſlaagen by de bepaling
„ der grootte van de landeryen, welke aan de dienst-

„ doende

„ doende Javaanen tot onderhoud zyn afgeftaan,
„ en altyd zo veel mogelyk in rystvelden beftaan;
„ en deezen verkiezen zulks ver boven eene betaa-
„ ling in geld, om dat dit laatfte hun doorgaans
„ fpoedig door de vingeren druipt, daar zy in te-
„ gendeel de voorbrengfelen van hun rystveld, na
„ aftrek der *contingenten*, tot hun gebruik kunnen
„ opflaan, en het overige verkoopen, zonder dat
„ iemand hun daar in hinderlyk kan zyn.

„ In plaatfen egter, daar de rystvelden fchaars zyn
„ gelyk in het *Batangfche*, en waar dezelven dus
„ niet toereikende zyn, om hun het noodige onder-
„ houd te verfchaffen, wordt het overige gefup-
„ pleerd met *gogovelden*, *vrugttuinen*, *bamboefebos-*
„ *fchen* enz., waarvan de grootte alsdan wordt ge-
„ reguleerd naar maate van de vrugtbaarheid en
„ andere omftandigheeden, welken dezelven voor
„ den bezitter van meerder of minder waarde doen
„ zyn.

„ Zonder zodanig onderhoud nu is niemand ver-
„ pligt eenig werk te verrigten, maar kan volftaan
„ met 's jaars eenig hoofdgeld op te brengen, en
„ nu en dan eenige *campongsdiensten* te doen, als
„ het verbeteren der wegen, het uitdiepen der ri-
„ vieren, en wat dergelyken meer is.

„ (*Noot* XVIII. Men verbeelde zig niet dat de
„ *Heerendiensten* der *Javaanen* gelyk ftaan met die
„ haatelyke verpligtingen der landlieden, om zwaa-
„ re diensten aan den Heer van het land om niet te

„ bewyzen, welken in ſommige gedeeltens van
„ Europa onder die benaaming worden begreepen.
„ Op het eiland JAVA kunnen dezelven, volgens
„ de eigentlyke en primitive inrigting, niet anders
„ beſchouwd worden, dan als eene vrywillige over-
„ eenkomst tusſchen den Vorst, of Regent, en
„ zynen Landzaat, waarby deeze zig verbindt,
„ om deeze of geene dienſten te presteeren, en daar
„ voor bedingt het genot van zeker terrein ryst-
„ veld, welke ſoort van bezolding voor den Javaan
„ verkieslyk is, en ook dadelyk gepreferecrd wordt,
„ boven eene bezolding in geld, alzo hy daar in
„ een gelu ikt beſtaan, een verblyf, en andere
„ gerieflykheeden voor zyn huishouding vereenigd
„ vindt.

„ Zo derhalven deeze Inrigting hier of daar na-
„ deelige gevolgen heeft, zyn dezelve niet gele-
„ gen in deszelfs aart, of de Inſtelling zelve, maar
„ alleen in de misbruiken, welken daar omtrent
„ zyn ingeſloopen, en vernietigd en tegengegaan
„ kunnen en behooren te worden, zonder dat het
„ daarom noodzaaklyk zy eene zaak, die aan de
„ geheele Huishouding en Regeeringwyze der Ja-
„ vaanſche Natie zo naauw verbonden is, dat de-
„ zelve daarmede ſtaan of vallen moet, geheel den
„ bodem in te ſlaan.)

„ Deeze korte ſchets vertrouw ik voldoen-
„ de te zyn, om een algemeen denkbeeld te
„ geeven van de Javaanſche Inrigtingen De-
„ zelven

„ zelven kunnen wel in ſommige byzonderheeden
„ verſchillen, en moeten zulks noodwendig, naar
„ maate van de onderſcheidenheid der Diſtricten,
„ bevolking, enz. en ook van den meerderen of
„ minderen rang der geenen, die in naam van de
„ Compagnie het beſtuur uitoefenen; dog de geest
„ van het beſtuur is overal dezelfde, en zulks zo
„ wel in de landen van den Keizer en den Sultan,
„ als in die welken onmiddelyk ſtaan onder de heer-
„ ſchappy der Compagnie.

„ Men ziet hieruit, dat de Regenten in de daad
„ moeten worden aangemerkt als Stedehouders
„ van de Compagnie, die wel van haarentwegen
„ de hun toebetrouwde Diſtricten beſtuuren, en
„ gehouden zyn, haare bevelen op te volgen; maar
„ die egter dit geheele beſtuur uitoefenen naar
„ 's Lands wyze, en alleen door middel van hun-
„ ne onderhoorige Javaanen, welken hun dienzelf-
„ den eerbied, datzelfde ontzag toedraagen, als
„ of zy werkelyk onafhanklyke Opperheeren wa-
„ ren, waardoor zy ook een daaraan evenredig,
„ en gevolglyk zeer groot aanzien genieten."

Houden wy ons nu aan deeze ſchets van de Javaanſche Inrigtingen, zo leeren wy voor eerst daaruit, dat, hoezeer dezelven in de onderſcheiden Diſtricten in ſommige byzonderheeden verſchillen, de geest van het beſtuur nogthans overal dezelfde is, zo wel in der Vorſten landen, als op ons grondgebied, en dat de Inrigtingen alomme op dezelfde

beginſelen rusten; dat de Regenten op dit grondgebied moeten worden aangemerkt als Stedehouders van de Compagnie, die het geheel beſtuur uitoefenen naar 's Land wyze; dat de gemeene Javaanen niet gehouden zyn aan de haatelyke verpligtingen der landlieden in ſommige gedeelten van Europa, om zwaare dienſten aan den Heer van het land om niet te bewyzen; dat de Heerendienſten op Java, volgens de eigentlyke en primitive Inrigting, eene vrywillige overeenkomst zyn, tusſchen den Vorst en zynen Landzaat, waarby deeze zig tot eenige dienſten verbindt tegen eene bezolding; dat deeze bezolding beſtaat in het genot van zeker terrein rystveld, welk de Javaan boven geld verkiest; dat hy daar in een geſchikt beſtaan, een verblyf, en andere gerieflykheeden voor zyn huishouden vereenigd vindt; dat deeze Inrigting aan de geheele Huishouding en Regeeringwyze der Javaanſche natie zo naauw verbonden is, dat dezelve daar mede ſtaan of vallen moet; dat 'er misbruiken omtrent dezelve ingeſloopen zyn, welken behooren tegengegaan en vernietigd te worden; dat niemand verpligt is, zonder het gemelde onderhoud, eenig werk te verrigten, behalven ter verbetering van wegen en rivieren, en dergelyken meer, of het opbrengen van eenig hoofdgeld; dat de meeſte landen in rystvelden beſtaan, behalven eenige gogovelden, vrugttuinen, bamboeſe bosſchen, enz., alle dewelken beſchouwd worden, volgends 's Lands

ge-

gebruik, als de eigendom van de Regenten; dat elke jonk rystland is getaxeerd op eene contributie van 8 of 10 takkers; dat de bezitters deeze contributie jaarlyks aan den Regent opbrengen; dat 'er vóór den oogst een onderzoek van deszelfs wegen aangesteld wordt, of de contributie kan opgebragt worden; dat de bezitters anders geheel of gedeeltelyk daarvan ontheven worden; dat een zeker aantal jonken aan de dienstdoende Javaanen wordt afgestaan, met den last van deeze contributie; dat onder dienstdoende Javaanen, blykens de Lysten, verstaan worden de Amptenaaren, welken de burgerlyke Regeering van het land uitmaaken, de geheele Geestlykheid, de Militie, de Hofhouding van den Regent, en dan nog werklieden en zeelieden voor de Compagnie; dat de verdere jonken worden aangehouden door de Regenten, zo tot eigen gebruik, als tot onderhoud van hunne talryke nabestaanden, of om ze te verhuuren met de dorpen daar onder gehoorende; dat de Regenten hunne inkomsten vinden uit deeze huurpenningen, uit eenige belastingen op de Ingezenen, en uit de contributien op de rystvelden; dat zy uit deeze contributien de contingenten aan de Compagnie voldoen; dat de Residenten deeze contingenten ontvangen tegen de gestipuleerde betaalingen; dat als de contingenten alzo geleverd zyn, de Regenten het verdere van de contributie voor zig houden; dat dit meerdere, by goede gewassen,

 vry

vry aanzienlyk kan zyn; dat de dienstdoende Javaanen ook hunne meerdere voortbrenſelen tot hun gebruik kunnen opſlaan, en dezelven verkoopen zonder dat iemand hun daarin hinderlyk kan zyn; en uit dit alles beſluiten wy met een volkomen regt, dat de oude en primitive Huishouding en Regeeringswyze van de Javaanſche Natie geen Despotismus was, maar dat 'er wederzydſche verpligtingen beſtonden van den Vorst en Onderdaan, gegrond op Godsdienst, Zeden, Wetten en Gewoonten, ja op onderlinge Overeenkomſten, en dat deeze Conſtitutie, in weerwil van de ingeſloopen misbruiken, nog wederom te vinden is, en wel voornaamlyk in de Inrigtingen van de Ryst Culture; als mede, dat deeze Culture wel zwaar belast is met alle de Kosten van de Regeering, de Militie, den Godsdienst en de Schattingen aan de Compagnie, dog dat al wat de Regent van de Compagnie overhoudt, al wat de Onderdaan niet aan den Regent opbrengt, ter vrye beſchikking van den Eigenaar blyft, hy zy Regent, Amptenaar, of Landbouwer, en dat hier mede die groote handel in ryst gedreeven wordt, door welken Java beroemd is in geheel Aſie.

En gaan wy vervolgens dit beginſel van de vrye beſchikking over het geen, na betaaling der lasten, overblyft, in alle zyne gevolgen na; zo leeren wy in de tweede plaats, dat hetzelve een prikkel by den Regent is, om veel in te zamelen boven hetgeen hy verſchuldigd is aan de Compagnie; dat hetzelve

ve dient om aan de Compagnie haar Contingent te bezorgen, vermits 'er na de aflevering van hetzelve eerst een overſchot voor den Regent begint; dat hetzelve tot een gelyken prikkel by den Onderdaan, hy zy Amptenaar of Landbouwer, met opzigt tot den Regent, als by deezen met opzigt tot de Compagnie, verſtrekt; dat de Regent daardoor aan zyn overſchot komt, waarmede hy iets tot den uitvoer naar buiten 's lands toebrengen kan; dat de Onderdaanen, van den eerſten Amptenaar tot den geringſten Boer toe, door dit beginſel aangezet worden, om meer te cultiveeren, dan noodig is voor hun levensonderhoud; en wy beſluiten wederom met een volkomen regt, dat dit beginſel de grondſlag is van den bloei eener Culture, door welke de ſtaat wordt opgehouden, de buitenlandſche handel met voordeel wordt gevoerd, ja, de zwaarſte ſchattingen betaald en perſoonlyke dienſten beweezen aan de Compagnie.

Nog meer. Wy leeren in de derde plaats uit deeze ſchets, dat de Ryst Culture, alzo ingerigt, niet alleen in ſtaat is om die zwaare lasten te draagen, maar dat 'er nog misbruiken ingeſloopen zyn, welken behooren tegengegaan en vernietigd te worden; dat derhalven deeze Culture, op het gemelde beginſel van eene vrye beſchikking over het meerder Product, boven de lasten, rustende, daardoor wordt in ſtaat geſteld om den nieuwen last van misbruiken te draagen, zonder geheel te gronde te

gaan;

gaan; en wy besluiten wederom met een gelyk regt, dat dit beginsel een der kragtigsten en der noodzaaklyksten moet zyn in de Huishouding en de Regeering van eene Natie in het algemeen, daar de uitwerkingen van hetzelve zo groot en zo aanhoudend zyn geweest, in een Land waar alles scheen saamen te werken, om hetzelve te onderdrukken.

Die misbruiken tog, van welken wy slegts weinig, en als in het voorbygaan, geleezen hebben in deeze schets, zyn al te weereldkundig om ze hier niet eenigermaate optevatten, en den invloed derzelven op het gemelde beginsel te onderzoeken. Wy zullen 'er slegts twee van noemen, de Overwigten en de Wetten op den uitvoer. De Overwigten zyn het geen, wettig of onwettig, door den Javaan meer wordt toegewogen, of gemeeten, dan hy schuldig is te leveren. De Wetten op den uitvoer zyn zodaanig veranderlyk, naar maate van byzondere belangen, dat de Javaan zyne vryheid van verkoopen veel al mist, en als hy ze verkrygt, tot spotpryzen afzetten moet. Door de overwigten wordt het verschuldigd gedeelte van zynen oogst, of de belasting, sterk vermeerderd, ten koste van het overschot, welk aan hem behoorde te blyven, ter zyner vrye beschikking. De belasting neemt dus toe, en de prikkel ter nyverheid verslapt, naar maate de hoop vermindert om eenig overschot te kunnen vergaderen. Wanneer dan dit gering overschot vervolgens op zyne handen blyft weegen, door

de

de hinderpaalen die aan den uitvoer, en gevolglyk aan den verkoop zyn in den weg gelegd; zo ontvalt de prikkel geheel, en de nyverheid gaat te niet. Waartoe gewerkt en gewurmd, als men tot ſpotpryzen afzetten moet, en de Opkooper met alle de winſten gaat ſtryken? Deeze misbruiken zyn derhalven van zulk een aart, dat zy het noodzaaklyk beginſel van de Inrigtingen, met welken de Javaanſche Natie gezegd wordt te moeten ſtaan of vallen, van alle kragt berooven en genoegſaam ydel maaken.

Het is wel ongelukkig voor Java geweest, dat deeze misbruiken nooit regt konden tegengegaan worden, omdat zy te naauw overeenſtemden met den aart en de natuur van eene mercantiele Souvereiniteit. Diezelfde Regeering, welke by de Invoering der Koffy Culture bepaald heeft, dat de geheele Pluk voor haar moest blyven, en dat de Planter geen enkele boon als zyn eigendom mogt beſchouwen, was zeker geneegen, om ook het geen de Rystplanter voor zig overhieldt onder zulke lasten te brengen, dat hy eindelyk daar onder bezweek, en weinig of niets meer boven de Contributie en zyn Levensonderhoud aanbouwde. Van daar is, onder anderen, die ſchadelyke duurte van dit Gewas ontſtaan, daar elk over klaagt, welke de pryzen van alles doet opſlaan, die den koophandel bederft, en die geduurig moet toeneemen, om dezelfde reden, die ze in de eerſte plaats ver-

oor-

oorzaakt heeft, namelyk, de verminderende aanbouw, door het onderdrukken der nyverheid, welke van haaren prikkel beroofd is.

Dan gelukkig is het voor Java, dat 'er een einde aan Compagnies Regeering wordt gemaakt, dat het Charter de polityke Magt van den Koophandel afzondert, dat de Justitie onafhanklyk wordt, en dat het oogmerk van deeze betere Instellingen is, het aloude beginsel der Nyverheid by de Javaansche Natie te herstellen, aan den Planter de vrye beschikking terug te geeven over zynen oogst, wanneer hy de Lasten voldaan heeft, zo dat die Natie, welke onder de tegenwoordige Inrigtingen verviel, wederom opgebeurd zal worden door een herstel van het oude beginsel van haare Huishouding en Regeeringswyze.

In dit beginsel tog, in deeze vrye beschikking over de vrugten van elks arbeid, na betaaling der lasten, zyn de beide groote steunpilaaren van een beter Stelsel, de vrye Culture en de vrye Handel, opgeslooten. Om eene vrye beschikking te hebben, moet 'er iets aan den Cultivateur blyven, waar over hy beschikken kan, en dit aan hem blyvende is vry, en het product der vrye Culture. Om eene vrye beschikking te hebben, moet de Cultivateur mogen verkoopen aan wien hy wil, en ten dien einde moet elk die wil van hem mogen koopen, hetwelk alleen te vinden is in den vryen Handel. Deeze vrye Culture en deeze vrye Handel nu hebben

ben in Java plaats gehad voor dat wy 'er ons vestigden, en toen Java ryk was; zy behooren tot de primitive gefteldheid der Javaanfche Natie, en wy gaan ze herftellen door het nieuwe Charter, met een zeker vooruitzigt van den ouden bloei van Java terug te brengen, en met de overtuiging dat die Natie 'er na verlangt en 'er ons om zegenen zal.

Het nieuwe Charter heeft de beide beginfelen van vrye Culture en van vryen Handel, en daarmede het eerfte beginfel van de vrye befchikking, duidelyk en onbewimpeld aangenomen, en dezelven loopen door alle de Reglementen en Inftructien door. De Contingenten blyven als belastingen *in natura*, dog zonder het willekeurige en onderdrukkende voor de nyverheid, met vaste bepaalingen die elke belasting in een welgeregelden ftaat heeft. en vooral zo, dat als de belasting opgebragt is, het verdere product voor den Cultivateur en ter zyner befchikking blyve, gelyk de wet met opzigt tot de ryst altyd hadt voorgefchreeven, en nu de algemeene wet zal worden.

Waren 'er, by de Commisfie nog eenige uitzonderingen gebleeven op deeze grondflagen van een beter Stelfel, hadt dezelve eenige weinige dog voorname producten voor eerst willen houden op den verderflyken voet eener verpligte Leverantie, en de verbetering van dit misbruik willen uitftellen en aan nadere onderzoeken onderwerpen; het Gouvernement heeft de laatfte hand aan een herftel

gelegd, met alle de Javaſche producten onder dezelfde heilzaame Inrigting te vereenigen.

Wy willen gaarne aan den Heer Nederburgh toegeeven, „ dat deeze twee zaaken, vryheid van „ handel en vernietiging van het plaatshebbend inwendig beſtuur onzer Oost-Indiſche „ Bezittingen, onafſcheidelyk aan elkander verbonden zyn"; doch wy hebben nu gezien, dat dit plaatshebbend beſtuur op de puinhoopen van het primitif beſtuur was gevestigd, dat het gediend hadt om het ryke Java arm te maaken, en dat de eenigſte ſpoor die 'er van den Vryen Handel in de Rystculture overgebleven was, alleen de oorzaak was geweest van den bloei derzelve, offchoon haar verval met den tyd mede zoude gevolgd zyn.

Wy hebben dus een Stelſel, vlak tegen over ſtaande aan het Stelſel van deezen Heer, betoogd, en wy hebben ons betoog gegrond op de Berigten van deezen Heer; het welk reeds door ons was toegezegd geworden in de *Brieven aan eenen Participant*, en waartoe reeds lang de ſtoffen waren verzameld geworden.

Lang hadden wy ons tog gevleid, dat het niet meer noodig zoude zyn, deeze zaak nader aan te dringen en voor te ſtaan, daar dezelve onderzogt was door eene Commisſie, beſtaande uit Leden van de tegenſtrydigſte gevoelens en die egter een eenpaarig beſluit hadden opgemaakt, en daar wy veel hoorden van harmonie en van genegenheid om de

han-

handen in een te ſlaan ter bevordering van het Algemeen Welzyn. Dan tegenſtrydige Waarnemingen hebben die rust geſtoord en ons de pen wederom in de hand gegeven om de waare gronden van een Herſtel, zo noodig voor de belangen van den Staat, tegen alle aanſlagen te verdedigen, die zelfs onder den ſchyn van gehegtheid aan het nieuwe Charter zouden kunnen gedaan worden.

OVER DE SUIKERCULTURE INZONDERHEID.

Na dit breedvoerig onderzoek van de Inrigtingen omtrent de Rystculture, ſtaat ons vervolgens een dergelyk onderzoek te doen van de Inrigtingen omtrent de Suikerculture, en wel met een gelyk oogmerk, namelyk, om uit de plaats hebbende Inrigtingen omtrent dit Product te beſluiten, wat Inrigtingen overeenkomen met de oude zeden en gewoonten op Java, het zy de geenen, welken de Compagnie 'er met zulk een rampzaligen uitſlag ingevoerd heeft, of de geenen welken by het Charter worden voorgedragen.

Leggen wy tot eenen grondſlag de beſchryvingen en berigten van de Suikerculture, die wy in de meergemelde Verhandeling van den Heer Nederburgh vinden. Wy leezen op bl. 227 het volgende.
„ De Suikerculture was al vroeg de voornaamſte
„ bron van welvaart en handel voor de Bataviaſche

„ Kolonie. By de Resolutie van de Hooge Regee-
„ ring van den 20e Juny 1710 worden de Suiker-
„ molens reeds beschreeven als *dependeerende aan-*
„ *kweekelingen van deeze Regeering die dezelve moest*
„ *koesteren en aanhouden, om altoos den stam van*
„ *een zo winstgeevenden boom in haaren eigen boom-*
„ *gaard en omtuining te conserveeren.* De Gouver-
„ neur Generaal Mossel, wiens naam by allen die
„ in de gelegenheid zyn, 's Mans gehouden be-
„ stuur na te gaan, eerbied en agting moet verwek-
„ ken, noemt dezelven *het voornaamste, voordee-*
„ *ligste en wezentlykste van den Landbouw en Kolonie*
„ *deezer plaatsen*, en bezorgde aan die Culture uit-
„ muntende voorregten tot aanmoediging en in-
„ standhouding." Wy leezen op bl. 208. het volgen-
de. „By het *berigt* van Commissarissen Generaal van
„ den 4e July 1795 is aangeweezen, dat het eiland
„ JAVA jaarlyks tot de Retouren voor Nederland
„ zoude furneeren, agt millioenen ponden Suiker,
„ behalven nog vier millioenen zes maal honderd
„ duizend ponden voor den handel op *Suratte* en
„ *Japan*, en tot eigen benoodigdheid." Wy lee-
zen op Bladz. 209, met opzigt tot de lyst van
Retouren, waar ook deeze hoeveelheid Suiker op
staat, de volgende algemeene aanmerking. „ Alle
„ welke quantiteiten egter, wat de meeste en voor-
„ naamsten deezer Producten aangaat," (en dus
ook de Suiker) „ nog voor eene merkelyke ver-
„ meerdering vatbaar wierden geoordeeld; indien
„ men

„ men zulks mogt verlangen." Nog verder gaat de Auteur in eenen brief, volgens zyn verhaal op Bladz. 198. in het jaar 1794 door hem geschreeven, en waarvan een Uittreksel aldaar wordt medegedeeld, luidende op Bladz. 200 als volgt:
„ JAVA *kan zo veel* KOFFY *en* SUIKER *opbrengen,*
„ *als men Schepen zal kunnen en willen zenden om*
„ *ze af te haalen*: deeze waarheid steunt op de ze-
„ kerste gronden, en zoude men dan nog aan het
„ behoud van de Compagnie wanhoopen! Immers
„ verbeelde ik my, dat en de omstandigheeden van
„ den algemeenen handel in die beide artikelen in
„ Europa, en zelfs het belang der West-Indische
„ Kolonien zullen toelaaten, dat de Oost-Indische
„ Compagnie jaarlyks daar van ten minsten zo
„ veel zal aanbrengen, als tot het oogmerk om haar
„ tot nut van Land en Ingezetenen te doen bly-
„ ven bestaan, noodig is, hetwelk dog altyd nog
„ maar een gering gedeelte zal uitmaaken van de
„ algemeene hoeveelheid, die in Europa geconsu-
„ meerd wordt. De omstandigheeden dulden ook
„ dien vermeerderden aanbreng, de hooge pryzen
„ toonen zulks duidelyk, en de gebeurtenissen op
„ *St. Domingo* voorgevallen, en de gevolgen wel-
„ ken men kan vooruitzien uit de thans heerschen-
„ de denkbeelden omtrent den Slaavenhandel,
„ (denkbeelden die meer strekken tot eer der
„ menschlykheid, dan dat ze met het belang der
„ Zeemogenheeden schynen overeen te brengen

 „ te

„ te zyn.) moeten dien vermeerderden aanbreng „ noodzaaklyk begunſtigen. JAVA *kan zo veele „ millioenen ponden Koffy en Suiker leveren als de Com- „ pagnie zal kunnen vervoeren.*" Ik moet hier in het voorbygaan herinneren, dat al het curſief gedrukte ook in de Verhandeling alzo gedrukt ſtaat. Wy leezen voorts op Bladz. 230. nog dit. „ Van „ de voornaamſte Producten welken het Eiland „ JAVA uitlevert, is 'er geen waar van de voortkweeking met meer omſlag en zwaarigheeden „ verzeld gaat, dan de Suiker." En dit laatſte is zo weereldkundig, dat ik het geheel niet aanhaale, als een bewys van de zaak, maar enkel van dat de Auteur het mede erkent. Alomme, in Oost en West, is het raffineeren van de Suiker een waare Fabryk, of, zo als de Franſchen hunne Suikermolens op St. Domingo noemden, eene Manufactuur. Hier is dus Landbouw vereenigd met een Fabryk, en dubbeld werk voorhanden. Hier is vooral een groot Kapitaal noodig, om den Opſtal in gereedheid te brengen.

Wy leeren uit deeze berigten, dat deeze moeilyke Culture, aan zo veele zwaarigheeden blootgeſteld, al vroeg de voornaamſte bron van welvaart en handel voor Batavia geweest is; dat de Gouverneur Generaal Mosſel dezelve beſchermd heeft als den ſtam van een winstgeevenden boom, en als het voornaamſte, voordeeligſte en wezentlykſte van den Landbouw van die Kolonie; dat Commis-

ſa-

farisfen Generaal, in 1794, oordeelden dat Java agt millioenen ponden aan het Moederland, en byna vyf millioenen aan Afie leveren kon; dat deeze hoeveelheid aan die Heeren toefcheen vatbaar te zyn voor een merkelyke vermeerdering; dat deeze vermeerderde hoeveelheid door den Heer Nederburgh inzonderheid zo hoog gefchat wordt, als by myn weeten door niemand anders ooit gedaan is; en wy kunnen met een volkomen regt uit dit alles befluiten, dat 'er iets in de Inrigtingen omtrent deeze Culture moet zyn, hetwelk dezelve tot heden toe heeft opgehouden, en aan het verval der anderen onttrokken, ja dat dezelve met behoud van het goede, en met weering van de misbruiken, tot eene ongemeene hoogte kan gebragt worden.

Nu weeten wy, in het algemeen, dat de Suiker Culture meestal in de handen van Chineezen is; dat deezen den grond voor dezelve gekogt hebben en in eigendom bezitten; dat zy zo wel hunne landslieden als Javaanen tot het werk in den tuin en op de molen huuren; en dat zy een gedeelte van het gerafineerd Product, tot een bepaalden prys, aan de Compagnie geleverd hebbende, het overige tot hunne vrye befchikking houden. Maar behalven deeze algemeene kennis van de zaak, die geene aanhaalingen behoeft, verkrygen wy een meer byzonder inzigt uit het geen de Heer Nederburgh ons meldt op Bladz. 228. „ De Suikermolenaars zel-
„ ven erkennen by een berigt van den 29 Juny

 „ 1795

„ 1795. (te vinden onder de *Bylagen* van het 4de
„ deel van het *generaal Rapport* van Commisfaris-
„ fen Generaal, No. 528.) dat de toen nog wer-
„ kende Suikermolens *fuccesfive zouden zyn te gronde*
„ *gegaan, indien de Maatfchappy dezelve niet was te*
„ *gemoet gekomen.*"

„ 1. *Door een prysverhooging van hetgeen door de*
„ *Compagnie wierdt ingekogt.*"

„ 2. *Door een jaarlykfche Vooruitfchieting of lee-*
„ *ning van gelden aan ieder molen.*

„ 3. *Door een vaste bepaaling der jaarlykfche le-*
„ *verantie aan de Compagnie op zes millioen ponden.*"

„ 4. *Door aan de Eigenaars vryheid te laaten om*
„ *met hun restant product naar welgevallen te han-*
„ *delen.*"

„ 5. *Door deezen tak van handel met vreemdelin-*
„ *gen te ontheffen van de bemoeienis van den Saband-*
„ *haar, en fommige daar aan verknogt geweest zynde*
„ *bezwaaren.*"

Wy leeren hieruit, in ééns, het goede van de Inrigtingen en de misbruiken kennen. De Suikermolenaar moet een gedeelte van zyn Product leveren, en hy verlangt naar vaste bepaalingen omtrent de Leverantie; hy mag vry befchikken over zyn verder Product, en hy begeert om in dit regt gehandhaafd te worden. De Leverantie en het Restant zyn de twee voornaame punten, waaromtrent hy zig tot de Regeering keert, en om welken zyne voordragt, zyne klagten, zyne verwagtingen, als

om

om een ſpil draaien. Voor de Leverantie, als eene Belasting, dringt hy aan op eene vaste bepaaling van de hoeveelheid, zo niet op eene vermindering derzelve, als mede op eene vaste bepaaling van den prys, met eenige verhooging, of ten minſten met eenig jaarlyksch voorſchot, ten einde zo zwaare Leverantien te kunnen voorbereiden, zonder zyn Kapitaal geheel renteloos daar in te ſteeken. Voor het Restant, als zyn Eigendom, vraagt hy Veiligheid, vrye Beſchikking, vryen Handel, buiten kwelling van den Sabandaar, of anderen, opdat hy 'er alle die voordeelen uithaale, die van vreemdelingen, dat is van den Buitenlandſchen Handel, door den Uitvoer, daar uit te verwagten zyn.

Men leeze de vyf punten met een verdubbelde oplettenheid door, zo zal men gewaar worden dat de drie eerſten dit betekenen, met opzigt tot de Leverantie, als eene Belasting, en de twee laatſten met opzigt tot het Restant, als het onderwerp van een vryen Handel.

De Leverantie wordt op zes millioenen bepaald, daar zal de Compagnie een hooger prys voor betaalen, en zal daarboven een jaarlyksch voorſchot doen, om den Planter in ſtaat te ſtellen tot de Leverantie; dit alles ſtrekt om de Belasting draaglyk te maaken, om de winstderving, uit Compagnies prys voor den Cultivateur voortvloeiende, eenigzins te maatigen; het is eene Remisſie van Lasten voor den Ingezeten, die te hoog aangeſlaagen was.

De Compagnie legt 'er niets van het haare by, maar ontvangt iets minder, en geeft een gedeelte terug, om het overige te behouden. Zy geeft den Planter in het geheel niet de middelen, om zyne zaak te kunnen voortzetten, maar zy ruimt slegts eenige hinderpaalen op, die zy zelve hem in den weg gelegd hadt.

De vrye Handel met het Restant wordt toegezegd, de beletselen van wegen den Sabandaar en andere bezwaaren worden afgekeurd, ten blyke dat zy bestonden, en dat de Handel niet behoorlyk vrygelaaten was, dat ook anderen, dan de Eigenaar, het hunne van den Verkoop eischten. Geen wonder dat de Suikermolens in verval geraakt waren, als het verlevendigend Beginsel, de vrye Beschikking over het Restant, de vrye Handel, in nood gekomen waren.

De oorspronklyke Inrigting omtrent de Suiker Culture is dus dezelfde als omtrent de Ryst Culture, en beide dezelven zyn een vrye Culture met een vryen Handel, dog bezwaard met eene Belasting, zy zyn, met één woord, het geen dat elke Culture in het Vaderland, in elk beschaafd Land is, en hetgeen dat de Cultures in de West-Indien geworden zyn, nadat het Compagnies Stelsel 'er afgeschaft geworden is. De Misbruiken, die de Suiker Culture op Java met den ondergang dreigden, zyn dezelfden als by de Ryst Culture, het zyn de poogingen, om alle de winsten en voordee-

len

len in Compagnies ſchoot te brengen, en dus deeze vrye Cultures met die van de Koffy en Peper gelyk te brengen.

Vergelyken wy tog de oorſpronklyke Inrigting omtrent de Suiker Culture met de Compagnies Inrigting omtrent de Peper, zo als wy die omtrent de Ryst en Koffy vergeleeken hebben.

De Peper was een vrye Culture tot dat de Compagnie haare Inrigting invoerde, alle Verkoop van Peper, behalven aan haar alleen, verboodt, geen Restant aan den Planter overliet, ter zyner vrye Beſchikking, en daarmede den prikkel van nyverheid geheel ſtomp maakte. Het Beginſel, welk by de Suiker aangetast, maar niet geheel weggenomen was, verviel dus geheel by de Peper, de verpligte Leverantie van alles kwam in de plaats van een Contingent van een gedeelte. En met op deeze wyze twee tegenſtrydige Beginſelen omtrent deeze twee Cultures te volgen, wierden de Inrigtingen ook geheel tegenſtrydig, zo dat de uitkomſten geheel verſchillende moesten zyn. Door het goed Beginſel by de Suiker Culture bleef dezelve beſtaan, en de Molens leverden veele millioenen ponden, het zy als Contingent, of tot den Buitenlandſchen Handel. Door het kwaad Beginſel by de Peper Culture is dezelve in verval geraakt, op die plaatſen waar zy beſtondt, en heeft niet of genoegſaam niet kunnen opkomen, op die plaatſen waar men ze heeft willen invoeren, of herſtellen, of uit-

breiden. Ja, het groot Beginsel van een dreigend verval, ook by de Suiker Culture, is geen ander geweest dan het kwaad Beginsel, dat men van de Peper Culture op de Suiker Culture heeft willen overbrengen, namelyk, om langs omwegen, en door allerlei hinderpaalen, het geheel Product te brengen in de handen van de Compagnie, of van Compagnies Dienaaren.

Het is een geluk voor de Suiker Culture geweest, dat 'er met opzigt tot dezelve iets in de oorspronklyke Inrigting bestaan heeft, zo als by de Ryst Culture, hetwelk een tegenstand aan de Compagnie en haare Dienaaren gebooden heeft, dien zy nooit geheel hebben kunnen overwinnen. Zo als de primitive Huishouding en Regeeringwyze der Javaansche Natie te naauw aan het goede Beginsel verknogt waren, om dit geheel te kunnen te niet doen; even zo liet de aart der Chineesche Natie, in wier handen de Suiker Culture en Manufactuur voornaamlyk is, niet toe dat men alle vryheid en allen eigendom wegnam.

Elk weet, en de Heer Nederburgh bevestigt dit, dat de Chineesen met veel vlyt op den landbouw en op ambagten en kunsten vallen, en dat 'er jaarlyks een groote toevloed van dezelven uit China naar Java is. Zo nuttig zyn deeze nyvere lieden voor het algemeen welzyn, dat men ze niet wel missen kan; dog om deeze reden ook mag men de oorzaak van hunne bedryvelykheid en van dien aanhou-

houdenden toevloed niet met veragting ſlaan. Stavorinus geeft dezelve met zyne gewoone eenvoudigheid en gezond oordeel op; zy mogen over de vrugten van hunnen arbeid beſchikken, na dat zy het verſchuldigde opgebragt hebben. Een bekend Engelsch Reiziger, Barrow, die met Lord Macartney in China geweest is, op deszelfs beroemd Gezantſchap naar den Keizer, tekent het één en ander omtrent de Chineezen aan, het welk mede veel licht over deeze omſtandigheid verſpreidt. Na dat hy den algemeenen lof van nyverheid aan deeze Natie op Java toegezwaaid heeft, „ waar zy ten getale „ van honderd duizend zielen hun beſtaan in alle „ de takken van landbouw, ambagten, neerin„ gen, Koophandel in het groot en klein, vinden, merkt hy aan, om reden van dit verſchynſel te geeven, „ dat de armſte boer in China, als hy een „ vry man is, denkbeelden van eigendom verkrygt. „ Na in eene zekere evenredigheid van de vrugten „ van zynen arbeid aan den Staat opgebragt te heb„ ben, is het verdere geheel zyn eigen; " (men meent Stavorinus te hooren) „ en hoe zeer de Kei„ zer beſchouwd wordt als de eenigſte Grondeige„ naar, wordt zyn land hem nooit afgenomen, zo „ lang als hy zyn evenredig aandeel aan het Gou„ vernement opbrengt." (het welk zyne plaats verdient naast de beſchryving van de primitive huishouding en Regeeringswyze der Javaanſche Natie door den Heer Nederburgh.) Men behoeft niet

lang

lang te zoeken naar het geen den Chinees op Java lokt, als men van deeze „ denkbeelden van eigen„ dom" hoort, noch naar de reden, welke de Compagnie genoodzaakt heeft, om de Suiker Culture vry te laaten; en men ziet veel meer ten klaarsten in, dat zulk eene moeilyke en voor den Onderneemer gevaarlyke Culture en Manufacture eene maate van vryheid vereischte, zonder welke zy noch aangelegd, noch voortgezet konden worden.

Men heeft, in het algemeen en in het afgetrokken, veel geredekaveld over dit woord van Eigendom, en daaruit aanleiding gezogt om veel te schermen met den Grondeigendom der Vorsten in Asie. Daar by heeft men, zo als het pleegt te gaan, het wezentlyke uit het oog verlooren, en woorden, bloote klanken opgedischt. Wy hebben zo even iets gelezen van den eigendom in China, voorwaar, een doorlugtig voorbeeld van dat aloud en beschaafd Ryk in het Oosten. De Keizer „ wordt beschouwd „ als de eenigste Grondeigenaar," ja, maar niettemin wordt den landbouwer „ zyn land nooit af„ genomen" zo lang als hy het verschuldigde, zyne belasting, opbrengt. Onder ons, daartegen, wordt „ elk Ingezeten als Grondeigenaar be„ schouwd," en de Vorst zelf bezit Landeryen op den voet van een Particulier; dog dit bevrydt de Bezitters geenzins van de verpligting, om lasten aan den Staat op te brengen, welken daarom gelegd zyn op den grond en bodem zelven; en als zy zig daar

aan

aan onttrekken wilden, zoude hun het land naar de wet boven het hoofd kunnen verkogt worden, om 'er de belasting uit te vinden. In dit opzigt ſtaat derhalven de Bezitter in Aſie gelyk met den Eigenaar in Europa; en als wy de vergelyking verder wilden uitbreiden, zouden wy kunnen aantoonen, dat de landeryen in ſommige deelen van Aſie ook door koop en verkoop van den éénen Onderdaan tot den anderen overgaan, en dat alle onderſcheid ſlegts in naam beſtaat. Dog hier is het genoeg te beſluiten, dat in alle eenigzins beſchaafde Landen waar een Staatsinkomen plaats heeft, de Vrugten van den bodem verdeeld zyn tusſchen den Vorst en den Ingezeten, dat een gedeelte van dezelven tot byzonder gebruik, en een ander gedeelte tot algemeen gebruik dient. By ons is de Regel, dat de Ingezeten Eigenaar is, en de uitzondering, dat de Vorst of de Staat een aandeel als Bèlasting heft. In het Oosten is de Regel, dat de Vorst Eigenaar is, en de Uitzondering, dat de Onderdaan een zeker aandeel van de vrugten houdt ter zyne vrye beſchikking. In de Middeleeuwen, toen het Leenregt algemeen was in Europa, waren ook onze Inrigtingen zo als zy nog in Aſie zyn, van waar dat Regt tot ons gekomen was. En nogthans waren de Vorſten, offchoon Grondeigenaars, of veelmeer als zodaanigen „ beſchouwd ", toen niet zo vermogend, als zy naderhand geworden zyn. Thans is de meerdere en despotyke magt der Oosterſche

Vor-

Vorſten ook een gevolg van andere omſtandigheeden, waarmede de Grondeigendom, in dit opzigt, niets gemeens heeft. Indien de wederzydſche aandeelen aan de jaarlykſche Vrugten des Lands, zo van den Vorst als Ingezeten, ſlegts vast bepaald en wel geregeld zyn, zo is het in het eind vry onverſchillig, wie van beiden den naam van Eigenaar draagt. Wy behooren ons derhalven, in eene zaak van zo veel gewigt voor het algemeen welzyn, aan geen klanken te ſtooten, en wy moeten veelmeer, van het betwist Beginſel van Eigendom, tot een hooger Beginſel opklimmen, waar over geen twist vallen kan, hetwelk bevestigd is door de ondervinding van alle eeuwen, en teffens zo eenvoudig, dat ieder één het aanſtonds begrypt, namelyk, de Verdeeling van de Vrugten des lands tusſchen de Hooge Overheid en den Ingezeten. De toepasſing van dit Beginſel ontmoeten wy overal, en des te geregelder, des te meer geheiligd door gewoonten en wetten, naar maate de Volken beſchaafder zyn geworden. Met eene redelyke en regtvaardige toepasſing van dit Beginſel is de Wetgeever altyd veilig, en loopt geen gevaar, om de zeden, gewoonten of godsdienst te kwetſen, neen maar kan veelmeer alle dezelve te baat neemen, om zyne Inſtellingen te bevestigen. Alzo zyn de Engelſchen in Indie werkſaam geweest, ſedert den overgang van de polityke Magt uit de handen der Compagnie aan de Kroon, en dit is de hegtſte grondſlag van de duur-

zaam-

zaamheid derzelve. Door een tegenovergesteld gedrag was de Engelsche Compagnie op den rand des afgronds gekomen, en door een gelyk tegenovergesteld gedrag is de Val van onze Magt, zy draage den naam van Compagnie of Staat, als het ware voor de deur.

De beide Culturen, die wy tot een onderwerp van ons uitvoerig onderzoek gemaakt hebben, de Ryst en de Suiker, kunnen teffens tot een grondslag verstrekken by de Invoering van de nieuwe Inrigtingen, of veelmeer by het herstel van de overoude Inrigtingen op ons Grondgebied op Java. De Suiker is de voornaamste Culture in Batavia en de Bataviasche Ommelanden, en de Ryst is de voornaamste Culture in de verdere Gewesten. Gelyk 'er nu eenig onderscheid is tusschen deeze Culturen, en die van de Suiker nog vryer is in haaren omslag, en nog meer naar de Europische gewoonten zweemende, zo zyn ook de landeryen by Batavia en in de Ommelanden op de Europische wyze geheel in eigendom uitgegeven. In deeze Ommelanden, by het jongste Rapport als zo uitgebreid en vrugtbaar beschreeven, ontbreekt niet anders dan een vrye handel, om 'er alle producten voort te brengen, en wel op elk stukje grond dat product, welk best met den aart en ligging van hetzelve overeenkomt. Als 'er de handel vry zal zyn, zal men geen verdere middelen in het werk behoeven te stellen, om de Culture aan den gang

te

te brengen, en om de plaatshebbende flofheid en wanorde te weeren. Zulke middelen blyven flegts noodig, indien men de voornaamfte producten, Koffy en Peper, die 'er nevens de Suiker kunnen groeien, aan den band wil houden, en dezelven aan de Regeering alleen tegen geringe pryzen geleverd, en door haar alleen tot geld gemaakt hebben wil. Met de wyze verbetering, die de Culture van de Koffy en Peper mede vry ftelt, na aflevering van een behoorlyk Contingent, zyn de Ommelanden gered, en niet alleen deeze beide producten zullen 'er, naast de Suiker, op de weeligfte wyze voortkomen, maar ook andere producten, zo als Indigo, Katoen, enz. zullen 'er op volgen. Wanneer zy allen, door eene vaste Inftelling, zo behandeld zullen worden als de Suiker, zullen zy allen ook gelyke Steunpilaaren worden van deeze Bezitting, en denzelfden lof verdienen, dien de Gouverneur Generaal Mosfel, en na hem de heer Nederburgh, aan de Suiker hebben toegezwaaid. De Bataviafche Ommelanden zullen eene van de rykfte Kolonien van den Staat worden, jaarlyks eenen overvloed van producten in deszelfs fchoot uitftorten, en inwendig ryk worden, zo als Bengale, in voege dat de kosten van Regeering en Defenfie uit de publyke Inkomften van de Bezitting zullen te vinden zyn.

Op het verder Grondgebied van den Staat, buiten de Ommelanden, een nog veel uitgeftrekter Ge-

Gewest, zal de eerſte zorg moeten zyn, om de primitive Inrigting van de Ryst Culture te herſtellen, en dan de verdere Culturen op een gelyken voet te brengen, zo dat de Staat een vast en billyk Contingent van Peper en Koffy ontvange, by wyze van Belasting, en dat al het verdere ter vrye Beſchikking van den Cultivateur blyve. Het zy dan dat de Staat voor een zekere hoeveelheid producten geringe pryzen beſteede, of dat hy nog mindere hoeveelheeden eiſche, en voor niet, hetwelk meer overeenkomt met den aart eener belasting, met de praktyk in de Ryst Culture, en met de primitive Javaſche Wetten en Gewoonten; zo is het altyd zeker, dat het Contingent door den Javaan ſtiptelyk zal geleverd worden, ten einde het voordeel op de vrye Culture te behaalen, en dat de berekeningen van de Pluk niet meer herſenſchimmig zyn zullen, zo als zy tot heden toe geweest zyn. De vrye Culture, verre van den Staat in den weg te zyn, zal zyn Inkomen verzekeren, en zal daarboven een nieuwe bron zyn van welvaàren en van inwendigen rykdom, van binnen en van buitenlandſchen handel, welke het publyk Inkomen zal vermeerderen. De Javaan, groot en klein, teruggebragt tot zyne primitive Inſtellingen, zal geen reden van ongenoegen meer hebben, noch afkeer toonen van producten, daar wy op geſteld zyn, en de belangen van den Staat en van de Kolonie zullen in één ſmelten.

Deeze gewigtige Verbeteringen, zo nuttig als regtvaardig, en aan beide de partyen even aangenaam, zullen vervolgens van Java kunnen overgebragt worden op onze verdere Bezittingen, het zy in de groote Oost, of om de West van Indie. Zy zullen alle dezelven doen bloeien, en ons Ryk in Afie op de duurzaamfte gronden vestigen.

Met geen ander oogmerk dan het Nut van dezelven aan te wyzen, heb ik myne Onderneeming aan de Kaap de Goede Hoop begonnen, alwaar ik vast ftelde dat zulke Inftellingen op het Monopolie ftonden te volgen. Ik bedoelde, ja, ook myn eigen voordeel, dog dit eigen voordeel is juist het geen mede te betoogen viel, namelyk, dat het particulier en publyk belang op deezen weg één en hetzelfde worden. Aan de Kaap waren 'er wel gronden in eigendom, en nog veel meer in bloote leening uitgegeven; dog de handel was altyd een uitfluitend regt van de Compagnie geweest, zo dat de Landbouw niet kon naar behooren opgebeurd worden door den Koophandel. Ik heb Landeryen gevraagd by een goede Reede, met een oogmerk om 'er op te vaaren, en daarmede niet alleen aan myne Landeryen, maar ook aan dat gedeelte van de Kolonie een nieuwe waarde by te zetten.

Ik heb myne Landeryen ook niet voor my alleen willen houden, maar dezelven by kleine ftukken aan goede Landbouwers uitgegeven. Onderfcheiden Kaapfche Producten kunnen herwaards aangebragt wor-

worden; anderen zyn geſchikt voor eene Kustvaart, tusſchen de Wynlanden, de Graanlanden, de Houtlanden, enz., om de wederzydſche behoeften in de Bezitting zelve te vervullen; andere Producten eindelyk zyn getrokken in de Franſche Eilanden en verdere Indiſche havens, waar men dan Koffy, Suiker, Peper, Katoen in de plaats ontvangt, en deezen herwaards vervoert. Op deeze wyze kan de kwynende ſtaat van die Bezitting in eenen ſtaat van nyverheid verkeeren, en binnen korten tyd eenen trap van welvaaren bereiken, waar men geen denkbeeld van hadt. De oorlog heeft zwaare ſlagen aan deeze Onderneeming toegebragt, groote Zeerampen zyn 'er bygekomen en nog andere tegenſpoeden daarop gevolgd; dog niets heeft my tot nog toe den moed kunnen beneemen, noch myne werkſaamheid doen opſchorten. Vol van vertrouwen op de Onderſteuning van de Hooge Regeering en van de Regeering in de Kolonie, heb ik de Verzendingen van Kolonisten en Goederen voortgezet, en de vleiendſte getuigenisſen die ik van tyd tot tyd uit den mond van de kundigſte lieden (*) ontvangen heb, be-

ves-

(*) „ The circumſtance of there being plenty of timber „ at Plettenberg's Bay, and abundance of unoccupied land „ of a good ſoil, well watered, and fit for any cultivation, „ had induced a wealthy merchant of Holland, on the „ restoration of the colony to its ancient posſesſors, to „ obtain permisſion for carrying into effect a plan that would, „ no doubt, have proved highly beneficial to the ſettlement

vestigen myne oorſpronklyke overtuiging, dat de Kaapſche Bezitting door middel van myne Onderneeming langs hoe meer bloeien zal.

„ at large in a variety of ways. He had obtained a grant „ from the government of the whole diſtrict of Plettenberg's „ Bay, on condition of paying a certain annual rent. This „ diſtrict he meant to divide into one hundred parcels, upon „ which were to be placed one hundred industrious families „ from Europe, Dutch or German, to be ſent over with ſtock, „ utenſils, implements of husbandry, and every other ar- „ ticle that was requiſite to carry on the uſefull trades, and „ to till the ground. None of them was to be allowed a „ ſingle ſlave; but it was recommended to encourage the „ Hottentots to every kind of uſefull labour. The war, „ however, J imagine, has, for the preſent, ſuspended the „ execution of this laudable plan, which, there is every „ reaſon to ſuppoſe, would have ſucceeded to the height of „ the wishes of him who projected it." *An account of Travels into the interior of ſouthern Africa, in which is conſidered the importance of the Cape of good hope to the different European Powers, as a naval and military ſtation, as a point of ſecurity to our indian trade and ſettlements during a war, and as a territorial acquiſition and commercial emporium in time of peace. By* JOHN BARROW *Esq. vol.* II. *London* 1804. *p.* 75.

B E.

B E S L U I T.

Is deeze Memorie iets langer geworden, niettegenſtaande het vaste voorneemen om alles zo kort mogelyk te verhandelen, en in geen byzonderheeden te komen, zo kan het Beſluit egter in weinig woorden bevat worden. Om de waarheid te verdedigen, en valſche begrippen uit te roeien, daartoe is eenige ruimte noodig; maar de uitkomſten en de naakte waarheid beſlaan eene geringe plaats.

Wy hebben in het eerſte Hoofdſtuk van den Handel gezien, wat de Handel uit Contracten geworden is en ſtaat te worden. Wy hebben in dat Tafreel de Peper en het Tin nog veel te hoog geſteld, naar de tegenwoordige omſtandigheeden. Het Tin is in den afgeloopen oorlog in geen noemenswaardige hoeveelheeden geleverd geworden, en het blykt uit authentyke berigten, dat de reden van de aanplanting en uitbreiding van de Peper op ons eigen grondgebied, geen ander is, dan het te niet loopen der Leverantien van de Vorſten. De geheele Handel uit Contracten, die grondſlag van het beſtaan der Compagnie, die bron van haare oude Welvaart, is derhalven meest opgedroogd, en is door de omſtandigheeden, en door den loop der tyden, een geringe tak geworden, dien men niet behoeft af te ſnyden, maar die ſlegts weinig Vrug-

ten meer draagen zal. Het verval van deezen Handel wyst ons teffens met den vinger op de Culture van Producten op ons eigen Grondgebied, als het Redmiddel, om de plaats van de Contracten te vervangen.

In het tweede Hoofdftuk hebben wy den Handel met vrye Regeeringen en Natien, die niet onder ons bedwang ftaan, onderzogt, en bevonden, dat 'er veel voordeel uit te haalen is, het zy voor de Ingezetenen van den Staat, het zy voor de Ingezetenen van onze Bezittingen, en dus middelyk voor den Staat. Dog wy hebben teffens bevonden dat deeze Handel, in alle zyne uitgebreide takken, voordeezen niet anders met voordeel gedreeven werdt, dan door middel van de kostelyke Producten, die uit hoofde van de Contracten aan ons geleverd werden; en daar deeze Producten hand over hand zyn afgenomen, en flechts door de Culture van dezelven op ons eigen grondgebied vervangen kunnen worden, zo is het ook klaar, dat hier ook alles wederom aankomt op veele en overvloedige Producten van ons eigen Grondgebied, ten einde deezen Handel voedfel te geeven, en 'er winften op te kunnen behaalen. Zo is zelfs de Chinafche Handel wel heden ten dage in dezelfde omftandigheeden, als de geheele Oost-Indifche Handel eertyds was, namelyk een gefchikt onderwerp van een uitfluitend Octroy; en des niettegenftaande zal dezelve, voor de inkomften van den

Staat

Staat en voor den bloei der Bezittingen, oneindig voordeeliger zyn, als wy den Katoenbouw ſterk voortzetten op Java, en onze inkoopen daarmede ſoldeeren. Zo kunnen wy, aan den anderen kant, den Lynwaathandel, die integendeel geheel vry en aan den particulieren handel overgelaaten blyft, eenig en alleen wederom opbeuren, met onze eigen Producten, Suiker, Koffy, Speceryen, enz., op de Kusten en te Suratte te ſlyten, en de Lynwaaten ſlegts in te koopen als een middel om de behaalde winſten in het Vaderland thuis te brengen. Deeze geheele tweede afdeeling van onzen Oost-Indiſchen Handel, welke verſchillende uitzigten dezelve ook in zyne onderſcheidene takken opent, rust derhalven ſchier eenig en alleen op de uitgebreide Culture in onze eigen Bezittingen.

Op deezen weg zyn wy tot ons derde Hoofdſtuk geleid, waarin wy den Handel met onze eigen Producten onderzogt, en vervolgens bevonden hebben, dat dezelve niet alleen bekwaam is, om den vervallen ſtaat van zaaken in Oost-Indie te herſtellen, maar ook om den Algemeenen Handel van de Republyk op te beuren, het verlies van veele takken van deezen Handel goed te maaken, ons zelfs ten eenigen tyde over de mogelyke verwoesting van de West-Indien te troosten, en eindelyk door het aanbrengen van een nieuwe welvaart onze kwynende Finantien te ſtyven. Maar teffens hebben wy gezien dat de Culturen, welke behoorden te bloeien en

voor uit te gaan, in tegendeel verminderen en te niet loopen. Wy hebben het treurig vooruitzigt ontdekt, dat niet alleen de hoop op zo groote voordeelen ſtond te verdwynen; maar dat de Oost-Indiſche Bezittingen waare Lastposten zynde geworden, zy ons van jaar tot jaar dieper in ons verderf zullen ſleepen Wy hebben derhalven onze geheele aandagt op de Inrigtingen van die Culture gewend, ten einde het gebrek in dezelve te ontdekken en te verhelpen.

In onze Verhandeling over de Culture hebben wy dit onderzoek met een meerder uitgebreidheid aangeſteld, de kwaal opengelegd, en de behoorlyke geneesmiddelen aangeweezen. Gelukkig agten wy ons, dezelven gevonden te hebben in het nieuwe Charter, zo als het by het Gouvernement gearresteerd is en ſlegts de Sanctie behoeft om ingevoerd te worden. Was 'er by het eerſte Ontwerp nog iets te verbeteren overgebleeven, hadt men by hetzelve nog, onder den naam van uitzonderingen, de vrye Culture en den Vryen Handel aanmerklyk bepaald, ſcheen het zelfs dat, met de voornaamſte Retouren onder de Uitzonderingen te brengen, de nieuwe Inrigtingen tot een blooten ſchyn en ſchaduw gemaakt waren; zo is daar voor gezorgd by het Gouvernement, en de zaak is zo gaaf als mooglyk geworden.

Ik heb derhalven het zuiver genoegen geſmaakt, om niet meer, zo als in myne eerſte Geſchriften, een Stel-

Stelſel te moeten aanpryzen, hetwelk vlak tegen het plaatshebbend Stelſel over ſtond; maar om veel meer het aangenomen Stelſel van het Gouvernement te mogen voorſtaan, en al het heilryke van hetzelve aan te wyzen.

Wy mogen ons en de geheele Natie dan geluk wenſchen met een beteren dageraad, en met eene ryzende zon van voorſpoed, die ſlegts de weldaadige invloeden van rust en vrede behoeft, om helder te ſchynen, en om onze rampen in overvloed te verkeeren. Komt die lang gewenschte vrede weder, zo zyn wy gereed om gebruik te maaken van het eenig Redmiddel, ja, dog ook van een groot en voldoend Redmiddel, welk de goede Voorzienigheid ons altyd overgelaaten heeft, als een plegtanker voor het ſchip van Staat, en als eene bemoediging onder de drukkendſte ongevallen. Mogten wy dan dit middel egter gebruiken en niet misbruiken, hetzelve op eene regtvaardige wyze te baat neemen, en niet met onregt paaren! Ik meen hier mede de billyke eiſchen van de Participanten in de oude Compagnie, aan welken dient voldaan te worden, om met een ruim geweeten de onſchatbaare Oost-Indiſche Bezittingen voor den Staat te aanvaarden, en om de geheele Natie in het genot van alle derzelver ryke vrugten re ſtellen, zonder het verderf te berokkenen van zo veele Ingezetenen, die of de actien meer dan tien en twintig maal de waarde betaald hebben, of die uit de Di-

vi-

videnden van dezelven het brood der armoede eeten, en dreigen van honger om te komen.

Dat het Compagnies Stelſel nadeelig geworden is, en reeds lang hadt dienen voor een beter plaats te maaken, is tog geenzins de ſchuld der Participanten, waarvoor zy zouden hebben te boeten. Het is al te wel bekend dat Participanten geen deel hadden in het Beſtuur, ja, niet ééns in de aanſtelling van de Bewindhebberen. Het aangenomen ſtelſel was buiten hun bereik, en de Bewindhebberen zelven konden 'er niets aan veranderen, en moesten in het Octroy eene Staatswet eerbiedigen. De Staat hadt dit ſtelſel ingevoerd, begunſtigd, en 'er de hand aan gehouden Participanten hebben derhalven eer reden, om over ditzelfde ſtelſel te klaagen, om dat het hun nadeelig geworden is, en mogen vry eene vergoeding vraagen, in de plaats dat zy onverdiende ſchade zoude komen te lyden.

In den ſchat van de Oost-Indiſche Bezittingen en Handel is ligtelyk eene vergoeding voor de Participanten te vinden, en de voorſlag daartoe is zelfs by aanhoudenheid een onderwerp van Deliberatie by de Hooge Regeering gebleeven. Het Plan van het Staatsbewind tot eene Compagnie op China, twee jaaren geleeden overgelegd heeft toen niet kunnen afgedaan worden, omdat men niet beſlisſen wilde omtrent den Chinaſchen Handel, dan met en benevens het geheel Stelſel van Beſtuur en Handel voor Oost-Indie. Deeze beſlisſing is thans ophanden, en

en de vroegere Deliberatien kunnen derhalven wederom hervat worden. Men zal dan in ééns het gebouw kunnen ophaalen en voltooien, Regtvaardigheid met Belang overéénbrengen, de Natie en de enkele Ingezetenen voldoen, en onder algemeene Toejuichingen het zaad uitſtrooiën van aanſtaanden welſtand, door middel van eenen bloeienden Handel en Scheepvaart, gelyk aan die van vroegere dagen.

AAN-

AANHANGSEL.

OVER DE

KAAPSCHE WOL.

1 8 0 3.

De Heer NEDERBURGH, in zyne bekende Verhandeling van 1802, geeft eenige hoogst belangryke berigten van de Kaapfche Wol, op Bladz. 251, noot LIV, welken ik hier letterlyk invoege.

„ Onder de valuable producten, welken door „ den tyd kunnen ftrekken tot opbeuring van de „ Kaapfche Kolonie, en teffens tot voordeel dezer „ Republyk, verdient voor het tegenwoordige de „ WOL het meest in aaamerking te komen."

„ In het jaar 1793 is men aan de Kaap magtig „ geworden een klein getal *Spaanfche Rammen.* „ Deeze rammen zyn gebragt onder eenige Inland- „ fche ooien aan de *groene Kloof*, alwaar dezelven „ 600 Bastaard *Spaanfche* Schaapen hebben voort- „ gebragt, die aan fommige Ingezetenen in gemeen- „ fchap toebehoorden De yverige Burger *J. C.* „ *van Reenen* bragt vervolgens zyn aandeel, be- „ ftaande in 200 ftuks, over naar de *Hantam*, „ agter het Roggeveld gelegen, alwaar dezelven „ in den tyd van 8 jaaren tot 2500 zyn aange-

„ groeid,

„ groeid, terwyl ook andere Kolonisten reeds aan-
„ zienlyke kudden van dit Bastaard ſoort be-
„ zitten."

„ De Wol van deeze Schaapen is bevonden de „ oprechte *Spaanſche* Wol al vryna te evenaa- „ ren, ſchoon dezelve niet zo lang is. Die der „ *Spaanſche* rammen hadt de lengte van zes dui- „ men; die van een ordinair *Kaapsch* Schaap „ was ſlegts ééne duim lang, dog door deeze ver- „ bastering hadt dezelve reeds de lengte van 4 dui- „ men bekomen, zo dat 'er alle waarſchynlykheid „ is, dat dezelve meer en meer zoude verbeteren, „ wanneer men wederom eenige nieuwe Spaanſche „ rammen by dit bastaardſoort brengen kon. In- „ tusſchen kan tot een bewys van de deugdſaam- „ heid deezer wol, zo als die zig reeds bevindt, „ ſtrekken, dat de Engelſchen dezelve reeds ſe- „ dert drie jaaren aan de Kaap hebben ingekogt „ tegen *vier ſchellingen* het pond, en 'er in het voor- „ leeden jaar ordres uit Engelland waren gekomen, „ om alles daarvan op te koopen, wat maar te „ bekomen was. Kundige Kolonisten hebben my „ verzekerd, dat wanneer deeze belangryke zaak „ verder wordt aangemoedigd, en de Schaapen- „ teelt in de Rogge en Bokkevelden (zynde een „ hooge ſtreek lands, zeer met het zuidelyk ge- „ deelte van *Spanje* overeenkomende, en daar de „ Schaapen zeer wel aarden willen) met yver voort- „ gezet, de Kaap over tien jaaren wel 2 tot 3

„ mil-

„ millioenen ponden voortreflyke Wol zoude kun-
„ nen leveren. Deeze zaak verdient dus de ern-
„ stigste aandagt van het Gouvernement, en van
„ hen, welken in het vervolg die Volkplanting
„ zullen bestuuren."

Ik haal de berigten van deezen Heer by voorkeur aan, omdat hetgeen dezelve gunstigs van die Bezitting getuigt, aanspraak heeft op den naam van onpartydigheid en geloofwaardigheid, daar hy in alle opzigten zo laag op dezelve gevallen is.

Vóór hem heeft BARROW in het algemeen dezelfde goede gedagten van de Kaapsche Wol gehad en bekend gemaakt, en ik heb in den afgeloopen Zomer (1803) eenen Schoonzoon van den Heer van Renen, den Heer Reitz, eenige dagen by my gehad, en de bevestiging van het aangehaalde ook uit zynen mond vernomen.

De Heer Reitz schat de Wol van een Kaapsch Schaap, van het Spaansch Ras, door één gerekend, op vyfde half pond 's jaars. De twee of drie millioenen ponden Wol, die men zig over tien jaaren zoude kunnen belooven, zouden derhalven van een half millioen Schaapen of iets meer kunnen komen, hetwelk een derde van het getal is van de aanwezige Schaapen in de onderscheiden Kaapsche Kolonien. Voeg nog eenige jaaren by de gemelde tien, zo kunnen alle de Kaapsche Schaapen veredeld zyn tot Spaanschen, en dan zouden zy zes tot negen millioenen ponden 's jaars afwerpen. De

twee tot drie millioenen zouden hier te lande van dertig tot veertig Stuivers, na aftrek der Koopmans conditien, het pond waard zyn, dat is, tusschen de drie en zes millioenen guldens. Wanneer egter alle de Schaapen, eenige jaaren laater, verëdeld waren, zo zou de hoeveelheid wol dan ook driemaal zo veel bedraagen, zonder dat de meerdere hoeveelheid de pryzen drukken zoude, om redenen hier onder in het breede te melden. Alsdan zou de waarde van de aangebragte Kaapsche Wol, by gevolg, tusschen de negen en agttien millioenen guldens Hollandsch bedraagen, naar maate van de aangebragte hoeveelheid en hooger of laager markt. Indien wy tweeduizend pond Wol op een Scheeps Last rekenen, zo zyn 'er duizend Last noodig voor twee millioen ponden, drieduizend Last voor zes millioen, en vierduizend vyfhonderd Last voor negen millioen. Schepen van twee honderd Last zeer geschikt zynde, om op de Kaap te vaaren, zo zouden 'er dus, tot den overvoer der Wol alleen, vyf, vyftien, of twee-en-twintig Schepen, van tyd tot tyd gebruikt worden. De som aan de Kaap te besteeden tot den Inkoop der Wol zou, denkelyk, voor het allergrootst gedeelte kunnen gestoken worden in Vaderlandsche producten en gereedschappen, die 'er zeer getrokken zyn, en zulk een uitvoer van hier blyft aanzienlyk, hoe laag wy ook de pryzen der Wol aan de Kaap mogen stellen. De Wol ingekogt zynde, aan de Kaap, tot de helft,

of

of een derde flegts der pryzen hier te lande, en dus verre beneden hetgeen de Engelfchen befteed hebben, zou 'er nog door ons in die Kolonie jaarlyks aangebragt worden, eene waarde aan goederen van een millioen tot zes millioenen toe, naar maate de veredeling van het ras toenam.

Deeze uitrekeningen zyn gebouwd op bekende omftandigheeden, en op het zeker aanwezen van ruim anderhalf millioen Schaapen, in deKaapfche Kolonien, benevens op het gemak, waarmede 'er tot twee millioenen toe zouden aan te kweeken zyn, zonder ééns in aanmerking te neemen, dat dit getal zelf, met meerdere moeite, nog ongemeen en tot veel millioenen toe zoude kunnen vermeerderd worden.

Wat de pryzen betreft, heb ik, tot ftaaving der opgave, de berigten ingewonnen, zo van Makelaars, als Fabrikeurs, die de Wol met alle mogelyke oplettenheid onderzogt, vergeleken, gewasfchen, aan anderen vertoond hebben. Ik heb van een Fabrikeur een ftaaltje laken ontvangen, dat hy uit een monfter Kaapfche Wol heeft doen weeven; en dat, als men 'er laken van $\frac{8}{4}$ breed van hadt, op *f* 8 de el gefchat wierdt.

Mogelyk is my de beste Wol niet toegezonden, dog mogelyk wel, en dan zou alle dezelve niet even fchoon uitvallen, omdat niet aan alle de Schaapen een gelyke moeite is befteed geworden. Deeze bekommering is aanftonds by my opgekomen, in zo verre ik Kaapfche Wol zoude willen ter plaatfe

inkoopen. Dog met opzigt tot de mogelykheid, om de Kaapſche Wol aan de Spaanſche gelyk te maaken, en tot de Staatkunde, om dit door aanmoedigingen te verkrygen, is het geheel geen tegenwerping. Ook verzekert ons de Heer NEDERBURGH, dat 'er last van de Engelſchen was, om alles op te koopen, en dat de pryzen, door hem vermeld, reeds drie jaaren lang waren beſteed geworden.

Dat de Kaapſche Wol inmiddels voor een verdere verbetering vatbaar is, wordt niet alleen door den Heer NEDERBURGH verzekerd, maar is my ook gebleeken uit de vergelyking van de Wol van de Spaanſche Rammen, die ik van den Heer TWENT verkreegen heb, met de Kaapſche Wol, dewelke zy overtreft. Ik heb met moeite en kosten, voorleden jaar en dit jaar, Spaanſche Rammen en Ooien verzameld, ten einde ze naar de Kaap te zenden; dog de zaak is tot heden toe niet gelukt, ten merkelyken nadeele van de Kolonie en van het Algemeen, zonder ééns te gewaagen van myne zwaare kosten, in dit en in andere daarmede verknogte opzigten.

Nadat ik deeze berigten aangaande de Spaanſche Kaapſche Wol vergaderd had, zyn 'er my ſoortgelyke van Nieuw-Zuid-Wallis (de bekende Kolonie der Engelſchen in de Zuid Zee, eerst Botany-Baai genaamd) geworden, alwaar eenige Rammen van Kaap de Goede Hoop zyn aangebragt. Eene

Kud-

Kudde aldaar van reeds vier duizend Schaapen is, volgens de Engelſche Nieuws Papieren, de vrugt van de nyverheid van een enkel Kolonist, die zyne Wol aan een Committee van het Parlement vertoond heeft. Daar deeze Schaapen afſtammelingen zyn van de Kaapſchen, kan het in deezen niet onverſchillig zyn, ééns na te gaan, van welke hoedanigheid dezelve zy, en ten dien einde zal ik een zeer bekend werkje aanhaalen, namelyk: *Financial and Political Facts by* JOHN M'ARTHUR, 1803. Dees Schryver, die de vierde uitgave van zyn ſtuk binnen de twee jaaren beleefd heeft, handelt, in de Inleiding, over de voor Groot-Brittanje zo belangryke zaak van de Wol, van Bladz. 54. tot aan het einde.

Op Bladz. 59 leezen wy, dat 'er een naauwkeurig onderzoek is aangeſteld, omtrent eenige Vagten Wol van Nieuw-Zuid-Wallis, dat de hoedaanigheid van dezelve zo uitmuntend is bevonden, dat de Fabrykanten 'er de ernſtigſte aandagt op geſlagen hebben, en dat men nu de grootſte verwagtingen heeft opgevat van eene Kolonie, die zo langen tyd ſlegts kostbaar en onvrugtbaar geweest was.

Op Bladz. 60 enz., dat de Schaapen aldaar vermenigvuldigen in zo korten tyd, als tot heden toe ongehoord was, dat zeker Heer eene Kudde van veele duizenden heeft, dat de hoedanigheid der Wol nog jaarlyks verbetert, dat eenige monſters van dezelve zyn vertoond geworden aan een Com-

mittee van het Laagerhuis, zittende over een ordonnantie op de Wollenmanufactuuren, en dat de Wol door des Kundigen is erkend, zo goed als de beste Spaansche te zyn.

In de Noot op Bladz. 61, dat de Kudde van gemelden Heer (een Officier van de Troupes in Nieuw-Zuid-Wallis) voortgesprooten is, binnen de laatste tien jaaren, uit eenige weinige Schaapen van het waar Spaansch ras, die men verkreegen hadt van den Kolonel Gordon, op Kaap de Goede Hoop.

Hebben nu de afstammelingen van onze Kaapsche Schaapen een Wol geleverd, die, na zulk een onderzoek van wegen de Britsche Regeering zelve, geägt kunnen worden de beste proef te hebben uitgestaan; zo dunkt my, dat dit Bewys geen geringe Kragt byzet aan het geen ik te vooren van de hier gevelde oordeelen over onze Kaapsche Wol aangehaald heb.

Volgen wy nu onzen Engelschen Schryver in zyne gedagten over den invloed van deeze Ontdekking op den staat der Wollenfabryken in zyn Vaderland, hetwelk niet dan de beste aanleiding geeven kan, om ook onze denkbeelden omtrent onze Fabryken tot klaarheid te brengen, en teffens dienen zal om een voornaam punt op te helderen, waarvan ik de bewyzen hier boven toegezegd had, namelyk, dat de meerdere aanvoer geen daaling in de gewoone pryzen veroorzaaken zal.

On-

Onze Schryver ſtelt, Bladz. 66, dat in 1740, volgens de toenmaalige Rapporten aan de Theſaurie, de inlandſche Wol 738,000 pakken in het jaar bedroeg, gelyk aan 185,120,000 pond, zegge honderd vyf en tagtig millioen honderd en twintig duizend pond Wol. Dog, in het jaar 1800, getuigden eenige der voornaamſte Wolfabrykanten en Handelaars in Wol, dat de hoeveelheid van fyne en andere Wol, een jaar door het ander, ſlegts zes honderd duizend pakken van 240 ℔ ieder bedroeg, gelyk aan 144 millioen ponden. 'Er is dus in 60 jaaren eene vermindering der inlandſche Wol ontſtaan van 138,000 pakken, of 41,120,000 ℔. Bladz. 65.

Wanneer men vyf pond op een Schaap rekent, vervolgt de Schryver, Bladz. 66., zo is het getal Schaapen afgenomen, van ruim 37 millioenen, tot beneden de 29 millioenen, of veel meer, de juiſte vermindering kan geſchat worden op 8,224,000 ſtuks.

Zo als nu de oogst van inlandſche Wol verminderd is, zo is de invoer van Spaanſche Wol toegenomen. In het begin der 18de eeuw was de jaarlykſche invoer omtrent een millioen ponden. In 1792 bedroeg dezelve ruim drie millioen ponden. In 1803, volgens de opgave aan het Committee van het Lagerhuis gedaan, zyn 'er twee en dertig duizend baalen zo Spaanſche als andere fyne Wol ingevoerd, die, tegen 200 ℔ de baal, zes millioen

en viermaal honderd duizend pond weegen. bl. 64.

Om nu deeze vermindering in de Schaapenfokkery van Groot-Brittanje uit te leggen, geeft de Schryver eene voldoende reden op, niet van zyne uitvinding, maar wederom gehaald uit de opgaven aan het Parlement gedaan. Het is, zegt hy in de noot op Bladz. 60, een zeer bekende zaak, en klaar aan het Parlement gebleeken, dat de Schaapen een fyner Wol dragen, op eene ruime uitgeſtrektheid van weilanden, dan wanneer zy ingeſlooten zyn op weeliger gronden, welke onze nieuwe omheiningen en verbeteringen bezorgen; en dit mag als de voornaame oorzaak beſchouwd worden van de vermindering van fyne inlandſche Wol in Engelland.

Deeze oorzaak, nu, is voor eerst niet weg te neemen; en zal ten tweeden, van tyd tot tyd, met nieuwe kragten werken. De verbeteringen van den Landbouw gaan jaarlyks voort in Engelland, en de omheiningen van gemeene weiden zyn 'er als de ziel van, zodat het niet by agt of negen millioenen Schaapen blyven zal, maar dat veelmeer het aanwezig getal van byna negen en twintig millioenen aan een nog grooter vermindering, met den tyd, onderhevig is.

De gevolgen van deezen ſtaat der Wol zyn geweest, dat, in de laatſte twintig jaaren, de pryzen der fyne Wol byna verdubbeld zyn. En wat nog erger is, niettegenſtaande den reeds gemelden ongehoorden invoer van buiten, hebben de Fabryken

Wol

Wol ontbroken, en zyn 'er buitenlandſche ordres afgewezen, uit gebrek aan Wol. Bladz. 58.

Onderwyl gebrek en duurte van de eerſte ſtof de Fabryken drukten, nam de trek van Engelſche wollen goederen toe. In het begin van de agttiende eeuw bedroeg de uitvoer van dezelven derdehalf millioen Ponden Sterling, en op het eind der eeuw negendehalf millioen, of ruim negentig millioenen Hollandsch. Bladz. 64. Zo belangryk is deeze Fabryk, dat 'er nog eens zo veel in Engelland zelf wordt geſleeten, als uitgevoerd. Het geheel bedrag der gefabriceerde Wollen waaren, zo grof als fyn, wordt derhalven geſchat op 25,560,000 P. St., of naby de driehonderd millioenen Hollandsch. Deeze Uitrekening wordt gegrond op de waarde van de inlandſche Wol, zynde 6,600,000 P. St. 's jaars, en van de jaarlyks ingevoerde vreemde, zynde 1,920,000, en die ſaamgenomen een derde uitmaakt van de waarde, welke zy in de Fabryk erlangt. Bladz. 65. Om ons wederom een denkbeeld te geeven, van de wyze op welke de waarde der ruwe ſtof drie dubbeld vermeerdert, geeft de Schryver op, dat drie millioenen menſchen de kost vinden in de Wollenfabryken en by de neeringen aan dezelven verknogt, zynde omtrent een derde der Bevolking van Engelland en Wallis. *Noot op Bladz.* 64.

Wol gaat derhalven, van de oudſte tyden af, voor een Stapel Artikel van Engelland door, is altyd een bron van nyverheid en welvaart geweest,

en heeft altyd veel opgeleverd aan 's Lands kas; door regten, eerst op de Wol, en naderhand op de Wollen Stoffen, geheven. Bladz. 63.

Ik zou nog meer uit deezen Schryver kunnen aanhaalen, om het gewigt van dit Artikel voor Groot-Brittanje te betoogen, om aan te toonen, met welke bekommering de verval van hetzelve beschouwd wordt, niet alleen door hem, die evenwel een zeer bevoegd regter is, maar door het Parlement, en om gevolgelyk het groot gewigt te doen gevoelen van eene Schaapenteelt in Nieuw-Zuid-Wallis, die zo veel voor het vervolg belooft. Dan ik wil my liefst bepaalen tot een besluit, met opzigt tot den aanvoer van Kaapsche Wol, hetwelk regelregt uit al het bovengemelde voortvloeit. Zyn 'er reeds een groote agt millioenen Schaapen minder in Engelland, zonder dat het daarby blyven kan, wordt 'er reeds een driedubbelde opkoop van fyne Wol in vreemde Landen gedaan, neemen de bestellingen in de Engelsche fabryken inmiddels gedurig toe, en blyven de pryzen der Wol, om deeze redenen, ook by aanhoudenheid op dezelfde hoogte; zo kan men veilig eenen aanvoer doen van Kaapsche Wol, ten bedrage van twee millioenen, tot tien millioenen ponden, en gave God tot vyfentwintig millioenen toe, zonder dat de pryzen nog beneden de gewoone prikken zouden vallen.

Ik weet wel, dat andere Natien reeds deeze zelfde uitrekening gemaakt hebben, dat Franschen,

Pruis-

Pruisſen en Saxers Spaanſche Schaapen bezitten, en dat de vermeerdering dus zig niet bepaalen zal tot Nieuw-Zuid-Wallis alleen; maar het is teffens zeker, dat de ſlyt van Wollen Stoffen geduurig toeneemt, dat de volkrykheid in dit, maar vooral in andere weerelddeelen, onophoudelyk grooter wordt, en dat, om ſlegts een enkel voorbeeld op te noemen, de Staaten van Noord-Amerika ſedert twintig jaaren, van onder de drie millioenen, tot boven de zes millioenen Inwooneren zyn aangegroeid.

Naar maate van den tyd die vereischt wordt, om onze Schaapenteelt in Zuid Afrika uit te breiden, zal de behoefte gevolglyk toeneemen, en deeze behoefte is thans, uit hoofde van de gemelde omſtandigheeden, zoo groot, dat de pryzen nog langen tyd hoog zullen blyven, en dat zy, niettegenſtaande de ſpoedigſte uitbreiding der Spaanſche Kudden in onze Kolonien, nooit beneden de oude prikken vallen zullen.

De Engelſche Berigten, die ons zo veel geleerd hebben, zyn wel waard, om nog uit een ander oogpunt beſchouwd te worden, dan enkel van onze Commercie en Kolonien, en om ons ook eenig licht te bezorgen omtrent onzen Fabrykſtaat.

Engelland hebben wy gezien, komt jaarlyks veertig millioenen ponden Wol te kort, door het gemis van ruim agt millioenen Schaapen, en dit kort ſtaat nog toe te neemen. Engelland koopt ruim

ruim zes millioenen uitheemfche wol in, en komt daarmede lang niet te gemoet aan het gebrek, zo dat de pryzen hoog blyven, en beftellingen op wollen ftoffen afgezegd moeten worden. Uit deeze opgaven kunnen wy meer befluiten, dan wy reeds gedaan hebben. Wy kunnen niet flegts met vrugt de Schaapenteelt aan de Kaap voortzetten, en zeker zyn van hooge pryzen van onze wol te maaken. Met de wol herwaards te brengen, verzekeren wy aan onze Fabrykanten de Beftellingen, die in Engelland niet meer kunnen uitgevoerd worden, en zelfs meer. Het is nog onlangs, by den twist tusfchen Kooplieden in vreemde Manufactuuren en Inlandfche Fabrykanten gezegd, en het is op zig zelf een bekende waarheid, dat de Nederlandfche Fabryken veel geleeden hebben door het verbod van uitvoer van de Engelfche wol. Dit verbod was niet alleen nadeelig uit hoofde van de hoeveelheid, maar van de hoedanigheid der Engelfche wol. Deeze is, door datzelfde verbod, op laage pryzen in Engelland, en nogthans rekent de meergemelde Schryver, dat het pond, door één genomen, nog omtrent elf ftuivers Hollandsch kost. Wie nu zulke goede wol wederom aan onze Fabrykanten bezorgde, die zou voorwaar een nieuwen grondflag leggen tot de oude welvaart, en door dit eenvoudig middel meer uitwerken, dan alle verbiedende wetten ooit doen kunnen. De Engelfche wol heeft onze Fabryken eertyds groot gemaakt,

de

de Kaapſche wol zal ze in het vervolg groot maaken. Geen ſtelling kan eenvoudiger zyn dan deeze is, en dezelfde oorzaak moet dezelfde uitwerking hebben. De kosten, om Kaapſche wol herwaards te brengen, zyn waarlyk gering. Daar komt by, dat in de ſchier onbegrensde Bezitting van Zuid-Afrika, ja, onder de nabuurige Herdervolken, gedeeltelyke veredelingen der Schaapen kunnen plaats vinden, en dat 'er alle mogelyke hoedaanigheeden van Wol, alle ſoorten van 1 Schelling Kaapsch (5 Stuivers Holl:) tot 4 Schellingen toe, kunnen worden voortgebragt. Onze Fabryken kunnen 'er derhalven haare geheele behoefte, die zy nu, zo langen tyd, door het verbod van uitvoer uit Engelland misſen, ruim voldoen. Ik had, meen ik, alreeds aangetoond, dat de meerdere Volkrykheid in Zuid-Afrika den ſlyt van Vaderlandſche Goederen aldaar aanzienlyk zoude maaken, een voordeel van het grootſte gewigt ook voor onze Fabryken. Nu komt 'er dit voordeel by, en zo doende worden de Kaapſche Kolonien eene zeer dierbaare Bezitting voor onzen Fabrykſtaat.

Verzuimen wy daartegen dit eenvoudig middel, waarvan de Britten ons het voorbeeld geeven, door hun aangenomen ſtelſel omtrent Nieuw-Zuid-Wallis, zo zullen de pryzen der Wol hoog blyven, en al klimmen zy niet nog hooger, zo zullen zy egter nooit wederom op de gewoone oude prikken vallen. Of, indien de ruime teelt in de Britſche Kolonien met

den

den tyd eene daaling uitwerkt, zal het gèheele voordeel wederom voor de Engelſchen, voor hunnen Koophandel en Zeevaart, voor hunnen Fabrykſtaat zyn. Onze Fabryken zullen eindelyk onder de hooge pryzen der Wol geheel bezwyken.

NASCHRIFT IN 1804.

Ter bevestiging van de gegeven berigten, en inzonderheid van de pryzen, en van de uitrekeningen daar op gebouwd, diene het volgende uit het 2de Deel van BARROW, onlangs in het licht gekomen. Bladz. 293.

„ W O L. ”

„ Dit Artikel zal waarfchynlyk een bron wor-
„ den van Koloniaale inkomften, offchoon 'er
„ niet, dan kort geleeden, om gedagt is gewor-
„ den, en dat het zekerlyk geen voordeel ooit heeft
„ aangebragt, tot dat de Gouvernements Wisfels zo
„ fchaarsch waren geworden, en zodaanig geree-
„ zen waren, dat de particuliere Koopman gree-
„ tig was om allerhande Waaren in retour te zen-
„ den, liever dan papier te remitteeren.

„ De Wol van de gemeene Kaapfche Schaapen,
„ met de breede ftaart, is weinig beter dan haar,
„ en wordt niets waard gefchat; maar daar is een
„ gemengd ras in de Kolonie, van Spaanfchen
„ en Engelfchen, door den overleeden Kolonel
„ GORDON ingevoerd, waarvan de Wol onge-
„ meen fchoon is, en by elk geflagt fchynt beter
„ te worden. Eene Familie, genaamd VAN RE-
„ NEN, heeft eenige moeite aan deeze zaak befteed,

„ van

„ van tyd tot tyd Europifche Schaapen van aan-
„ leggende Scheepen bekomen, en daar mede haare
„ Kudden boven haare verwagting verbeterd.

„ 'Er wordt geen zorg hoegenaamd voor de
„ Schaapen gedraagen; men wascht noch fmeert
„ dezelven, en vóór dat de Engelfche Landbou-
„ wers eenig onderwys daarin gegeven hadden,
„ wist men ze niet te fcheeren. Desniettegenftaande
„ is de Wol, in deezen ruwen ftaat vergaderd,
„ naar ik vernomen heb, voor 3 S. tot 3 S. 6 d.
„ het pond op de markt te Londen verkogt gewor-
„ den. Draagt men behoorlyke zorg voor de Schaa-
„ pen, en belet men alle verbastering met de ge-
„ meene Kaapfche Schaapen, zo belooft dit arti-
„ kel, in den loop van weinige jaaren, een van
„ de kostelykften en voordeeligften tot den uitvoer
„ te worden, welken de Bezitting opleveren kan."

I N H O U D.

INLEIDING. . . *Van Bladz.* 3 *tot* 7.

Deeze Memorie fluit op de *Brieven aan eenen Participant.* Zy maakt egter ook een Geheel op zig zelve uit.

OVER DEN HANDEL. *Van Bladz.* 7 *tot* 79.

Verdeeling van den Handel onder drie Hoofden.

I.

OVER DEN HANDEL VOLGENS CONTRACTEN MET INLANDSCHE VORSTEN.

Van Bladz. 7 *tot* 28.

Dezelve ftrekt zig uit over Bantam, Palembang, Banjermasfing, Makasfar, de Molukken, de Landen des Keizers en Sultans op Java. Heeft twee gedugte vyanden in de Inlandfche Zeerovers en in de Smokkelaars, zo Engelfchen als Noord-Amerikaanen. De voordeelen op denzelven fpruiten uit de Peper, het Tin en de Speceryen. Waarvan afgaan de Lasten, zynde het onderhoud der Comptoiren, het ingeftoken Kapitaal, het Beheer te Batavia, zo in de Pakhuizen, als anderzins, en de verzending van daar herwaards. Getuigenis dienaangaande van den Schout by Nagt Stavorinus, met aanhaaling van het gevoelen van den Gouverneur Generaal Mosfel. Inwendige kanker van deezen Handel, uit hoofde van een meerder gemak in het fraudeeren, een grootere verleiding daartoe, en het ongenoegen der Inlandfche Vorften. Aanhoudend verval deszelven.

II.

II.

OVER DEN HANDEL MET VRYE VORSTEN EN LANDEN.

Van Bladz. 28 *tot* 61.

Uitgebreidheid van denzelven. Op Japan, ongefchikt voor Particulieren. Op China, gefchikt voor eene geoctroyeerde Compagnie. De Chinafche Markt zeer belangryk voor Indifche, vooral Javafche Producten. Onze Vaderlandfche Markt zal in het vervolg het vaste Land van Europa kunnen van Thee voorzien. Eene vaste Inftelling ter bereiking van de voorsz. einden, in China en hier, kan eerst by den vrede gemaakt worden. Inmiddels eischt de voorzigtigheid om de zaak, geduurende den oorlog, in haar geheel te houden. 31 *tot* 36. Op de Manilas, gefchikt voor Particulieren. Op Pegu mede; dezelve wordt hoog gewaardeerd door de Engelfchen. Op Britsch Indie, gefchikt voor Particulieren. Uitgeftrektheid van dat Ryk; fchoone Markt voor onze Indifche Producten; Lynwaaten in Retour, zo naar onze Indifche Bezittingen, als naar het Vaderland. Onderzoek naar de redenen waarom de Nederlandfche Compagnie deezen Handel heeft overgegeven aan Particulieren onder Recognitie, en waarom dezelve voordeelig kan zyn voor de Particulieren. Befchouwing, by deeze gelegenheid, van het Stelfel der Engelfchen, van het gehouden Beftuur door de Engelfche Compagnie, en van het tegenwoordig Beftuur der Kroon volgens het nieuw Engelsch Charter. Beleid te houden by een aanftaanden vrede, zo wel ter bevordering van den particulieren Handel, als omtrent de leverantien van Amphioen en Salpeter aan den Staat. 38 *tot* 52. Op Perfie, gefchikt voor Particulieren, naast Japan en Suratte een goede Markt voor Java-Suiker. Op Arabie, gefchikt voor Particulieren. Op Ile de France, gefchikt voor Particulieren. Heilryke uitkomften in die klei-

kleine Kolonien van een goed ſtelſel van Beſtuur en Handel. Aldaar heeft men gaarne de goede Beginſelen ook van zynen vyand overgenomen. Nieuwe drangreden voor ons, uit het gedrag der Franſchen en Engelſchen, om een gelyk Stelſel in te voeren, en gevaar van uitſtel van de ſanctie van ons Nieuw Charter. De Kaapſche Producten getrokken op Ile de France, en gunſtige vooruitzigten daarop gevestigd. 53 *tot* 59. Op onze eigen Bezittingen; nog veele takken buiten en behalven de Producten van onzen Grond; geſchikt voor Particulieren; en voor eene groote uitbreiding vatbaar. 59 *tot* 61. De Handel op alle de voornoemde Landen trok eertyds zyn voedſel uit de geleverde Producten, volgens de Contracten met de Vorſten, en zal voortaan moeten levendig gehouden worden door de vermeerderde Producten van onzen eigen bodem.

III.

OVER DEN HANDEL MET PRODUCTEN GEGROEID OP ONZEN EIGEN GROND EN BODEM.

Van Bladz. 61 *tot* 79.

Deeze Producten zyn niet lang geleeden in aanmerking gekomen. De Uitgebreidheid van ons eigen Grondgebied en de Vrugtbaarheid van de meeste Gronden laaten aanzienlyke vorderingen toe. De Kaap zal het eerst van alle de Oost-Indiſche Bezittingen een ſamenſtel van Wetten tot bevordering van den Landbouw ontvangen. De kosten, tot opbeuring van de Culture aldaar vereischt, worden zonder reden verward met de kosten aldaar te maaken, voor de Defenſie van geheel Indie. De gunstiger gedagten op de Culture in het algemeen, ſedert vyftig jaaren opgekomen, zyn allen verzameld en toegepast in het Nieuw Charter. Onder de Producten tot Retouren munt Java uit, en levert drie vierde van het geheel Retour. Ook de Indiſche Sleet is aanzien-

zienlyk. Getuigenis van den Heer Nederburgh omtrent de Hoeveelheid Koffy en Suiker, die Java opleveren kan, by welke Hoeveelheid geen andere begrooting het haalen kan. Op de Koffy alleen werdt ook dienvolgens het geheel Herftel der oude Compagnie gebouwd. De vrees voor een genoegfaam debiet van den meerderen aanvoer kwam te vervallen door verfcheiden omftandigheeden, en men kon gerust twintig millioenen ponden, en meer, aanvoeren. Op eene gelyke wyze waren de ontzaglyke aanvoeren van Indigo, Suiker en Katoen uit Britsch Indie naar Europa en China met den besten uitflag gefchied. Dan alle de heuglyke vooruitzigten verdwynen op onverwagte, dog zekere Tydingen, van Batavia, dat de Culturen, en namelyk de Koffy Culture, hard agter uit gaan. Aanleiding hier uit genomen, om de Inrigtingen omtrent de Culturen nader te onderzoeken.

OVER DE CULTURE. *Van Bladz.* 79 *tot* 164.

OVER DEN STAAT DER CULTURE INZONDERHEID OP JAVA.

Van Bladz. 79 *tot* 124.

Ons Grondgebied aldaar zeer vrugtbaar, en de phyficke mogelykheid van aller aanzienlykfte Oogften door ieder één erkend. De Inrigtingen fchadelyk. Inrigtingen op de Culture van Ryst, Koffy, Peper, Suiker. Uitzondering in de Bataviafche Ommelanden. Gevolgen van deeze Inrigtingen. Getuigenis van den Heer Stavorinus. Ander authentyk Getuigenis. Onderzoek, hoe de Compagnie tot zulke Inrigtingen bewogen geworden zy. Zy heeft 'er geheel anderen op Java en op de verdere Bezittingen gevonden, getuige de Reizen van Vasco de Gama, Houtman, van Neck, Harmanfen, Warnick, en de Befchryving van Java eer de Hollanders zig aldaar gevestigd hadden. Nadere bevestiging daarvan uit de Verhandeling van den Heer Nederburgh. De Deliberatien over eene verbetering van de plaats hebbende In-

Inrigtingen zyn ook veele jaaren geleeden begonnen, en nu eindelyk voltooid in het Nieuw Charter. Vleiende vooruitzigten daar uit afgeleid worden bevestigd door de fpreekende voorbeelden van de welvaarendfte Landen in Europa en van geheel Britsch Indie. De Inrigtingen van het Nieuw Charter zyn in de daad de primitive Inrigtingen van Java, die wy te niet gedaan hadden, en waarmede Java van ryk arm is geworden. 79 *tot* 103. De vraag wordt opgeworpen, of de Javaan gefchikt zy voor de Inrigtingen van het Nieuw Charter? Gevoelen van den Heer Stavorinus, authentyke Berigten, verhaal eener vrywillige Koffy Culture in der Vorsten Landen, op Bantam, op Sumbaauwa, nadere Authentyke Berigten, Verhandeling van den Heer Nederburgh, van den Heer Pous, alle deezen komen overéén, om de gemelde Vraag met ja te beantwoorden. 103 *tot* 122. Eene tweede Vraag wordt geopperd, of de Inrigtingen van het Nieuw Charter niet ftryden met den Godsdienst, Wetten en Gewoonten der Javaanen? Deeze Vraag kan even ftellig beäntwoord worden uit eene meer byzondere befchouwing van de plaats hebbende Inrigtingen omtrent de Ryst Culture en de Suiker Culture.

OVER DE RYST CULTURE INZONDERHEID,

Van Bladz. 124 *tot* 145.

Eene uitvoerige befchryving derzelve door den Heer Nederburgh tot grond gelegd; befluiten uit dezelve getrokken; betoog uit deezen dat de Inrigtingen van het Nieuw Charter juist overéén komen met de primitive Gefteldheid van Java, waar aan de Javaan nog met hart en ziel verknogt is. Twee plaatshebbende Misbruiken inzonderheid voorgedraagen met een oog op de betere Inrigtingen. Eenige Uitzonderingen van het Charter op de betere Inrigtingen zyn weggenomen door het Gouvernement. Het Nieuw Charter is daarmede volledig, en 'er is niets te doen over, dan alle

aan-

aanslagen op het zelve, ook de geheimen en vermomden, tegen te gaan, het welk de voornaamste aanleiding tot dit Geschrift is.

OVER DE SUIKER CULTURE INZONDERHEID.

Van Bladz. 145 *tot* 159.

Getuigenis van dezelve door den Heer Nederburgh tot eenen grondslag gelegd. Gevoelen van den Gouverneur Generaal Mosfel. Even moeilyk als belangryk werk. Berigt der Suikermolenaars onderzogt, loopende over de Leverantie en den vryen Handel. Besluit dat deeze Culture zig om de zelfde reden heeft staande gehouden als de Ryst Culture. Nieuw Bewys daaruit, dat het Nieuw Charter met de oude en egte Gesteldheid van Java overeen komt. Gelyk mede blykt uit het verval der Peper Culture, vergeleeken met de Suiker Culture. Aart der Chineezen, die meestal deeze Culture bedryven; hunne denkbeelden van Eigendom; vaste beginselen op dit stuk in de plaats van ydele declamatien gesteld; en uit dit alles de meergemelde overeenkomst van het Nieuw Charter betoogd. 158.

De Suiker Culture en de Ryst Culture, van haare Misbruiken gezuiverd zynde, kunnen derhalven tot een Model strekken voor de verdere Culturen, om ze op denzelfden voet te brengen. De Suiker Culture een Model voor de Bataviasche Ommelanden, waar Eigendom van Land een bekende zaak en sedert lang ingevoerd is. De Ryst Culture een Model voor de verdere Gewesten, waar de oude Javasche Gesteldheid overgebleven is. Van daar kunnen de verbeterde Inrigtingen overgebragt worden op alle onze Bezittingen. Het Nut derzelven voor de Culture, en daar door voor den Handel, voor den bloei der Kolonien en den voorspoed van het Vaderland met de daad aan te toonen, dit was myn oogmerk by myne Kaapsche Onderneeming, die veel door den oorlog geleeden heeft, maar niettemin veel blyft belooven. 159 *tot* 164.

BESLUIT. *Van Bladz.* 165 *tot* 171.

De Handel uit Contracten, of de Leverantien der Vorsten, was eertyds de steunpilaar van Compagnies Bedryf; dog dezelve is zeer verminderd, en vervalt dagelyks. By gebrek aan deeze Producten moeten wy de Culture derzelven op onzen eigen Grond uitbreiden, niet alleen voor Retouren, maar ook voor den Indischen Handel in geheel Asie. Onze Bezittingen moeten voortaan als Landbouwende Kolonien beschouwd en bestuurd worden. Daar toe zyn de plaatshebbende Instellingen zeer ongeschikt, gelyk de ondervinding door den veragterden staat der Culturen genoegsaam bewyst. Wy zyn de Auteurs van deeze verkeerde Instellingen geweest, die strydig zyn met de primitive gesteldheid op Java en elders. De vrye Culture en de vrye Handel bloeiden aldaar oudtyds, en aan de overblyffelen van die vryheid mogen wy het danken, dat Land en Volk niet geheel verarmd zyn. Het Nieuw Charter, op het voetspoor der Engelschen en Franschen, voert betere Instellingen in, overeenkomstig met de gemelde primitive Gesteldheid. Uit deeze Verbetering zyn de heilrykste vrugten te verwagten; dog de Regtvaardigheid vordert, dat de Staat zo kostelyke Bezittingen niet anders aanvaarde, dan onder eene schadeloosstelling der Participanten van de oude Compagnie. Dezelve is gemaklyk te vinden in het daartoe reeds voorgedraagen Octroy op China, door het Staatsbewind den 29e. July 1802.

A A N H A N G S E L.

OVER DE KAAPSCHE WOL. *Van Bladz.* 175 *tot* 192.

Getuigenis van den Heer Nederburgh tot een grondslag gelegd. Uitrekeningen van hetgeen de Kolonie zal kunnen leveren. De meest mogelyke uitbreiding van de Schaapenteelt en aanvoer van Wol staan niet gelyk aan de voortduuren-

rende vermindering in Europa en namelyk in Engelland. De tegenwoordige hooge pryzen zullen lang blyven, en nooit vallen beneden de hoogte van gewoone pryzen. Poogingen der Engelſchen in Zuid-Wallis met den besten uitſlag bekroond. De Nederlandſche Fabryken hebben eertyds gebloeid door den aanvoer van Engelſche Wol; zy zyn vervallen door het gemis van dien aanvoer; zy zyn langs geen veiliger weg te herſtellen, dan door een grooten aanvoer van de Kaap. Nadere bevestiging van het geſtelde, inzonderheid van de Uitrekeningen, uit Barrows tweede Deel.

BINDING SECT. DEC 17 1968

HF 3804 H68 1804

Hogendorp, Gijsbert Karel, Graaf van
Memorie over den tegenwoordigen staat van den handel en de culture in de Oost-Indische bezittingen van den staat

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 19 25 06 007 2